

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
TJAŠA DOLIAK

KOPER 2021

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Magistrski študijski program druge stopnje

Razredni pouk

Magistrsko delo

**BRALNA ZNAČKA IN MOTIVIRANJE UČENCEV
ZA BRANJE V OSNOVNIH ŠOLAH S
SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM NA TRŽAŠKEM**

Tjaša Doliak

Koper 2021

Mentorica:

izr. prof. dr. Barbara Baloh

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici, izr. prof. dr. Barbari Baloh, za sprejeto mentorstvo, sodelovanje, pomoč in strokovne nasvete pri oblikovanju magistrskega dela.

Zahvaljujem se tudi ravnateljem večstopenjskih šol na Tržaškem, ki so soglašali s sodelovanjem svojih učiteljev in učencev v raziskavi. Posebna zahvala gre vsem učiteljicam in učencem, ki so se z reševanjem vprašalnikov vključili v raziskavo ter tako omogočili nastanek magistrskega dela. Poleg tega pa se zahvaljujem učiteljicam ter zaposlenim v tajništvih večstopenjskih šol, ki so mi pomagali pri delitvi vprašalnikov.

Največja zahvala je namenjena moji družini, ki je vedno verjela vame, me spodbujala in podpirala. Zahvaljujem pa se predvsem mami in Niku, ki sta mi stala ob strani z veliko potrpežljivostjo.

Zahvaljujem se vsem, ki so na katerikoli način pripomogli, da sem magistrsko delo izpeljala do konca ter tako dosegla ta zame pomemben cilj.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tjaša Doliak, študentka magistrskega študijskega programa druge stopnje
Razredni pouk,

izjavljam,

da je magistrsko delo z naslovom Bralna značka in motiviranje učencev za branje v
osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

IZVLEČEK

V magistrskem delu smo obravnavali problematiko, in sicer, kako motivirati učence za branje in dejavnost, ki ima pri motiviranju za branje pomembno vlogo, in sicer bralno značko. Osredotočili smo se na to dejavnost v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem.

V teoretičnem delu smo najprej predstavili bralno motivacijo in dejavnosti oziroma pristope za njeno razvijanje v osnovni šoli. Prikazali smo tudi strategije motiviranja za branje po avtorici Monsterrat Sarto (2015) in po avtorju Gianniju Rodariju (2020). Zatem smo se posvetili umetnostnemu besedilu, njegovi obravnavi v osnovni šoli in vplivu branja umetnostnih besedil na otroka. Posebno pozornost smo nato namenili bralni znački. Najprej smo opisali značilnosti, zgodovino in potek bralne značke na Slovenskem, na koncu teoretičnega dela pa smo se osredotočili na zgodovino in znane značilnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem.

V empiričnem delu smo prikazali in opisali rezultate kvantitativne raziskave, ki smo jih pridobili z vprašalnikom za učitelje in za učence, o tem, kako učitelji izvajajo dejavnost bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem in kakšna so njihova stališča do te dejavnosti, pa tudi o tem, kakšna so stališča učencev do branja in bralne značke na teh šolah ter kaj bi ti pri njej spremenili oziroma obdržali. Spoznali smo, da učiteljice dejavnost bralne značke večinoma izvajajo tako, da si učenci izbirajo knjige v šolski ali razredni knjižnici, te prebirajo, tudi v šoli, nato pa učiteljice preverjajo prebrano z govornimi dejavnostmi. Ugotovili smo tudi, da učenci pozitivno doživljajo branje in so za branje motivirani, poleg tega pa imajo tako učiteljice kot učenci pozitivna stališča do bralne značke. Prav zaradi tega večina učencev ne bi ničesar spremenila pri tej dejavnosti oziroma bi jo v celoti ohranila tako, kakršna je.

Na koncu magistrskega dela smo učiteljicam v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji ponudili v praksi preizkušeno učno enoto oziroma primer za izvajanje dejavnosti bralne značke in motiviranje učencev za branje, ki smo ga oblikovali po novejših pristopih na tem področju.

Ključne besede: branje, osnovna šola, bralna motivacija, umetnostno besedilo, bralna značka, izvajanje dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem.

ABSTRACT

The Reading Badge and student's motivation to read in primary school with Slovene as a language of instruction in the Trieste area

In the master's thesis we discussed student's motivation to read and the Reading Badge, an important activity for motivating students to read. We focused on the Reading Badge in primary school with Slovene as a language of instruction in Trieste area.

In the theoretical part, we first presented reading motivation and activities or approaches for its development in primary school. We also presented strategies for motivating students to read by Montserrat Sarto (2015) and Gianni Rodari (2020). After that, we focused on the literary text, on its use in primary school and on the effect of its reading on a child. We then paid special attention to the Reading Badge. We first described the characteristics, history, and course of the Reading Badge in Slovenia, and then, at the end of the theoretical part, we focused on the history and known characteristics of the Reading Badge in primary school with Slovene as a language of instruction in the Trieste area.

In the empirical part, we presented and described the results of the quantitative research, that we obtained with a questionnaire for teachers and with another one for students, on how teachers carry out the Reading Badge activity in primary school with Slovene as a language of instruction in the Trieste area and what are their views on this activity. We also obtained the results about students' attitudes towards reading and the Reading Badge in the previously mentioned primary school and what they would change or keep in this activity. We found that students during the Reading Badge activity mostly choose books in the school or classroom library, read them, also at school, and then teachers check what they have read with speaking activities. We also found that students experience reading positively and are motivated to read, and that both teachers and students have positive attitudes towards the Reading Badge. Because of this, most students would not change anything in this activity, they would keep it as it is.

At the end of the master's thesis, we offered to teachers in primary school with Slovene as a language of instruction in Italy a tried and tested example for carrying out the Reading Badge activity and motivating students to read, which we designed according to newer approaches in this field.

Key words: reading, primary school, motivation to read, literary text, the Reading Badge, to carry out the Reading Badge activity in Slovenian primary school in the Trieste area.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	3
2.1	Branje in bralna motivacija	3
2.1.1	Notranja in zunanja bralna motivacija.....	4
2.1.2	Razvijanje bralne motivacije v šoli.....	5
2.1.3	Strategije motiviranja za branje	7
2.1.3.1	Primeri strategij po Montserrat Sarto	9
2.1.3.2	Primeri strategij po Gianniju Rodariju	9
2.2	Umetnostno besedilo v osnovni šoli	10
2.2.1	Značilnosti umetnostnega besedila	11
2.2.2	Književni pouk.....	12
2.2.3	Pomen branja umetnostnih besedil za otroka.....	14
2.3	Bralna značka v osnovni šoli	16
2.3.1	Kratka zgodovina bralne značke	17
2.3.2	Cilji, oblike in metode dela pri bralni znački	19
2.3.3	Potek bralne značke v šoli.....	20
2.4	Bralna značka v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ..	22
2.4.1	Kratka zgodovina bralne značke na Tržaškem	23
2.4.2	Kaj vemo o bralni znački na Tržaškem?	25
3	EMPIRIČNI DEL.....	27
3.1	Problem, namen in cilji	27
3.2	Raziskovalna vprašanja	28
3.3	Metodologija.....	28
3.3.1	Raziskovalne metode.....	28
3.3.2	Raziskovalni vzorec	29
3.3.3	Pripomočki	29
3.3.4	Postopek zbiranja podatkov	29
3.3.5	Postopek obdelave podatkov	29
3.4	Rezultati in razprava	29
3.4.1	Rezultati vprašalnika za učitelje	30
3.4.2	Rezultati vprašalnika za učence	57
4	SKLEPNE UGOTOVITVE	69
5	LITERATURA IN VIRI	73
6	PRILOGE	77
6.1	Vprašalnik za učitelje	77
6.2	Vprašalnik za učence	82
6.3	Praktičen primer za izvedbo dejavnosti bralne značke	85

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol anketiranih učiteljev	30
Graf 2: Starost anketiranih učiteljic	31
Graf 3: Stopnja izobrazbe anketiranih učiteljic	32
Graf 4: Leta delovne dobe anketiranih učiteljic	34
Graf 5: Dostop do šolske ali razredne knjižnice	47
Graf 6: Razpoložljivost primerne literature v šolski ali razredni knjižnici	47
Graf 7: Spol anketiranih učencev	57

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Trenutni zaposlitveni status anketiranih učiteljic	31
Preglednica 2: Dejavnost bralne značke, ki jo izvajajo anketirane učiteljice	32
Preglednica 3: Razred, v katerem anketirane učiteljice izvajajo dejavnost bralne značke	33
Preglednica 4: Stališče anketiranih učiteljic do branja za bralno značko	34
Preglednica 5: Število prebranih knjig za doseganje slovenske bralne značke	40
Preglednica 6: Število prebranih knjig za doseganje italijanske bralne značke	41
Preglednica 7: Stališče anketiranih učiteljic do odnosa, ki ga imajo učenci do bralne značke	45
Preglednica 8: Na kakšen način anketirane učiteljice motivirajo učence za branje za bralno značko	49
Preglednica 9: Kako anketirane učiteljice določajo izbor besedil za bralno značko	50
Preglednica 10: Na kakšen način anketirane učiteljice preverjajo prebrane knjige za bralno značko	51
Preglednica 11: Stališče anketiranih učiteljic do rezultatov, ki jih učenci dosegajo pri bralni znački	53
Preglednica 12: Kako bi anketirane učiteljice izboljšale dejavnost bralne značke	55
Preglednica 13: Razred, ki ga obiskujejo anketirani učenci	57
Preglednica 14: Stališče anketiranih učencev do branja in bralne značke	58

1 UVOD

Branje je pomembno sredstvo za uspeh posameznika, je dejavnost, ki omogoča razvoj pismenosti, vpliva na sposobnost jezikovnega sporazumevanja ter na s tem povezano medsebojno komuniciranje, učenje, delo in osebno življenje (Košir, 2003). Cilji branja so raznoliki, saj se lahko odločimo za branje za zabavo, za užitek, drugič pa lahko beremo, da bi pridobili nova znanja, nove informacije (Stover in Bates, 2005).

Glede na cilj branja in motivacijo, ki nas je privedla k branju, se odločamo za besedilo, ki ga bomo prebrali, kjer imajo pomemben vpliv na posameznika predvsem umetnostna oziroma književna besedila (Kordigel, 1992). Ta bralcu omogočajo »čudežna potovanja« v različne svetove ter ga popeljejo v spoznavanje lastnega sveta in življenja (Jamnik, 2000). Za njihovo sprejemanje pa mora biti bralec ustrezno motiviran že od otroštva, za kar poskrbi najprej družina, nato pa šola oziroma učitelji v njej. V magistrskem delu smo usmerili pozornost prav v to, kako lahko učitelji v osnovnih šolah spodbujajo, razvijajo in ohranjajo bralno motivacijo učencev. Pri tem uporabljajo različne pristope, metode, strategije in dejavnosti, med katerimi je dejavnost, ki ima najdaljšo in najpomembnejšo tradicijo na področju spodbujanja mladih Slovencev k branju, bralna značka (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2018). Ta je na Slovenskem prisotna že 60 let, pred 49 leti pa so se na drugačen oziroma prilagojen način z njo začeli ukvarjati tudi na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, točneje na Tržaškem (Vescovi, 2000). Bralna značka v slovenskih šolah izven Slovenije, torej tudi v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem, ima posebej pomembno vlogo, saj s spodbujanjem mladih bralcev k branju v slovenskem jeziku pripomore k ohranjanju slovenskega jezika in slovenske književnosti izven meja Republike Slovenije (Jamnik, 2000).

V magistrskem delu smo v teoretičnem delu najprej opisali bralno motivacijo in dejavnosti ter strategije za njeno razvijanje v osnovni šoli, nato pa smo se posvetili vlogi in obravnavi umetnostnega besedila v osnovni šoli. Posebno pozornost smo namenili bralni znački, predvsem tisti v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Prikazali smo značilnosti, zgodovino in potek bralne značke v Sloveniji ter zgodovino in znane značilnosti dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem. Poteku dejavnosti bralne značke na teh šolah pa smo se posvetili v empiričnem delu. V njem smo, v okviru izvedbe kvantitativnega raziskovanja, prikazali in opisali podatke o izvajanju dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ter o učiteljevih in učenčevih stališčih do te dejavnosti na omenjenih šolah, ki smo jih pridobili z vprašalnikom za učitelje ter za učence. Na koncu magistrskega dela pa smo učiteljem v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji ponudili praktičen

primer, ki smo ga oblikovali na podlagi novjših pristopov za spodbujanje branja, ter ga preizkusili v praksi z učenci ene izmed slovenskih osnovnih šol na Tržaškem. Oblikovali in preizkusili smo ga v okviru projekta PRINO (Pripovedovalne strategije med inovacijo in pedagoško prakso), pri katerem smo sodelovali od februarja do junija 2020. S pomočjo tega bodo učitelji lahko na drugačen način izvajali dejavnost bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ter s tem motivirali učence za branje.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Branje in bralna motivacija

Branje je dejavnost oziroma ena izmed štirih jezikovnih zmožnosti, ki posamezniku bogati življenje, saj prispeva k jezikovnemu bogastvu in pismenosti, kar povečuje zmožnost učenja, uspešnost pri delu in v osebnem življenju (Košir, 2003). Poleg tega je nenadomestljiva vaja v rabi jezika in omogoča razvijanje in izboljšanje vseh ostalih jezikovnih zmožnosti, in sicer poslušanja, govorjenja in pisanja (Grosman, 2003, v Košir, 2003).

Košir (prav tam) pravi, da smo v času, v katerem se v posameznikih večja občutek osamljenosti, saj medsebojno komuniciranje izgublja vrednost. Na to ima pomemben vpliv velika uporaba vizualnih in slušnih medijev, ki odganjajo občutek osamljenosti, a ne omogočajo spodbujanja medsebojnega sporazumevanja in jezikovne dejavnosti. Tista dejavnost pa, ki prispeva k bogatenju notranjega in družbenega življenja v sodobnem času, je prav branje.

Družina, vrtec in šola na vseh stopnjah morajo poskrbeti, da bo branje dobilo ustrezno mesto v naših življenjih (Košir, 2003). Otroke morajo spodbujati oziroma motivirati k branju, kar vzbuja vedno večjo pozornost strokovnjakov, saj je bralna motivacija temeljna sestavina pismenosti (Pečjak, Bucik, Gradišar in Peklaj, 2006).

Bralno motivacijo bomo podrobneje pogledali v nadaljevanju, kjer se bomo osredotočili na njeno razvijanje v šoli ter na strategije, ki omogočajo spodbujanje otrok k branju.

Bralna motivacija, ki jo strokovnjaki imenujejo tudi bralna zavzetost oziroma angažiranost, je pomemben in neločljiv del bralne učinkovitosti ter predanosti bralca branju (Pečjak, 2005; Pečjak idr., 2006). Sestavljajo jo različni motivacijski dejavniki, ki spodbujajo posameznika k branju, osmišljajo branje in nudijo pomoč bralcu, da vztraja do cilja ter si želi bralno izkušnjo še kdaj ponoviti (Pečjak in Gradišar, 2002, v Pečjak, 2005).

Pomembno vlogo pri razvijanju bralne motivacije imajo tako šola oziroma učitelji kot družina in drugi dejavniki v otrokovem okolju (Pečjak in Gradišar, 2002; Pečjak idr., 2006). Če otroku starši, učitelji in drugi dejavniki sporočajo, da je branje pomembno, zanimivo in zabavno, bo otrok pri branju nedvomno uspešen (Pečjak idr., 2006). Te posrednike, ki predstavljajo most med otrokom in knjigo, ki otroku pokažejo pomen

branja ter ga spremljajo, dokler ne postane avtonomen bralec, Sarto (2015) imenuje motivatorji.

Šola, družina in drugi dejavniki razvijajo pri otroku motivacijo za branje v prostem času, kar je tesno povezano z njihovo motivacijo za branje v šoli, saj so učenci, ki so navdušeni za branje v prostem času, tudi bolj motivirani za branje v šoli (Pečjak in Gradišar, 2002). Bralna motivacija v šoli spodbuja učence k branju, a ima relevanten vpliv tudi na celotno motivacijo učencev za učenje (Pečjak, 2005; Slemenjak, 2005).

Bralna motivacija se pri učencu kaže skozi različne dimenzije, ki jih Wigfield in Guthrie (1997, v Pečjak idr., 2006), najpomembnejša avtorja s področja bralne motivacije, združujeta v tri kategorije:

- prepričanja o sposobnostih in učinkovitosti branja, ki vključujejo prepričanje o lastni učinkovitosti pri branju, pripravljenost sprejemati izzive pri branju in željo izogniti se branju;
- socialni razlogi za branje, ki vključujejo socialnost, to je branje zaradi socialnih razlogov, in ustrežljivost, to je branje za ustrežanje pričakovanjem drugih;
- bralni cilji, ki zajemajo dve obliki motivacije za branje, in sicer notranjo in zunanjo motivacijo za branje, ki ju bomo pojasnili v naslednjem podpoglavju.

2.1.1 Notranja in zunanja bralna motivacija

Motivacija je lahko odvisna od notranjih potreb in želj ali pa od zunanjih dejavnikov. To pomeni, da je motivacija, tako kot motivacija za branje, lahko notranja ali zunanja.

Notranja oziroma intrinzična motivacija izvira iz interesa, radovednosti ali zadovoljstva posameznika. Z zunanjo oziroma ekstrinzično motivacijo pa imamo opravka, ko naredimo nekaj zaradi zunanjih dejavnikov, in sicer, da bi zaslužili nagrado, se izognili kazni, koga zadovoljili in podobno (Slemenjak, 2005).

Notranje motiviran bralec se vključuje v različne bralne aktivnosti zaradi njih samih ter uživa v branju, ki je zanj pomembno in mu predstavlja nagrado (Pečjak, 2005; Slemenjak, 2005). Prebrana knjiga oziroma branje mu predstavlja vir zadovoljstva in užitka (Pečjak in Gradišar, 2002). Zunanje motiviranega bralca pa zanima le nagrada za branje (Slemenjak, 2005). Prebrana knjiga oziroma branje je zanj le sredstvo, s katerim pride do nagrade (Pečjak in Gradišar, 2002).

Med dejavnike notranje motivacije avtorji prištevajo prepričanje o pomembnosti branja, radovednost, interes in bralno zatopljenost (Pečjak idr., 2006). Notranje motivirani učenci so radovedni in imajo različne interese ter pozitivna stališča do branja,

kjer si sami zastavljajo cilje. Poleg tega so bolj samozavestni, radi delijo bralne izkušnje ter cenijo svoje branje. Notranja motivacija za branje je bolj pozitivna in vodi do trajnejšega bralnega interesa (Pečjak in Gradišar, 2002). Poleg tega so notranje spodbude temeljne za vseživljenjsko, prostovoljno branje (Pečjak idr., 2006). Zunanje motivirani učenci pa so ustrežljivi, saj ne upoštevajo lastnih bralnih ciljev, a sledijo ciljem, ki jim jih postavljajo drugi, ter se prilagajajo zahtevam okolja. Taki učenci so bolj negotovi, se neradi pogovarjajo o prebranem ter nimajo dobrega mnenja o svojem branju (Pečjak in Gradišar, 2002). Med dejavnike zunanje motivacije prištevamo nagrade oziroma priznanja, ocene in bralčevo tekmovalnost (Pečjak idr., 2006). Zunanja motivacija za branje je začasna in zato ne vodi do trajnih bralnih interesov ter daje manj možnosti, da bi učenci postali vneti bralci. Vodi jih k izogibanju branja, saj berejo le, ker morajo. Do branja imajo manj pozitivna stališča od notranje motiviranih učencev (Pečjak in Gradišar, 2002).

Pri pouku sta pomembni tako notranja kot zunanja motivacija, tako da ne moremo oceniti notranje motivacije kot dobre, zunanje pa kot slabe motivacije (Pečjak idr., 2006; Slemenjak, 2005). Če pozornost usmerimo na pouk književnosti, je tukaj notranja motivacija tista, ki omogoča dolgoročno spodbujanje branja in razvijanje bralne kulture (Slemenjak, 2005). Kljub temu pa je tudi zunanja motivacija zelo koristna, predvsem pri manj uspešnih bralcih, kjer brez nje ne gre (Pečjak in Gradišar, 2002). Lahko se tudi zgodi, da s pomočjo zunanjih spodbud otrok izboljša branje do take mere, da postane notranje motiviran za branje (Pečjak idr., 2006).

Motivacija za branje je zelo raznolika in večdimenzionalna, tako da ne moremo reči, da so učenci motivirani ali nemotivirani, ampak da so različno motivirani za različne bralne vsebine (Pečjak idr., 2006).

2.1.2 Razvijanje bralne motivacije v šoli

Spodbujanje branja pri otrocih in mladih omogoča sodelovanje različnih figur, od staršev, do vzgojiteljev, učiteljev, knjižničarjev in svetovalnih delavcev (Pečjak idr., 2006).

Številne raziskave so pokazale, da v višjih razredih osnovne šole postopoma upada motivacija za branje, težave z njo pa imajo tudi učenci v nižjih razredih, ki težje usvajajo tehnike branja. Šola oziroma učitelj ima zato zelo pomembno vlogo pri bralni motivaciji učencev, saj mora ustvariti ustrezne pogoje za spodbujanje učencev k branju ter mora poskrbeti za razvijanje njihove bralne motivacije (Pečjak in Gradišar, 2002).

Bralna motivacija zanima šolo oziroma učitelje z dveh vidikov, in sicer, kako spodbujati učence, da bodo razvili trajen interes za branje, ter kako spodbujati branje kot sredstvo učenja. Prvi vidik se povezuje z branjem umetnostnih oziroma književnih besedil in je tisti, ki nas zanima v našem delu, drugi vidik pa se povezuje z branjem neumetnostnih besedil (Pečjak in Gradišar, 2002; Pečjak idr., 2006). Pri njunem doseganju so učitelji, njihova prepričanja o pomembnosti branja in to, kaj počnejo v razredu, da spodbujajo in razvijajo motivacijo za branje, posebej pomembni (Pečjak in Gradišar, 2002). Prav učitelj je najpogostejše učenčev motivator za branje (Sarto, 2015).

Učitelj mora dobro poznati svoje učence ter mora najprej ustvariti prijetno vzdušje za promoviranje knjig in branja, kar lahko počne z različnimi dejavnostmi, in sicer: uredi bralne kotičke, glasno in interpretativno bere, učencem daje možnost obiska razredne oziroma šolske knjižnice ter naveže stike s knjižnicami izven šole, organizira srečanja z avtorji in ilustratorji ter delavnice za razvijanje bralne motivacije, pripravi knjižno polico z najbolj branim gradivom, je seznanjen z novostmi na področju mladinske književnosti ter priredi različne spodbudne dejavnosti za učence (Progetto: Animazione alla lettura. Leggere è "giocare"). Za tem pa oblikuje in razvija notranjo motivacijo za branje s spodbujanjem radovednosti in dajanjem občutka, da učenci postajajo ob branju bolj sposobni (Slemenjak, 2005).

Številni strokovnjaki so raziskovali in preučevali, kako lahko učitelj razvija in ohranja bralno motivacijo učencev v razredu. Znana raziskava Gabrellove s sodelavci (1996, v Pečjak idr., 2006) je pokazala, da na bralno motivacijo učencev vplivajo: učitelj kot bralni model, količina branja v razredu, raznolikost in količina bralnega gradiva v razredu, možnost, da učenci sami izbirajo bralno gradivo, možnost druženja in pogovarjanja ob knjigah v razredu ter druge zunanje bralne spodbude. Drugi raziskovalci (Castle, 1994, Vovington, 2000, Sweet, Guthrie in NG, 1998, Turner, 1997, v Pečjak, 2005) pa navajajo, da so pri spodbujanju veselja in motivacije za branje najuspešnejši tisti učitelji, ki učencem nudijo možnost izbiranja knjig, pripravijo zanimive bralne naloge, spodbujajo k sodelovanju ter jim glasno berejo različna besedila. Prav uporaba raznolikih besedil je za avtorja Sancore (2002, v prav tam) pomemben dejavnik za spodbujanje bralne motivacije. Zanj bi morala šolska oziroma razredna knjižnica biti bogata z raznolikim bralnim gradivom, da bi učenci imeli možnost izbiranja knjig glede na interese.

Rezultati raziskave slovenske avtorice Sonje Pečjak (2005), v kateri so sodelovali učitelji in učenci 7. razreda osemletke in 8. razreda devetletke iz 24 osnovnih šol v Sloveniji, so pokazali, da na bralno motivacijo slovenskih učencev vpliva učitelj, ki visoko vrednoti branje in bralne cilje, učence velikokrat uči uporabljati različne bralne strategije

ter se poslužuje raznolikega bralnega gradiva. Na notranjo in zunanjo motivacijo ter kompetentnost učencev najbolj vpliva učenje bralnih strategij in pogostost branja v razredu. Avtorja Guthrie in Wigfield (1997, v Pečjak idr., 2006) sta ugotovila, da tisti učenci, ki so bolj kompetentni v branju in notranje motivirani, radi večkrat berejo. Raziskava Sonje Pečjak (2005) pa je pokazala tudi to, da so nekatere dejavnosti povezane le z enim faktorjem motivacije. Spodbujanje učencev k branju in pogovor o prebranem besedilu sta povezana z zunanjo motivacijo, uporaba raznolikega bralnega gradiva in branje učencev v razredu pa se povezuje z njihovo notranjo motivacijo. Poleg tega se nudenje učencem možnosti izbire bralnega gradiva povezuje z njihovim interesom za branje in branjem v socialnem kontekstu.

Posebej pomembno in kompleksno delo pri motiviranju učencev za branje izvaja učitelj v šolah, ki se nahajajo v dvojezičnem okolju, to je okolju, kjer se otroci srečujejo z dvema kulturama in z dvema jezikoma, in sicer s prvim oziroma maternim jezikom in z drugim jezikom oziroma jezikom okolja. Primer takih šol so osnovne šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji, kjer nas najbolj zanimajo tiste na Tržaškem, saj so v središču našega raziskovanja. Učenci se v njih srečujejo z manjšinskim in z večinskim jezikom oziroma s slovenščino in z italijanščino, kjer je slovenščina učni jezik, italijanščina pa učni predmet. Te šole oziroma učitelji, ki v njih poučujejo, morajo poskrbeti, da bodo vsi učenci brali v obeh jezikih ter da bodo za to predvsem ustrezno motivirani. Pri tem pa ne smejo pozabiti na pomembno vlogo, ki jo imajo pri ohranjanju slovenske narodne skupnosti in slovenskega jezika v Italiji.

Kar je skupno vsem učiteljem, ki se ukvarjajo z mladimi bralci v osnovnih šolah, pa je to, da morajo v razredu oziroma na šoli spodbujati in razvijati motivacijo za branje ter ustvarjati pozitivne bralne izkušnje, ki bodo mladega bralca spremljale do odraslosti in ga še v tem obdobju spodbujale k branju in cenjenju literature (Slemenjak, 2005; Kordigel 1994). Pri tem se lahko poslužujejo različnih pristopov in dejavnosti, lahko uporabljajo različne tipe motivacij in različne metode. Poleg tega pa imajo na razpolago tudi različne strategije motiviranja za branje, na katere se bomo osredotočili v nadaljevanju.

2.1.3 Strategije motiviranja za branje

Motiviranje za branje je dolgotrajen proces, pri čemer so strategije le orodja, ki počasi oblikujejo otroke, so tisti element motiviranja za branje, na katerem temelji vzgoja otrok za branje (Sarto, 2015).

V tem podpoglavju bomo predstavili strategije motiviranja za branje, ki jih je s sodelavci zasnovala pionirka motiviranja za branje v Španiji Montserrat Sarto (2015), da

bi z njimi spodbudila otrokov razvoj bralne zmožnosti in sposobnosti razmišljanja ter jim tako omogočila izboljšanje branja. Omenili pa bomo tudi strategije italijanskega pisatelja, pesnika in pedagoga Giannija Rodarija (2020). Na koncu bomo dodali nekaj primerov strategij obeh avtorjev.

Pregelj (v Sarto, 2015) opisuje strategije Montserrat Sarto kot aktivnosti za delo z literarnimi besedili, ki dolgoročno vodijo k izboljšanju bralne zmožnosti z motivacijo, vzgojo in igro. Dodaja, da strategije spodbujajo otrokovo uživanje v branju in doživljanje branja kot nekaj prijetnega, kar jih motivira za nadaljnje branje.

Cilji strategij motiviranja za branje so naslednji:

- spodbujanje uživanja v branju umetnostnih besedil,
- spodbujanje neposrednega stika z umetnostnim besedilom,
- zaznavanje in doživljanje oblikovnih posebnosti besedil ter literarnih zvrsti,
- spodbujanje komunikacije z besedilom in o njem,
- oblikovanje okolja, ki omogoča pozitivno izkušnjo z umetnostnim besedilom in s tem vzgajanje otrok v bralce (Pregelj, v Sarto, 2015).

Strategije so osredinjene na otroke, ki v njih aktivno sodelujejo. Prav zaradi tega mora njihovo izvedbo voditi ustrezno pripravljena motivatorica oziroma motivator, med katerimi številčno prevladujejo ženske (prav tam). Motivatorica mora imeti razvito zmožnost branja in pripovedovanja, poznati mladinsko literaturo ter sama biti motivirana za rabo strategij, ki jih mora najprej poznati. Poleg tega pa mora poznati otroke, ki sodelujejo pri izvedbi, saj mora izbrati strategije glede na njihove sposobnosti in potrebe (Progetto: Animazione alla lettura. Leggere è "giocare"). Vsaki strategiji mora nato poiskati ustrezno besedilo, saj so strategije odvisne prav od umetnostnega besedila (Sarto, 2015). Pred sabo mora vedno imeti končni cilj izvedbe, in sicer vzbuditi ali okrepiti v otrocih željo po branju (Progetto: Animazione alla lettura. Leggere è "giocare").

Podobno kot Montserrat Sarto (2015) se tudi italijanski pisatelj, pesnik in pedagog Gianni Rodari (2020) zavzema za spodbujanje otrok k branju in za razvijanje njihove bralne zmožnosti. Prvi izvod njegovega dela »Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie« (v slovenščini Srečanje z domišljijo, prevedla Evelina Umek (Rodari, 1996)) je izšel že leta 1973 kot sad srečanj, ki jih je avtor imel v Reggio Emiliji leta 1972 z učitelji, knjižničarji in kulturnimi delavci. V njem navaja strategije oziroma ustvarjalne in igrive predloge za razvijanje otrokove domišljije, a predvsem zmožnosti izmišljanja in pripovedovanja zgodb. Predstavljene dejavnosti s spodbudami bogatijo

okolje, v katerem otrok raste in se razvija. Knjiga »Grammatica della fantasia« in predstavljene strategije v njej so tako v Italiji kot v tujini pomembna referenčna točka za vse, ki se ukvarjajo z otrokovim branjem in z vzgajanjem otrok za branje (Rodari, 2020).

2.1.3.1 Primeri strategij po Montserrat Sarto

V delu avtorice Montserrat Sarto *Strategije motiviranja za branje z izkušnjami slovenskih motivatorov in motivatorjev* (2015) so predstavljene različne strategije za različne stopnje izobraževanja. Za vsako strategijo je navedeno vse, kar je potrebno za njihovo uspešno izvedbo, v slovenski izdaji pa so na koncu vsake strategije predstavljene še izkušnje slovenskih motivatorov z nasveti in dopolnili, saj jih je bila večina preizkušenih v praksi (Pregelj, v Sarto, 2015). V nadaljevanju predstavljamo primera strategij po M. Sarto (2015).

Napačno branje

Strategija je primerna za otroke v vrtcu in v prvih treh razredih osnovne šole. Izvede se tako, da pri drugem branju besedila namerno spreminjamo določene elemente oziroma vnašamo napake, na katere nas morajo otroci opozoriti. Pri tem najprej izberemo kratko besedilo. Izvedba naj traja največ 30 minut. Strategija je privlačna, ker je sproščena in je za otroke lahko humorna (prav tam).

Pripovedujem pravljico

Strategija je bila uspešna v vrtcu in osnovni šoli. Izvede se tako, da otroci poslušajo pravljico, nato pa se z njimi pogovorimo o dogodkih, ki so se jim najbolj vtisnili v spomin, lahko tudi s pomočjo ilustracij. Za tem jim postavljamo vprašanja iz besedila ali ilustracij, tako da otroci sami »povedo« svoj del pravljice. V nadaljevanju sestavijo čisto svoje pravljice s pomočjo ilustracij. Strategija lahko traja kaj več kot 30 ali 35 minut, če se otroci zabavajo (prav tam).

2.1.3.2 Primeri strategij po Gianniju Rodariju

V delu avtorja Giannija Rodarija »Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie« (2020) so zbrane različne dejavnosti oziroma strategije za igranje z besedili, zgodbami, besedami in domišljijo. Strategije vsebujejo nasvete za izvedbo in Rodarijeve izkušnje. Prav zaradi tega avtor piše v prvi osebi, saj navaja svoja opažanja, svoje misli in mnenja ter opiše, kako so se strategije iztekle v praksi. V nadaljevanju predstavljamo primera strategij po G. Rodariju (2020).

Fantastični binom

Strategija temelji na tem, da otrokom ponudimo dve različni besedi, ki morata biti precej oddaljeni ena od druge, povezava med njima pa mora biti nenavadna, na primer pes in omara. Besedi lahko izberejo otroci sami, ju žrebajo, ju črpajo iz prebranih knjig in podobno. Za tem ju poskušajo združiti na različne načine, tako da med njiju postavijo predlog, iz teh zvez pa oblikujejo zgodbo. Uporabimo jo lahko v povezavi s strategijo Kaj se zgodi potem, tako da otroci s pomočjo fantastičnega binoma oziroma dveh različnih besed oblikujejo nadaljevanje poslušane ali prebrane pravljice. Pri delu s to strategijo se otroci zelo zabavajo (prav tam).

Pravljice z napako

Strategija, ki jo Rodari (prav tam), tako kot ostale strategije, imenuje igra, poteka tako, da otrokom pripovedujemo pravljico z namernim vnašanjem sprememb oziroma napak vanjo, otroci pa nas pri tem popravljajo. Rdeča kapica lahko postane Rumena kapica, ki gre na obisk k teti in ne k babici in tako naprej. Otroci želijo slišati pravljice v enaki obliki, kot so jih slišali prvič, tako da se lahko zgodi, da so pri pravljicah z napako na začetku nekoliko razdraženi, a bodo tako obliko pravljice kmalu sprejeli, saj je privlačna in zabavna (Rodari, 2020). Strategija je podobna strategiji M. Sarto (2015) Napačno branje.

Zgoraj predstavljene strategije motiviranja za branje Sartojeve (prav tam) in Rodarija (prav tam), a tudi ostale dejavnosti za razvijanje bralne motivacije v šoli, temeljijo na delu z umetnostnim oziroma književnim besedilom. V naslednjem poglavju bomo pojasnili, kaj sploh je umetnostno besedilo ter ga bomo predstavili v šolskem kontekstu.

2.2 Umetnostno besedilo v osnovni šoli

Pojem literatura oziroma književnost označuje vso besedno umetnost od 18. stoletja do danes (Vidmar, Stergar in Butina, 2009). Besedna umetnina je v leksikonu Literatura (prav tam) označena kot literarno delo, ki mu pravimo tudi umetnostno besedilo, ki ima umetnostno funkcijo in je prisotno v rokopisnem, tiskanem ali elektronskem mediju.

Umetnostna besedila zasedajo osrednje mesto v našem magistrskem delu, saj v njem usmerjamo pozornost v bralno značko, kjer se mladi bralci ukvarjajo prav z branjem umetnostnih besedil, pa tudi v motiviranje mladih bralcev za branje teh besedil. V nadaljevanju bomo prikazali značilnosti umetnostnih besedil, kako so vključena v pouk ter kako branje teh besedil vpliva na učence.

2.2.1 Značilnosti umetnostnega besedila

Notranja zgradba določenega umetnostnega besedila se oblikuje preko treh temeljnih kategorij oziroma literarnih vrst, in sicer preko lirike, epike in dramatike. Vsaka literarna vrsta pa vsebuje več različnih literarnih zvrsti oziroma žanrov, to je kategorij za razvrščanje in pojasnjevanje umetnostnih besedil. Zvrsti lirike so pesmi oziroma tista besedila, ki jih lahko označimo s pojmom poezija, med zvrsti epike uvrščamo prozo, to so pripovedna besedila, med zvrsti dramatike pa uvrščamo dramska besedila (Kos, 1994).

Literaturo oziroma literarna, umetnostna besedila sestavljajo spoznavna oziroma kognitivna komponenta, etična oziroma ideološka komponenta in estetska komponenta, ki se med seboj prepletajo in povezujejo v neuničljivo celoto. Bistvo umetnostnega besedila je torej neločljiva povezanost teh treh komponent, kar označujemo s pojmom umetniškosti (Kordigel, 1992; Kos, 1994). Literaturo ločuje od drugih umetnosti jezik, ki določa obstoj in sestavo umetnostnega besedila, saj pogojuje njegovo zunanjo in znotrajliterarno zgradbo (Kos, 1994). Jezik v umetnostnem besedilu ima predstavno, izrazno in estetsko funkcijo, katerih poudarek je spremenljiv (Vidmar idr., 2009). Poleg tega pa je kompleksen in posebno oblikovan (Baloh, 2019).

Umetnostna besedila so torej posebne jezikovne umetnine, kot pravi Vidmar idr. (2009), za katere je značilna skrbna besedilna zgradba (Grosman, 2005). Grosman (2003) meni, da umetnostna besedila lahko dosežemo le z branjem, katerega cilj je bralčev dialog z besedilom in iz tega izhajajoče literarnoestetsko doživetje. Strokovnjaki branju umetnostnih besedil pravijo literarnoestetsko branje (Baloh, 2019). Zanje je značilno, da bralec bere umetnostno besedilo, da bi doživel nekaj prijetnega, da bi odpotoval v svoj ali avtorjev svet domišljije (Kordigel, 1992). Pri branju umetnostnih besedil je pot do lastne domišljije in do lastnih čustev odprta (Baloh, 2019).

Grosman (2003; 2005) dodaja, da se bralcu med branjem oziroma poslušanjem umetnostnega besedila oblikujejo, prilagajajo in spreminjajo različna vprašanja, prepričanja, razumevanja in predstave, ki se zaradi različnega predhodnega znanja in izkušenj oziroma, kot dodaja Baloh (2018), zaradi kulturno pogojenih shem, ki jih ljudje imamo, razlikujejo od bralca do bralca. Sprejemanje umetnostnega besedila bi zato lahko definirali kot udomačevanje besedila (Grosman, 2003).

Baloh (2019) pravi, da se v umetnostnih besedilih v fiktivni besedilni stvarnosti prepletajo zunajliterarne in medbesedilne izkušnje, ki, kot dodaja Krakar Vogel (2004), bralcu posredujejo sporočila za domišljijo, čustva, čute, etiko.

Umetnostna besedila se razlikujejo od neumetnostnih besedil v različnih aspektih. Umetnostna besedila so posebno oblikovana besedila, za katera je značilna estetskost, v njih je razmerje do realnosti drugačno, lahko vsebujejo bolj ali manj izmišljene elemente ter so neodvisna od kraja in časa nastanka (Krakar Vogel, 2004; Vidmar idr., 2009). Poleg naštetega pa so, z razliko od neumetnostnih besedil, neuporabna za neposredne življenjske potrebe (Vidmar idr., 2009).

Različni tipi besedil zahtevajo tudi različne bralne strategije oziroma različne pristope, kar pomeni, da umetnostnih in neumetnostnih besedil ne beremo na enak način. V šoli razvijamo tako strategije za branje neumetnostnih besedil kot strategije za branje umetnostnih besedil (Kordigel Aberšek, 2008). Zadnjim pa se pri pouku slovenščine v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, ki smo jih že in jih bomo še omenili oziroma obravnavali v našem delu, posvečajo v večji meri. Strategije, ki učencem omogočajo recepcijo in procesiranje mladinskih literarnih oziroma umetnostnih besedil, razvijamo pri pouku književnosti (prav tam).

2.2.2 Književni pouk

S književnim poukom, a tudi z jezikovnim poukom, se uresničujejo cilji slovenščine kot učnega predmeta s pomočjo vseh sporazumevalnih dejavnosti (poslušanja, branja, govorjenja in pisanja). Pri književnem pouku se učenci srečujejo z različnimi umetnostnimi besedili, ob katerih razvijajo sporazumevalno, doživljajsko, domišljijско, ustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost (Poznanovič Jezeršek idr., 2018).

Slovenski izobraževalni sistem je v današnjem času pred pomembno preizkušnjo, saj je v šolah vedno več otrok, ki jim slovenski jezik ni več prvi oziroma materni jezik (Baloh, 2018). Enako velja tudi za šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji, kjer je vedno več otrok, za katere slovenščina ni prvi jezik, ampak je drugi ali celo tuji jezik, italijanski jezik pa prevladuje kot prvi jezik in ne več kot drugi jezik. Prav zaradi tega, da bi v teh vse pogostejših povezavah med različnimi kulturami znali ohraniti svojo kulturno identiteto, mora biti posebna sestavina književnega (tudi jezikovnega) pouka v osnovnih šolah medkulturnost oziroma medkulturno ozaveščanje. Književni pouk se mora posvečati razvijanju medkulturnega zavedanja, spoštovanja in sprejemanja različnih kultur, a tudi jezikov, in sicer na podlagi umetnostnih besedil. Prav medkulturno znanje, poleg slovničnega znanja in sporazumevalne zmožnosti, omogoča uspešno sporazumevanje (prav tam).

»Pouk književnosti je že v osnovi medkulturn, saj književnost otroke in mladostnike seznaja s kulturo, v kateri živijo, z jezikom, ki ga govorijo, navadami in okoljem, ki jih

obdaja, hkrati pa jim nudi tudi vpogled v druge kulture, okolje in navade.« (Prav tam, str. 24).

Sodobni pouk književnosti je definiran kot komunikacijski pouk književnosti, in sicer pouk, pri katerem učitelj spodbuja neposredno komunikacijo učenca z literaturo (Krakar Vogel, 2004). Branje književnih besedil je torej dialog med avtorjem besedila in bralcem, kjer je avtor oddajnik, bralec sprejemnik s svojimi predstavami, pričakovanji, izkušnjami in znanjem, besedilo pa nosilec namenov komunikacije, s katerimi vpliva na čustva, čute, domišljijo in vrednote sprejemnika (Vidmar, Stergar in Butina, 2009; Krakar Vogel, 2004).

Branje mladinske književnosti v šoli je lahko dialog med učencem in besedilom, lahko pa se v razredu o prebranem besedilu pogovarjajo učenci in učitelj oziroma učenci med seboj (Saksida, 2006). Pri pouku književnosti sta torej prisotni dve interakciji: recepcijska oziroma literarnoestetska interakcija, ki poteka med bralcem in besedilom, ter didaktična interakcija, pri kateri učitelj sproži komunikacijo pred branjem in po njem (Kordigel, 1994). Prvi in glavni cilj književnega pouka je torej vzgoja učenca za komunikacijo z besedilom in prizadevanje, da bi učenec rad bral ter znal brati različna besedila (Krakar Vogel, 1995 v Grosman, 2004; Krakar Vogel, 2004). S približevanjem prvemu cilju sodobnega književnega pouka učitelj uresničuje druge tri skupine ciljev, ki jih Kordigel (1994) in Krakar Vogel (2004) delita na:

- izobraževalne cilje, in sicer pridobivanje književnega znanja,
- funkcionalne cilje, in sicer razvijanje bralne sposobnosti,
- vzgojne cilje, in sicer razvijanje bralne kulture.

Na razredni stopnji učitelji večinoma posvečajo večjo pozornost razvijanju bralne sposobnosti in pridobivanju književnega znanja, razvijanju bralne kulture pa posvečajo manj časa (Kordigel, 1994). Boža Krakar Vogel (1991, v Grosman, 2004) pravi, da morajo učitelji pri pouku književnosti skupaj z bralno kulturo omogočati učencem predvsem razvijanje bralne zmožnosti za lastno interpretacijo in izražanje leposlovja. Ciljati morajo k temu, da bi učence seznanili s književnostjo in jim dali možnost, da jo doživljajo, ter da je njihovo doživetje ob branju oziroma poslušanju umetnostnega besedila čim bolj celovito (Pezdirč Bartol, 2003; Saksida, 2006). Paziti morajo, da ob umetnostnih besedilih učencev ne opismenjujejo (Pezdirč Bartol, 2003).

Komunikacija pri pouku književnosti ob branju mladinske literature je razdeljena na 3 stopnje. Na 1. stopnji učitelj stopi v stik z besedilom in se pripravi na pouk, za tem pa vstopi v razred, kjer didaktično komunicira z učenci, oziroma učenci komunicirajo med seboj. Namen tega prvega učnega koraka, na katerega učitelj ne more pozabiti, je ta, da

učitelj motivira in pripravi učence za recepcijo besedila ter odpravi njihove psihološke blokade (Kordigel, 1994; Kordigel Aberšek, 2008). Še pred branjem besedila mora ustvariti neke vrste most med svetom besedila in svetom mladih bralcev (Stover in Bates, 2005). Temu sledi 2. stopnja, in sicer posredovanje besedila oziroma učenčeva recepcija besedila, kjer je učenec sam, učitelj ga pri tem ne moti ter nanj ne vpliva. V naslednjem učnem koraku učitelj in učenci spet didaktično komunicirajo o prebranem, tako da učitelj usmerja učenčevo pozornost na besedilne znake, ki učencu omogočajo, da si ustvari predstave o času, kraju in dogajanju. 3. stopnja pouka književnosti pa je trenutek, ko učenci potujejo v svet literarne domišljije besedila, a tudi izven njegovih meja, s pomočjo učiteljeve domišljijske spodbude. Učenec je na tem koraku sam s svojim domišljijskim svetom (Kordigel, 1994; Kordigel Aberšek, 2008).

Danes za veliko večino ljudi književnost nima takega pomena, kot ga je imela nekoč, ko je bila edini vir zabave, novih izkušenj, pogleda v druge svetove in umika iz vsakdanjosti. Prav zaradi tega mora učitelj poskrbeti, da je pri književnem pouku za učence čim bolj zanimiv ter da izhaja iz realnih situacij, iz učenčevih zanimanj, potreb in sposobnosti (Grosman, 2004). Izbirati mora besedila, ki so relevantna za otroka, ki ga nagovarjajo s kako prvino, ter se mora odločati za kvalitetno klasično, a tudi sodobno otroško in mladinsko literaturo (Saksida, 2006; Saksida, 2011). Učencem mora ponujati različna besedila z različnimi temami, a predvsem z različnimi otroškimi pogledi na svet. Včasih je dobro, da predlaga tudi zahtevnejša besedila, a tudi besedila v tujem jeziku, saj ga bodo motivirala k branju, bodo spodbujala razvoj jezikovne in bralne zmožnosti ter bodo predstavljala izziv za učence (Pezdirč Bartol, 2003; Saksida, 2011).

2.2.3 Pomen branja umetnostnih besedil za otroka

Za otroke je v sodobnem času bolj privlačno in zabavno preživljanje prostega časa pred ekranom, z vizualno podprtimi pripovedmi, ki so za nekatere hitreje dosegljive in zahtevajo manj navora kot branje knjige ter so bolj zanimive in zabavne (Grosman, 2003; Grosman, 2004). Da bo otrok lahko vzljubil in doživel kot privlačno in zabavno tudi branje umetnostnih besedil, pa je pomembno, da odrašča v literarnoestetsko spodbudnem okolju (Saksida, 2011). To pomeni, da morata najprej družina, nato pa šola poskrbeti, da je otrok v svojem okolju izpostavljen različni otroški literaturi, da opaža in ponotranji pozitivne vedenjske vzorce, povezane z branjem, pozitivna stališča do branja literature ter pričakovanja do tega, kaj ga čaka, če odpre in bere knjigo (Kordigel Aberšek, 2008). Branje ne sme biti družinska oziroma šolska prisila (Grosman, 2004).

Grosman (1989, v Krakar Vogel, 2004) pravi, da literatura omogoča bralcu samospoznavanje, socializacijo, razvoj domišljije in analitičnega mišljenja ter spodbuja

urejene in svobodne predstave. Učinkuje lahko tudi kot obrambni mehanizem in opravlja celo »zdravilno« funkcijo. Branje umetnostnih besedil torej pomembno vpliva na skladen razvoj posameznika, do česar lahko pride, če ima otrok najprej razvito bralno zmožnost, ki vpliva na razvoj in izboljšanje vseh drugih jezikovnih zmožnosti, vzporedno s tem pa tudi na spoznavni razvoj (Grosman, 2004).

Branje umetnostnih besedil vpliva na osebni razvoj otroka oziroma posameznika, saj odpira vpoglede v življenje, obnašanje in mišljenje drugih, v drugačne čase, v druge kulture, v posebne svetove ter v drugačne poglede na svet in na življenje. Poleg tega pa je pomembno za razvoj zmožnosti pripovedovanja oziroma sposobnosti urejanja zaznav in dogodkov v zgodbo (Grosman, 2004). Razvita pripovedovalna zmožnost je pomemben napovednik pismenosti ter je eden od ciljev, ki naj jih bi posameznik dosegel na področju sporazumevalne zmožnosti (Baloh, 2018; Baloh, 2019).

Poleg branja umetnostnih besedil ima pomemben vpliv na otroka tudi poslušanje interpretativnega glasnega branja umetnostnega besedila s strani odrasle osebe (Saksida, 2011). S sprejemanjem umetnostnih besedil otrok spoznava značilnosti in pravila umetnostne rabe jezika v književnosti, krepi domišljijo, razvija zmožnost zaznavanja, razumevanja in vrednotenja zvena in pomena besed ter nabere zalogo predstav, ki si jih bo po potrebi priklical v spomin ali jih povezal v nove predstave pri nadaljnjem branju (Kordigel Aberšek, 2008). Eden najbolj vidnih in poznanih vplivov sprejemanja umetnostnih besedil na bralca pa je širjenje besednega zaklada ter jezikovnega in kulturnega znanja (Grosman, 2004).

Sprejemanje umetnostnih besedil pomembno vpliva na otroke v dvo- ali večjezičnem okolju, kot so pripadniki slovenske manjšine v Italiji, saj je pogostost sprejemanja besedil v takem okolju tesno povezana z otrokovo govorno kompetentnostjo, z obsegom besednega zaklada in s poznavanjem značilnosti jezika v zgodbah, saj je različen od tistega, ki ga uporabljajo v vsakodnevni komunikaciji (Kranjc idr., 2006, v Baloh, 2019). Poleg tega sprejemanje umetnostnih besedil omogoča dvo- ali večjezičnim otrokom, da zgradijo lastno miselno shemo in tako izboljšajo tvorbo besedil v ciljnem jeziku, prispeva pa predvsem k razvijanju njihovega jezikovnega čuta (Pezdirč Bartol, 2003).

Otroci so spontani in na tak način tudi reagirajo na umetnostna besedila. Vsak otrok se na svoj način pogovarja z besedilom in o besedilu ter ga tako z aktivno domišljijo bogati in dograjuje s predstavami, ki jih črpa iz lastnega sveta (Saksida, 2006; Saksida, 2011). Pri opomenjanju besedila vključuje izkušnje iz realnega sveta, iz že prebranih besedil ter iz sveta medijev in sodobne tehnologije (Saksida, 2006). Poleg tega pa

opomenjanje zajema tudi posameznikovo čustveno udeležbo in odnos do književnosti (Grosman, 2003). Prav zaradi tega je vsako otroško razumevanje umetnostnega besedila edinstveno (Saksida, 2006).

»Branje je torej »pot preko meja vsakdanjosti«, bralčeva ustvarjalnost ob branju pa prvovrstna možnost za izražanje lastnih stališč, pa tudi problemov in stisk. Predvidljivost vsakodnevnega »urnika« se lahko opazno zmanjša, če je v njem prostor za domišljijско potovanje v svet, ki obstaja le med platnicami knjige: v svet pravljčnih junakov, pesniškega jezika, fantastike in življenja drugih ljudi – to pa je, tako kot pisanje, svojevrstna »avantura«.» (Saksida, 2006, str. 48).

Grosman (2003) pravi, da mora učitelj učence spodbujati tako k branju umetnostnih besedil kot k izražanju lastnih mnenj, doživetij in odnosov do besedila ter k samostojnemu razmišljanju o besedilu. Poleg tega pa mora, kot dodaja Baloh (2018), razvijati tudi zmožnost pripovedovanja umetnostnih besedil. Že v predšolskem obdobju vzgojitelji spodbujajo otroke k sprejemanju umetnostnih besedil in razvijajo zmožnost pripovedovanja teh z dejavnostjo, v katero bomo usmerili pozornost v naslednjih poglavjih, to je z bralno značko (Baloh, 2019).

2.3 Bralna značka v osnovni šoli

Bralna značka (okrajšano BZ) je ena izmed uspešnejših dejavnosti na področju spodbujanja mladih Slovencev k branju. Je vsesplošno slovensko kulturno-vzgojno gibanje in prostovoljna interesna dejavnost za otroke in mlade od predšolske do srednješolske dobe (Dežman, 1998; Perko, 2000). V nadaljevanju bomo podrobneje pogledali značilnosti te dejavnosti ter se osredotočili na njen potek v osnovni šoli.

Dežman (1998) pravi, da bralna značka spodbuja otroke k branju oziroma vpliva na razvoj bralnih navad in dviga njihovo bralno kulturo, Jamnik (1997, v Dežman, 1998) pa dodaja, da promovira branje oziroma pomembnost branja za zdrav duh posameznika in družbe. Poleg tega bralna značka motivira mlade za branje kvalitetne, predvsem slovenske mladinske literature (Jamnik, 2000). Bralec se za branje za bralno značko odloči prostovoljno in bere v prostem času, po svojih zmožnostih, potrebah in zanimanjih, da se bo tako razvil v bralca za vse življenje (Jamnik, 2018).

Dejavnost se razvija kot dopolnilo k pouku slovenskega jezika in književnosti ter k dejavnostim knjižnice (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021). Prizadeva si, da bi s spodbudami mladim omogočila vstop v svet knjig in branja. Prav zaradi tega se povezuje z vzgojno-izobraževalnim sistemom, se stalno prilagaja potrebam bralcev in se odziva na dogajanja, povezana z mladinsko književnostjo v slovenskem in širšem

prostoru, saj zajema tako področje celotne Slovenije kot tudi zamejstvo in del zdomskega prostora (Perko, 2000).

Za dejavnost bralne značke je odgovorno Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki je član Zveze prijateljev mladine Slovenije. Društvu od marca 2019 predseduje prevajalec in avtor številnih del za otroke in odrasle, tržaški Slovenec Marko Kravos. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS je član Zveze evropskih bralnih društev, od leta 2019 je vpisano v nacionalni register nesnovne kulturne dediščine, leta 2020 pa je prejelo nagrado slovenske sekcije IBBY za dosežke na področju promocije mladinske književnosti in branja (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021). Geslo Društva je S knjigo v svet, maskota pa Ostržek (Jamnik, 2000).

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS sodeluje s šolskimi in splošnimi knjižnicami, se povezuje z drugimi zvezami na področju mladinske književnosti in branja, z ustvarjalci in poustvarjalci mladinske književnosti, z založbami, knjigarnami in mediji (Jamnik, 2000). Temelj Bralne značke pa je delo mentorjev, ki vodijo gibanje v vrtcih, šolah, knjižnicah in različnih centrih (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021; Jamnik, 2018). Mentorji so torej lahko vzgojitelji, učitelji, profesorji in drugi pedagoški delavci ter knjižničarji (Jamnik, 2018).

V letu 2021 praznujemo 60-letnico bralne značke, ki jo je maja Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS slavnostno obeležilo. V nadaljevanju bomo pogledali, kje se je rodila bralna značka, kdo so njeni pobudniki ter kako se je razvila in spremenila od leta 1961 do današnjih dni.

2.3.1 Kratka zgodovina bralne značke

Nastanek bralne značke sega v začetek 60. let, in sicer v leto 1961. Pojavila se je kot izraz potreb tistega obdobja po uspešnejšem širjenju in poglobljanju književne kulture predvsem med mladimi bralci (Perko, 2000). Ustanovila sta jo profesor Stanko Kotnik in pisatelj Leopold Suhodolčan, ki sta bila takrat prvi profesor slovenskega jezika in književnosti, drugi pa ravnatelj na osnovni šoli na Prevaljah (Dežman, 1998; Perko, 2000).

Kotnik je menil, da zanimanje za branje upada, tako da je treba mlade navdušiti za branje. Oblikovala se mu je zamisel za povezavo med knjigo oziroma branjem in značko, torej za oblikovanje tekmovanja za literarno značko. Pot do izvedbe prvega tekmovanja se je sklenila jeseni leta 1960, ko so ga razglasili na področju štirih koroških občin. Sodelovali so mladi od 9. do 19. leta, od 3. razreda osnovne šole do 4. letnika srednje

šole. Po uspešno zaključenem branju so bralci maja 1961 na Prevaljah prejeli prve značke, poimenovane po pisatelju Prežihovem Vorancu (Perko, 2000).

Gibanje se je postopno začelo razvijati in širiti po celotni Sloveniji, a tudi v zamejstvo (Dežman, 1998; Perko, 2000). Učenci vseh slovenskih šol so se začeli množično vključevati v branje za literarno značko, kar je vplivalo tudi na hitrejše razvijanje ter večjo založenost knjižnic in knjigarn s sodobno mladinsko literaturo ter s tem na povečano delo založb (Dežman, 1998). Medtem se je večalo tudi število avtorjev, ki so jim posvečali več pozornosti oziroma po katerih so poimenovali značke (Bevkova, Cankarjeva, Jurčičeva, Levstikova, Kajuhova, Prešernova, Kosovelova ...) (Perko, 2000).

V drugi polovici 60. let je nastala tudi Cicibanova bralna značka, namenjena učencem v 1. in 2. razredu osnovne šole (Dežman, 1998). Poleg te so se v tistem obdobju razvile še tematske značke, v začetku 90. let pa se pojavila tudi predšolska bralna značka. V tistem obdobju je Zveza bralnih značk pri ZPMS oblikovala tudi novo vrsto priznanj za bralce, to je program S knjigo v svet. Od sredine 60. let pa se uspešnejše bralce nagraduje tudi s knjigami (Perko, 2000).

V 80. letih je Zveza bralnih značk Slovenije poskušala vplivati na to, kaj naj mladi bralci berejo za bralno značko, s predlogi seznamov za mentorje, ki jih je oblikovala Pionirska knjižnica v Ljubljani. V 90. letih pa je Zveza začela prikazovati mentorjem tudi različne uspešnejše metode in oblike dela, ki bi mlade vabile k branju ter jih spodbujale k prostovoljni odločitvi za branje v okviru te dejavnosti (prav tam).

Sčasoma se je tekmovanje za bralno značko preimenovalo v branje za bralno značko, gibanje za bralno značko ali preprosto v bralno značko in je postalo kulturno-vzgojno gibanje (Dežman, 1998; Perko, 2000). Gibanje Bralna značka je v letu 2002 postalo samostojno Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, katerega program je še del nacionalnega programa Zveze prijateljev mladine Slovenije. V okviru tega je od 70. let dalje delovala kot eden nacionalnih programov Zveza bralnih značk Slovenije (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021).

Bralna značka se je, z različnimi spremembami skozi čas, ohranila do danes. Vse dejavnosti, ki oblikujejo zunanji okvir tega gibanja, so pomembni motivacijski pripomočki za spodbujanje branja mladih bralcev. Dejavnosti pa so učinkovite le, če stremijo k osnovnemu cilju bralne značke, to je k razvijanju bralne kulture, ter če mentor pri njihovem načrtovanju izbira primerne in privlačne vsebine, metode in oblike dela ter pristope (Perko, 2000).

2.3.2 Cilji, oblike in metode dela pri bralni znački

Boža Krakar Vogel (1991 v Dežman, 1998) in Igor Saksida (1992 v Dežman, 1998) govorita o naslednjih ciljih bralne značke:

- razvijanje bralne zmožnosti,
- razvijanje bralne kulture,
- pridobivanje književnega znanja.

Cilji branja za bralno značko so torej tudi cilji ukvarjanja s književnostjo pri pouku oziroma cilji književnega pouka.

Izmed naštetih ciljev je razvijanje bralne kulture primarni cilj, razvijanje bralne zmožnosti pa lahko vzamemo bolj kot posledico razvitejše bralne kulture. Pridobivanje književnega znanja se manj omenja, vse pogostejše pa se poudarja pomen branja za razvoj človeka, ki je zmožen samostojno razmišljati o življenju in svetu (Perko, 2000).

Ključni del branja za bralno značko je torej branje, saj bralna značka predstavlja dolgoročno motivacijo za branje (Dežman, 1998). Mentor bralne značke mora zato spodbujati učence k branju za bralno značko ter jim mora dati možnost, da doživljajo in poustvarjajo umetnostno besedilo, da nadgrajujejo sposobnosti sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedil ter mora poskrbeti za primerno vzdušje med bralci. Do vsega tega pa bodo lahko prišli z razvito zmožnostjo za literarnoestetsko branje (Dežman, 1998).

Mentor mora najprej v bralcih zanimalje za branje za bralno značko, kot pravi Pennac (1996 v Dežman, 1998), nato pa ljubezen in veselje do tega branja ter to skrbno krepiti in razvijati. To počne z različnimi spodbudnimi dejavnostmi, med katerimi imata pomembno vlogo interpretativno branje in pripovedovanje, a tudi ustrezen izbor besedil za branje oziroma ustrezen oblikovan seznam priporočenega branja za učence ter primerne aktivnosti za preverjanje prebranega. Poleg tega pa se lahko poslužuje tudi različnih dejavnosti, ki spremljajo branje za bralno značko. Organizira lahko literarne ure, knjižne razstave, srečanja in pogovore z ustvarjalci, literarne ekskurzije, ogled prireditev in podobno. Branje za bralno značko lahko poveže s kreativnimi delavnicami, šolskim časopisom in z delom šolske knjižnice (Dežman, 1998).

Bralna značka v šoli temelji na drugačnih učnih metodah in oblikah, kot so tiste, ki jih uporabljamo pri pouku. Učenec najprej samostojno bere, razumeva in vrednoti besedilo v skladu s svojimi sposobnostmi, predznanjem, izkušnjami, motivacijo, tako da govorimo o metodi ustvarjalnega branja. Po branju, pri preverjanju prebranega, pa se

mentor lahko posluhuje številnih metod in oblik dela oziroma dejavnosti. Uporablja lahko: pogovor, pripovedovanje, projektno delo, bralni dnevnik, igre, kvize, dramatizacijo, dejavnosti z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije in podobno. Branje za bralno značko je torej individualno delo učencev, dejavnosti po branju pa naj bodo večinoma skupinske z opredeljenimi nalogami (prav tam).

Pri delu z učenci do 9. leta starosti naj mentor bralne značke uporablja igrive oblike in metode motiviranja za branje, a tudi preverjanja prebranega. Pri delu z učenci nad 10 let starosti pa naj motiviranje za branje in preverjanje prebranega potekata tudi v obliki pogovora, debate. Mentor z vsemi bralci lahko izkoristi tudi številne možnosti, ki jih danes nudi informacijsko-komunikacijska tehnologija. Mladim bralcem mora skozi celotno bralno leto omogočiti tako srečevanje z literaturo kot doživljanje ugodja ob tem (Jamnik, 2000).

2.3.3 Potek bralne značke v šoli

Mladi bralci po vsej Sloveniji, a tudi izven nje, prostovoljno pristopijo k branju za bralno značko 17. septembra, ko se začne bralno leto, v okviru rojstva in smrti Franceta Bevka (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021; Jamnik, 2018). V dneh okrog 17. septembra vsako leto potekajo drugačne dejavnosti, ki jih imenujemo Bralni maraton (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021). Omenjene dejavnosti se odvijajo v vrtcu, v osnovni šoli, v srednji šoli in v knjižnicah. Med vsemi pa je najdaljša tradicija bralne značke značilna za osnovno šolo, ki nas tudi najbolj zanima v našem delu.

Bralna značka se najbolj množično dogaja na osnovnih šolah v Sloveniji, kjer bere približno 70 % učencev (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021). Poleg tega pa v osnovni šoli mlade bralce spodbuja k branju največ mentorjev branja, in sicer okrog 7.000 mentorjev (Jamnik, 2018).

Pred začetkom branja za bralno značko morajo mentorji najprej pridobiti mlade bralce, a tudi njihove starše. Predstaviti morajo značilnosti tega branja, seznaniti jih s pomenom in cilji bralne značke, predstaviti okvirni seznam knjig za branje ter jih seznaniti z datumom začetka in konca branja za bralno značko (Dežman, 1998; Jamnik, 2018). Mentorji se z učenci in njihovimi starši dogovorijo tudi o številu knjig, ki naj jih bi učenci prebrali za bralno značko (Jamnik, 2018). Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (2018) predlaga najmanj 4 knjige v 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju, najmanj 5 knjig v 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju, najmanj 6 knjig v 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju ter 1 pesniško zbirko v vsakem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

Mentor opravlja pri vodenju bralne značke v šoli številne in odgovorne naloge, od priprave priporočilnega seznama knjig za branje, do spodbujanja otrok k branju, organiziranja obiskov ustvarjalcev in svečanega zaključka bralne značke na šoli, preverjanja prebranih knjig in reševanja težav, urejanja dokumentacije ter priznanj in značk (Dežman, 1998; Jamnik, 2018). Poleg tega pa se stalno izobražuje na seminarjih in simpozijih o branju (Jamnik, 2018). Seminarje in izobraževanja pripravlja in mentorjem ponudi Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki jim je v pomoč tudi pri organizaciji obiskov ustvarjalcev ter jim predlaga sodobna slovenska dela za oblikovanje priporočilnih seznamov (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, 2021).

Priporočilne seznime knjig za bralno značko mentorji pogosto oblikujejo timsko. Pripravijo jih po posameznih razredih ali po triletnih, pri tem pa si pomagajo s seznamami, ki jim jih nudi Bralna značka, ter sodelujejo s splošno knjižnico. Seznime letno posodablajo in dopolnjujejo (Jamnik, 2018). Mentor mora pri oblikovanju seznamov upoštevati predvsem bralčev socialni, kognitivni, jezikovni in bralni razvoj ter sposobnosti in potrebe. S pravo izbiro knjig bo v učencih vzbudil zanimanje za branje, jih spodbujal k branju, omogočil jim bo uživanje ob branju ter bo oblikoval take bralce, ki bodo sami posegali po knjigah in jih znali ceniti (Dežman, 1998).

Spodbujanje otrok k branju oziroma branju za bralno značko poteka skozi celotno bralno leto. Mentor mora zato poleg primerno oblikovanih priporočilnih seznamov organizirati spremljajoče dejavnosti ali, kot pravi Jamnik (2018), vmesne spodbude, ki bodo otroka pritegnile h knjigi, k branju, razmišljanju, pripovedovanju in vrednotenju umetnostnega besedila skozi celotno leto. Organizira lahko: obisk splošne knjižnice ter sodelovanje na prireditvah ali delavnicah v njej, obisk drugih kulturnih ustanov v kraju, obeležitev obletnic rojstva ali smrti slovenskih ustvarjalcev, obisk in srečanja z ustvarjalci, praznovanje Slovenskih dnevor knjige, praznika slovenske kulture in krajevnega kulturnega praznika ter številne druge (Dežman, 1998; Jamnik, 2018). Bralno značko pa lahko povezuje tudi z drugimi dejavnostmi na šoli, a tudi z državnimi in drugimi bralnimi oziroma kulturnimi projekti, kot je Nacionalni mesec skupnega branja z akcijo Beremo skupaj (Jamnik, 2018).

Zadnji korak bralne značke v šoli pred podeljevanjem bralnih značk je preverjanje prebranega, ki mora vsebovati sproščeno dejavnost, namenjeno samo motivaciji za novo branje in dvigu bralne kulture učencev (Dežman, 1998). V osnovni šoli obstajajo številne možnosti za preverjanje prebranega kot na primer: pogovarjanje o prebranem ali pripovedovanje zgodbe, opisovanje ilustracije, poustvarjanje prebranega na ustvarjalen način, dramatizacija besedila, reševanje kviza, uganke ali križanke. Večji učenci pa poleg

tega lahko tudi pišejo dnevnik branja, izpolnjujejo delovne liste, predstavijo mnenja o prebranem, pišejo obnovo ali opisujejo literarne junake, se vključijo v pogovor v spletni klepetalnici in podobno (Jamnik, 2018).

Bralno leto se po osnovnih šolah različno zaključuje. Nekateri ga zaključijo 8. februarja, drugi 2. aprila, ob mednarodnem dnevu knjige za otroke, ali 23. aprila, ob svetovnem dnevu knjige. Nekateri pa se z bralno značko ukvarjajo vse do konca šolskega leta (Društvo Bralna značka Slovenije, 2021; Jamnik, 2018). Ob zaključku bralnega leta lahko mentor organizira slovesno prireditev v šoli ali za širšo javnost, z obiskom ustvarjalcev, z lutkovno, filmsko ali gledališko predstavo, lahko pa organizira celo izlet (Jamnik, 2018). Uspešnim bralcem ob tej priložnosti podeli priznanja in druge nagrade oziroma motivacijska gradiva, ki jih že vrsto let pripravlja Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (Društvo Bralna značka Slovenije, 2021; Jamnik, 2018). Mladi bralci, ki so vse leto uspešno brali za bralno značko, prejmejo: mape za posamezna triletja in priznanja za vsak razred, priponke, kazalke, majice in podobno ter bralni nahrbtnik ali vrečko v 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju. Poleg tega pa prvošolci, zlati bralci, to so bralci, ki so brali za bralno značko v vseh razredih osnovne šole, in drugi bralci ob posebnih priložnostih prejmejo tudi knjižni dar. Branje pa se seveda ne konča s podeljevanjem bralnih značk ob koncu bralnega leta. Šola, mentorji bralne značke, a tudi ostali učitelji morajo mlade bralce vedno spodbujati k stiku s knjigo in k branju, tako da bodo brali tudi med počitnicami, v prostem času, a tudi po zaključenem šolanju v osnovni šoli (Jamnik, 2018).

Na podoben, a prilagojen način poteka bralna značka tudi v slovenskih osnovnih šolah izven meja Republike Slovenije, saj se, kot smo že večkrat omenili, z bralno značko ukvarjajo tudi otroci Slovencev po svetu oziroma zamejci, zdomci in izseljenci (Jamnik, 2000).

2.4 Bralna značka v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem

Bralna značka izven Slovenije spodbuja učenje slovenščine, branje v slovenščini ter širi slovensko literaturo (Jamnik, 2000). »Osrednje in temeljno izhodišče je, da je branje v slovenščini za Slovence zunaj Republike Slovenije še posebnega pomena, saj pomaga ohranjati nacionalno identiteto.« (Jamnik, 2000, str. 79).

Bralna značka izven meja Slovenije se je najprej začela širiti v Italiji, in sicer med Slovenci na Tržaškem, Goriškem in Videmskem, nato med koroškimi Slovenci v Avstriji

in med porabskimi Slovenci na Madžarskem ter med izseljenci v drugih državah (Dežman, 1998).

Tavčar (2013) pravi, da če vprašamo učitelje in učence v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, katera dejavnost povezuje branje in knjigo, bodo nedvomno rekli, da je to bralna značka.

V našem magistrskem delu nas zanima, kako je z bralno značko v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, točneje pa v tistih na tržaškem območju. To poglavje je posebej pomembno za naše delo, saj je bralna značka oziroma izvajanje dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem predmet naše raziskave, katere rezultate bomo predstavili v empiričnem delu. V nadaljevanju bomo na kratko orisali zgodovino bralne značke na Tržaškem, kot jo predstavljata učiteljici Olga Tavčar (2013) in Gigliola Vescovi (2000), sledila pa bo še predstavitev glavnih značilnosti izvajanja te dejavnosti na Tržaškem.

2.4.1 Kratka zgodovina bralne značke na Tržaškem

V Sloveniji so mladi začeli brati za bralno značko že pred 60 leti, na Tržaškem pa so se s to dejavnostjo prvič srečali leta 1972, to je pred 49 leti. Uvedla sta jo učitelja Minka in njen mož Drago Pahor (Vescovi, 2000).

Prve bralne značke so podelili decembra leta 1972 na osnovni šoli Frana Milčinskega na Katinari, v predmestju Trsta (Tavčar, 2013). Podeljeval jih je tržaški pesnik Miroslav Košuta tako osnovnošolskim učencem, torej učencem od 1. do 5. razreda osnovne šole, kot tudi učencem nižje srednje šole, in sicer učencem od 1. do 3. razreda nižje srednje šole (Tavčar, 2013; Vescovi, 2000). Učenci osnovne šole Fran Milčinski so bili torej prvi učenci slovenske šole v Italiji, ki so prejeli bralno značko, in sicer bralno značko pisatelja Frana Milčinskega. S tem so počastili tudi 105 let od njegovega rojstva (Vescovi, 2000).

Učenci v osnovni šoli Fran Milčinski so prebirali knjige za bralno značko celotno šolsko leto 1971/1972, a so bralne značke prejeli komaj decembra 1972 ob dnevu Prešernovega rojstva. Učitelji so se odločili za ta datum podeljevanja bralnih značk, saj so pobudo želeli primerno ovrednotiti. Junija so namreč poimenovali osnovno šolo po Franu Milčinskem, tako da niso želeli, da se dogodka prepletata (Vescovi, 2000).

Spodbujanje učencev k branju za bralno značko je v prvem obdobju bralne značke na Tržaškem slonelo le na posameznih učiteljih, na njihovih sposobnostih in iznajdljivosti. Po navadi so to bili učitelji slovenskega jezika, ki so se opirali na pravila iz Slovenije glede branja za bralno značko. Priporočilne sezname knjig so prilagodili posameznemu

razredu in potrebam otrok. Stvari pa so se začele spreminjati z izdajo novih učnih načrtov za osnovno šolo leta 1985, ki so učiteljem dajali veliko konkretnih napotkov za delo. Učitelji so tako začeli razmišljati in iskati učinkovitejše načine za spodbujanje učencev k branju za bralno značko. S temi temami so se seznanjali na ravnateljski ravni, kar je na koncu 90. let privedlo do uresničevanja različnih projektov za spodbujanje branja za bralno značko (prav tam).

Na enem od ravnateljstev na Tržaškem, in sicer v Dolini, so s projektom poenotili in predlagali različne oblike preverjanja prebranega, saj so učenci v tistem obdobju po branju le pisali obnove, kar pa je projekt označil kot negativno in neprimerno dejavnost. Predlagane oblike preverjanja naj bi se med letom prepletale med seboj, upoštevale naj bi bralčevo starost ter naj bi se razlikovale po težavnosti. Projekt so začeli izvajati v šolskem letu 1998/1999, ko je ravnateljstvo dobilo učiteljico knjižničarko, ki je samo skrbela za izvedbo projekta. Tudi na ravnateljstvu v Nabrežini so v tistem obdobju dobili učiteljico knjižničarko, ki je med tednom obiskovala vse razrede. Učiteljica je pregledovala domače branje in poslušala učenčevo branje, kar z bralno značko skoraj ni bilo povezano. V prvih razredih pa je učencem brala besedila, ki so jih nato skupaj dramatizirali (prav tam).

Na ravnateljstvu na Opčinah pa so bili mentorji bralne značke kar učitelji. Z učenci so obiskovali krajevno knjižnico in se pogovarjali o prebranem, poslušali so radijske oddaje za otroke, v šolskem letu 1998/1999 pa so tudi dramatizirali delo Eveline Umek. V mestu Trst sta dve ravnateljstvi: Sv. Jakob in Sv. Ivan. Pri Sv. Jakobu so tako kot na Opčinah mentorji branja bili učitelji sami, ki so dejavnosti bralne značke povezovali s poukom slovenskega jezika. Organizirali pa so posebni podeljevanji bralnih značk, saj so jih v šolskem letu 1997/1998 učencem podeljevale učiteljice v pokoju ter jim ob tem kaj pripovedovale, v šolskem letu 1998/1999 pa so s tržaškim dirigentom brali note. Na osnovnih šolah ravnateljstva Sv. Ivan pa so v šolskem letu 1998/1999 izpeljali projekt pod mentorstvom Vesne Benedetič, ki je združeval likovno ustvarjanje in oblikovanje knjige. Poleg tega pa so v istem letu dobili knjižničarko, ki je na vsaki šoli pripravila bralni kotiček (Vescovi, 2000).

Danes za spodbujanje učencev k branju za bralno značko ne skrbijo več učiteljice knjižničarke, saj te niso več prisotne v osnovnih šolah na Tržaškem. Vsako prej omenjeno ravnateljstvo ima koordinatorja za bralno značko, ki se na tem področju izobražuje, seznanja druge učitelje o novostih ter skrbi za različne dejavnosti v okviru bralne značke, kot so srečanja z ustvarjalci, naroča motivacijsko gradivo, organizira slavnostno podelitev bralnih značk in podobno. Za spodbujanje učencev k branju za

bralno značko, za izbiranje knjig za branje ter za preverjanje prebranega skrbijo določeni učitelji na šoli oziroma v posameznem razredu. V to pa se bomo usmerili v naslednjem podpoglavju, kjer bomo opisali in predstavili, kaj je danes značilno za bralno značko in za njen potek v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem oziroma katere informacije so nam o tem na razpolago. Izhajali bomo iz besed učiteljice Olge Tavčar (2013), iz pričevanj drugih učiteljic, a tudi iz lastne izkušnje.

2.4.2 Kaj vemo o bralni znački na Tržaškem?

Bralna značka v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ni popolnoma enaka tisti v osnovnih šolah v Sloveniji, tako da pogledjmo, kaj vemo o njej (Tavčar, 2013).

Bralna značka v Italiji ni prostovoljna dejavnost, saj je načrtno vključena v redni pouk slovenskega jezika, kar pomeni, da za bralno značko berejo vsi učenci in se z njo v razredu ukvarjajo prav učitelji slovenskega jezika. Na nekaterih šolah pa je bralna značka obravnavana izven pouka slovenščine, tako da imajo učenci na urniku enkrat na teden tudi eno učno uro, namenjeno dejavnostim bralne značke. V tem primeru dejavnosti bralne značke lahko izvajajo tudi učitelji, ki ne poučujejo slovenskega jezika (prav tam).

Za izvajanje dejavnosti bralne značke v razredu je značilno, da si učenci izposojajo in vračajo knjige v šolski oziroma razredni knjižnici ter predstavljajo prebrano na različne načine kot na primer s pripovedovanjem, z ilustriranjem, z dopolnjevanjem dnevnika branja, s pisanjem obnov in podobno (Tavčar, 2013). Učitelj se pri tem sam odloči, katerih metod in pristopov se bo posluževal za motiviranje učencev za branje ter katere dejavnosti bo izpeljal za preverjanje prebranega. Pri spodbujanju učencev k branju za bralno značko med šolskim letom je učiteljem lahko v pomoč koordinator za bralno značko na ravnateljstvu, s katerim organizirajo srečanja in pogovore z ustvarjalci, ogled lutkovnih, gledaliških in drugih predstav, obisk knjižnice, ogled dela določenega uredništva, srečanja s krajevnimi društvi ali poskrbijo za številne druge pobude.

Tako kot v Sloveniji tudi mladi bralci na Tržaškem berejo za različne bralne značke. Poleg učencev v osnovni šoli in tistih na nižji srednji šoli se z bralno značko ukvarjajo tudi otroci pred vstopom v šolo. V vrtcih s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, tako kot v vrtcih v Sloveniji, malčkom starši doma berejo dela za predšolsko bralno značko. Z njo nadaljujejo tudi v prvih mesecih prvega razreda osnovne šole, dokler učenci še ne berejo samostojno (Tavčar, 2013). Poleg tega pa učenci v osnovnih in nižjih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem berejo tudi knjige za bralno značko v italijanskem jeziku (prav tam). S tem pa se ne ukvarjajo vsi učitelji italijanskega jezika

oziroma drugi učitelji v osnovnih šolah na Tržaškem, saj je za nekatere branje knjig za bralno značko le branje knjig v slovenskem jeziku, tiste v italijanskem jeziku pa učenci prebirajo v okviru domačega branja.

Na koncu bralnega leta se mladi bralci vseh razredov iste večstopenjske šole oziroma istega ravnateljstva zberejo na slavnostnih podelitvah bralnih značk. Ravnateljstva oziroma njihovi koordinatorji bralne značke prirejajo zaključke branja za bralno značko v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo in z Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS (Tavčar, 2013). Slavnostna podelitev poteka podobno kot v Sloveniji. Mlade bralce ob tej priložnosti obišče kak ustvarjalec, ogledajo si lutkovno, filmsko ali gledališko predstavo in podobno. Nato pa uspešnim bralcem podelijo mape, priznanja in knjižne nagrade, lahko pa tudi kazalke ali drugo (Jamnik, 2018). Nagrade in priznanja po navadi otrokom izročijo prav povabljeni ustvarjalci.

Na slavnostni podelitvi učenci nekaterih večstopenjskih šol prejmejo tudi priznanje za italijansko bralno značko. Te večinoma oblikujejo učitelji sami. Poleg bralne značke pa so se na nekaterih šolah odločili, da učenci dobijo tudi pohvalo za svoj uspeh pri branju za slovensko bralno značko, če pa so bili zelo uspešni tako pri branju slovenskih kot pri branju italijanskih knjig, prejmejo znamenje knjižnega molja.

Glavni cilj bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, torej tudi na Tržaškem, je spodbujanje veselja do branja, a ne samo tistega pri pouku ob branju umetnostnega besedila v šolskem berilu, ampak tudi branja po željah, zanimanju in izbiri otrok (Tavčar, 2013).

Manj bogato tradicijo v primerjavi z bralno značko, a pomembno vlogo pri spodbujanju otrok k stiku s knjigo in nato še k branju ter pri promociji branja v družini že od otrokovega rojstva ima v celotni Italiji, torej tudi na Tržaškem, državni program »Nati per Leggere« (v slovenščini Rojeni za branje). Program se je razvil leta 1999 in zajema približno 800 lokalnih projektov, ki jih spodbujajo knjižničarji, pediatri, vzgojitelji, javni organi, kulturna in prostovoljna društva. Namenjen je družinam z otroki do 6. leta starosti, ki jim ponuja brezplačne bralne dejavnosti (Cos'è nati per Leggere). Leta 2015 so v okviru projekta na Opčinah pri Trstu ustanovili knjižnico »Tram dei libri« (v slovenščini Tramvaj knjig), ki je leta 2018 postala prvi dvojezični bralni kotiček Rojeni za branje v Italiji, saj je namenjen tako italijansko kot slovensko govorečim otrokom (Nati per Leggere Friuli Venezia Giulia).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Problem, namen in cilji

Branje je pomembna dejavnost, ki se je poslužujemo, da bi pridobili določene informacije, da bi se nečesa naučili, ali preprosto zato, ker pri tem uživamo, doživljamo prijetna čustva in potujemo z domišljijo (Progetto: Animazione alla lettura. Leggere è "giocare"). V današnjem, modernem času, kjer se vedno bolj udejanja raba IKT, pripisujemo vzgajanju in spodbujanju otrok k branju zelo pomembno vlogo že pred vstopom v šolo, saj je branje glavni dejavnik otrokovega kognitivnega razvoja (prav tam; Grosman, 2004).

Z otrokovim vstopom v šolo postane šola odgovorna za razvoj otrokove bralne in pisne zmožnosti. Prizadevati si mora, da se bo otrok naučil brati ter da bo znal brati različna besedila, pri čemer ima pomenljivo vlogo tudi socializacija z različno literaturo, z različnimi umetnostnimi besedili pri pouku književnosti, ki je danes definiran kot komunikacijski pouk (Grosman, 2004; Krakar Vogel, 2004). Pred tem pa mora šola skupaj s starši in drugimi dejavniki v okolju poskrbeti za razvijanje bralne motivacije učencev kot dela njihove bralne učinkovitosti (Pečjak idr., 2006). Pečjak in Gradišar (2002, v prav tam) pravita, da bralna motivacija spodbuja človeka k branju, osmišlja bralni proces in pomaga posamezniku, da vztraja do cilja in ima željo po ponovnem branju. Dejavnost, ki ima pomembno vlogo pri spodbujanju slovenske mladine k branju umetnostnih besedil, ki jih motivira za branje kvalitetne literature in poudarja relevantnost branja za posameznika in družbo, je bralna značka (Dežman, 1998; Jamnik, 2000). Začela se je v 60. letih prejšnjega stoletja in zajema področje celotne Slovenije, a tudi zamejstvo (Perko, 2000). Med bralno značko v Sloveniji in tisto v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem pa obstaja nekaj razlik. Glavna razlika je predvsem ta, da je bralna značka v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem načrtno vključena v redni pouk slovenskega jezika (Tavčar, 2013). O izvajanju dejavnosti bralne značke na teh šolah pa lahko poročamo le na podlagi lastne izkušnje in pričevanj nekaterih učiteljev, saj področje še ni bilo raziskano.

Glede na navedeno želimo v raziskavi pridobiti čim več informacij o tem, kako poteka izvajanje dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, oziroma, kako učitelji s to dejavnostjo poskrbijo za bralno motivacijo učencev.

Namen magistrskega dela je spoznati, na kakšen način učitelji izvajajo dejavnost bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ter kakšna so stališča teh učiteljev in njihovih učencev do bralne značke na omenjenih šolah. Na

podlagi tega želimo oblikovati in ponuditi učiteljem učno enoto oziroma praktičen primer, ki ga lahko uporabijo pri izvajanju dejavnosti bralne značke za spodbujanje učencev k branju.

Cilji, ki jih želimo uresničiti z magistrskim delom, so:

- ugotoviti stališča učiteljev do bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem,
- ugotoviti način izvajanja dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem,
- ugotoviti stališča učencev do bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem,
- oblikovati učno enoto za izvedbo dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem po novejših pristopih, ki se kažejo na področju spodbujanja branja.

3.2 Raziskovalna vprašanja

V magistrskem delu si postavljamo naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšen je učiteljev pogled na učinke, ki jih dejavnost bralne značke ima na učence in na njihov odnos do branja v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem?
2. Na kakšen način učitelji v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem izvajajo dejavnost bralne značke?
3. Kakšen je odnos učencev do branja in dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem?

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalne metode

V okviru izvedbe kvantitativnega raziskovanja je bila za zbiranje empiričnih podatkov uporabljena deskriptivna in kavzalna-neeksperimentalna metoda pedagoškega raziskovanja, za katero je značilno zbiranje podatkov, najpogosteje z vprašalnikom, na reprezentativnem vzorcu ter posploševanje dobljenih rezultatov na populacijo oziroma statistično množico (Štemberger, 2020). Metoda raziskovanja služi ugotavljanju mnenj, stališč, idej, čustev, za opis trendov, populacij, pojavov in podobno (Cencič, 2009 in Creswell, 2014, v Štemberger, 2020).

3.3.2 Raziskovalni vzorec

V raziskavo je bilo vključenih 25 učiteljev razrednega pouka, zaposlenih v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, kjer v šolskem letu 2020/2021 vodijo dejavnost slovenske in/ali italijanske bralne značke. V raziskavi je sodelovalo tudi 206 učencev, ki obiskujejo razrede, v katerih so za dejavnost bralne značke odgovorni učitelji, vključeni v raziskavo. Udeleženci oziroma sodelujoči so bili neslučajnostno in namensko izbrani.

3.3.3 Pripomočki

Podatke smo zbirali s pomočjo dveh vprašalnikov, in sicer z vprašalnikom za učitelje in vprašalnikom za učence (priloga 1, priloga 2). Vprašalnik za učitelje je vseboval lestvice stališč, odprta, polodprta in zaprta vprašanja, tisti za učence pa lestvico stališč s slikovnimi podobami in dve odprti vprašanji. Učitelji so podajali svoja stališča do bralne značke ter predstavili, na kakšen način izvajajo dejavnost bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Učenci pa so podajali svoja stališča do branja in bralne značke ter pojasnili, kaj bi oziroma ne bi spremenili pri tej dejavnosti.

3.3.4 Postopek zbiranja podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo od marca do junija 2021. Pred izvedbo raziskave smo kontaktirali vodstva šol in učitelje, jih seznanili z namenom raziskave in jih prosili za sodelovanje. Po prejetem soglasju smo vprašalnike razdelili osebno ali jih poslali v spletni obliki preko elektronske pošte učiteljem oziroma vodstvom šol. Udeleženci so vprašalnike reševali samostojno v prostem času ali v okviru izvajanja dejavnosti bralne značke v šoli. Zagotovili smo anonimnost.

3.3.5 Postopek obdelave podatkov

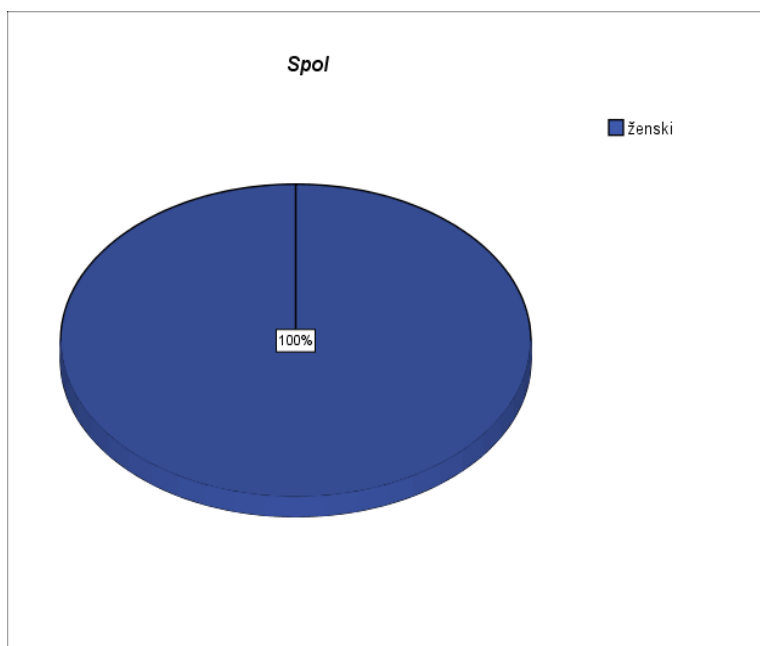
Za kvantitativno kavzalno-neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja je značilno statistično obdelovanje zbranih podatkov. V raziskavi smo izvedli osnovno deskriptivno oziroma opisno statistiko, ki se ukvarja z opisovanjem populacij in pojavov. Pri tem smo za opisne spremenljivke izračunali frekvence in odstotke, za številsko spremenljivko pa tudi najnižjo, najvišjo in srednjo vrednost (Štemberger, 2020). Pridobljene podatke smo obdelali z računalniškim programom SPSS, jih prikazali v obliki preglednic in grafov ter jih opisali in interpretirali.

3.4 Rezultati in razprava

V tem poglavju bomo najprej predstavili rezultate, ki smo jih pridobili v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem z vprašalnikom za učiteljice, nato pa

bomo predstavili rezultate, ki smo jih na istih šolah pridobili z vprašalnikom za učence. V obeh primerih bomo na začetku opisali glavne značilnosti sodelujočih, v nadaljevanju pa se bomo osredotočili na prikaz in razpravo o rezultatih vsebinskega dela vprašalnikov, kjer bomo skušali odgovoriti na raziskovalna vprašanja, ki smo si jih postavili v magistrskem delu.

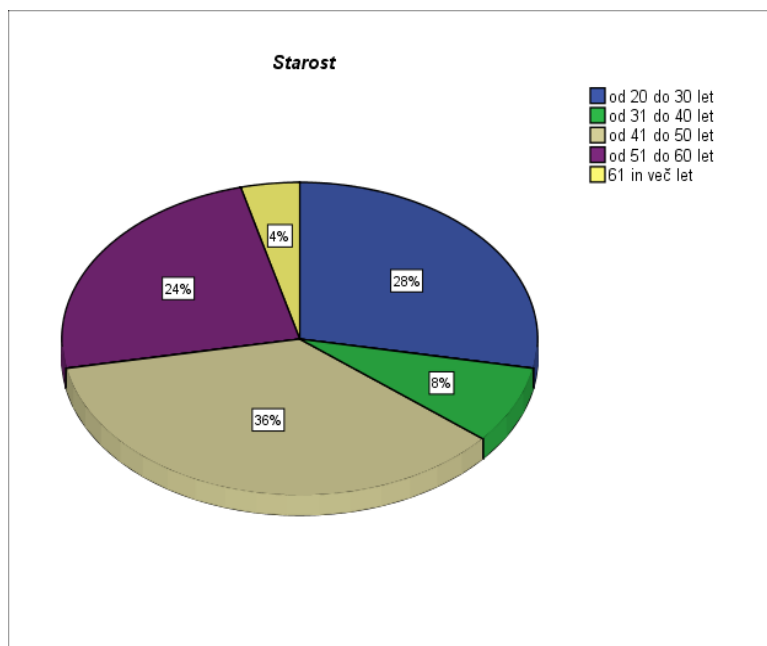
3.4.1 Rezultati vprašalnika za učitelje

Graf 1: Spol anketiranih učiteljev

K sodelovanju v raziskavi so bili povabljeni učitelji razrednega pouka iz različnih osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Iz grafa 1 lahko razberemo, da je spol vseh 25-ih anketirank (100 %) ženski, kar pomeni, da so v raziskavi sodelovale samo učiteljice. Sklepamo, da v slovenskem šolstvu na Tržaškem bistveno prevladujejo učiteljice, učiteljev pa skoraj ni oziroma jih je zelo malo.

V nadaljevanju bomo o vključenih v raziskavo govorili izključno v ženskem spolu.

Graf 2: Starost anketiranih učiteljic

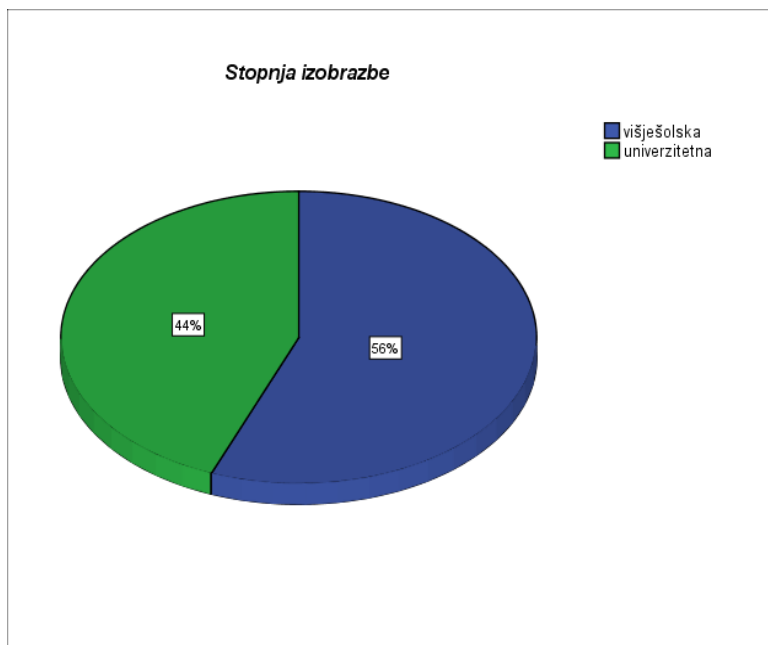
Iz grafa 2, ki prikazuje starost anketiranih učiteljic, je razvidno, da so v raziskavi sodelovale učiteljice, stare od 20 do 61 in več let. Med njimi je največ učiteljic, starih od 41 do 50 let, in sicer 9 (36 %), tem sledi 7 učiteljic (28 %), starih od 20 do 30 let, in 6 učiteljic (24 %), starih od 51 do 60 let. Najmanj pa je učiteljic, starih 61 in več let, med katerimi je samo ena učiteljica (4 %), 2 (8 %) pa sta stari od 31 do 40 let.

Preglednica 1: Trenutni zaposlitveni status anketiranih učiteljic

ZAPOSLOITVENI STATUS	f	%
Za določen čas	6	24
Za nedoločen čas	19	76
Na lestvici	2	8
Zunaj lestvice	4	16

Zanimalo nas je, kakšen je trenutni zaposlitveni status učiteljic v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, in sicer, ali so te zaposlene za določen ali za nedoločen čas. Poleg tega pa smo želeli izvedeti, ali so učiteljice, ki so zaposlene za določen čas, vpisane v lestvico razvrščanja, preko katere bodo prišle do zaposlitve za nedoločen čas, ali še ne izpolnjujejo pogojev za zaposlitev za nedoločen čas, tako da na začasno zaposlitev čakajo zunaj lestvice. Kot je razvidno iz preglednice 1, je največ anketiranih učiteljic, to je 19 (76 %), zaposlenih za nedoločen čas oziroma imajo stalno mesto na eni od slovenskih osnovnih šol na Tržaškem. Precej manj, in sicer 6 (24 %),

pa je anketiranih učiteljic, ki so zaposlene na določen čas in po potrebi izvajajo nadomeščanja na različnih slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem. Med njimi sta 2 učiteljici (8 %) na lestvici razvrščanja, 4 (16 %) pa opravljajo nadomeščanja zunaj lestvice.

Graf 3: Stopnja izobrazbe anketiranih učiteljic

Z grafom 3 smo prikazali stopnjo izobrazbe anketiranih učiteljic, kjer lahko vidimo, da ima največ učiteljic, to je 14 (56 %), višješolsko izobrazbo. To pomeni, da so te učiteljice uspešno opravile maturo oziroma diplomirale na eni izmed višjih srednjih šol v Italiji, kar pa jim danes ne omogoča zaposlitve za nedoločen čas, kot je veljalo nekoč. Sklepamo, da je med anketiranimi učiteljicami z višješolsko izobrazbo tudi katera učiteljica, ki se je zaposlila za nedoločen čas, ko je bilo to še mogoče le z diplomo opravljenega učiteljskega študija. Nekaj manj, in sicer 11 (44 %), pa je učiteljic z univerzitetno izobrazbo, ki jim omogoča, da se vpišejo v lestvico razvrščanja, če je izobrazba priznana v Italiji, ter se nato lahko zaposlijo za nedoločen čas.

Preglednica 2: Dejavnost bralne značke, ki jo izvajajo anketirane učiteljice

DEJAVNOST BZ	f	%
Slovenska BZ	22	88
Italijanska BZ	8	32

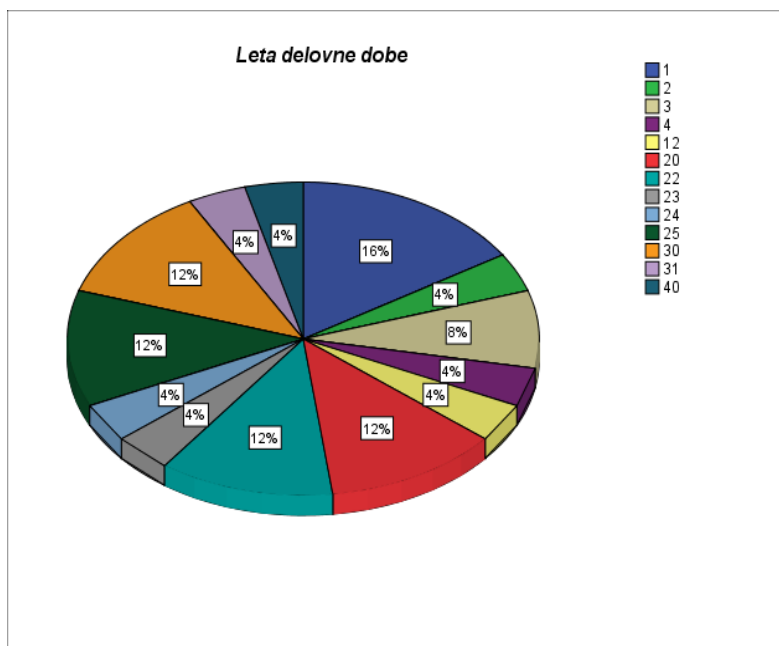
K sodelovanju v raziskavi so bile povabljene učiteljice, ki se v šolskem letu 2020/2021 ukvarjajo z dejavnostjo slovenske in/ali italijanske bralne značke v enem ali

več razredih slovenske osnovne šole na Tržaškem, v kateri so zaposlene. Iz preglednice 2 je jasno vidno, da anketirane učiteljice v razredu večinoma vodijo dejavnost slovenske bralne značke, saj je 22 učiteljic (88 %) označilo ta odgovor. Le 8 anketiranih učiteljic (32 %) pa se ukvarja z branjem učencev za bralno značko v italijanskem jeziku. Skupno število odgovorov na to vprašanje je večje od števila vključenih v raziskavo, saj so se učiteljice lahko odločile za oba možna odgovora. Prišli smo do spoznanja, da se 5 anketiranih učiteljic posveča vodenju dejavnosti slovenske, a tudi italijanske bralne značke. S tem, da največ anketiranih učiteljic izvaja dejavnost slovenske bralne značke, pa lahko potrdimo to, kar smo že omenili, in sicer, da nekatere učiteljice v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem povezujejo bralno značko le z branjem knjig v slovenskem jeziku.

Preglednica 3: Razred, v katerem anketirane učiteljice izvajajo dejavnost bralne značke

RAZRED	f	%
1. razred	8	32
2. razred	6	24
3. razred	8	32
4. razred	7	28
5. razred	4	16

Učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem lahko poučujejo v enem ali v več razredih. Enako velja tudi za izvajanje dejavnosti bralne značke. V preglednici 3 smo predstavili, v katerem razredu oziroma v katerih razredih anketirane učiteljice izvajajo dejavnost slovenske in/ali italijanske bralne značke v šolskem letu 2020/2021. Kot lahko vidimo, največ anketiranih učiteljic vodi dejavnost bralne značke v 1. in v 3. razredu, saj je 8 učiteljic (32 %) označilo 1., 8 (32 %) pa 3. razred. Tem sledi 7 anketiranih učiteljic (28 %), ki se z branjem za bralno značko ukvarjajo v 4. razredu, in 6 anketiranih učiteljic (24 %), ki se s tem ukvarjajo v 2. razredu. Najmanj anketiranih učiteljic, in sicer 4 učiteljice (16 %), pa vodi dejavnost bralne značke v 5. razredu. Poleg tega smo iz podanih odgovorov razbrali, da 5 anketiranih učiteljic vodi dejavnost bralne značke v dveh ali več razredih, in sicer: 2 učiteljici se s tem ukvarjata v 1. in 2. razredu, ena učiteljica v 1. in 3. razredu, ena v 3. in 5. razredu, ena pa v vseh petih razredih osnovne šole, na kateri poučuje.

Graf 4: Leta delovne dobe anketiranih učiteljic

Iz grafa 4 je razvidno, da so anketirane učiteljice zaposlene v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem od najmanj enega do največ 40 let. Največji delež anketiranih učiteljic je v učiteljski poklic vstopilo pred kratkim, saj so 4 učiteljice (16 %) zaposlene le 1 leto. Tem sledijo anketirane učiteljice, ki so zaposlene 20 let (12 %), 22 let (12 %), 25 let (12 %) in 30 let (12 %), saj so vsako od teh let delovne dobe navedle 3 učiteljice. 2 učiteljici (8 %) pa sta zaposleni komaj 3 leta. Preostala leta delovne dobe pa je navedel najmanjši delež anketiranih učiteljic, in sicer vsak odgovor je navedla po ena učiteljica. Te so zaposlene 2 leti (4 %), 4 leta (4 %), 12 let (4 %), 23 let (4 %), 24 let (4 %), 31 let (4 %) in 40 let (4 %). Na podlagi dobljenih odgovorov glede let delovne dobe smo izračunali srednjo vrednost let delovne dobe anketiranih učiteljic, ki znaša 17,48 let.

Preglednica 4: Stališče anketiranih učiteljic do branja za bralno značko

	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Strinjam se		Popolnoma se strinjam	
STALIŠČA DO BRANJA ZA BZ	f	%	f	%	f	%	f	%
Branje za bralno značko učencem omogoča, da postanejo vseživljenjski bralci.	0	0	0	0	18	72	7	28
Z branjem za bralno značko	0	0	0	0	15	60	10	40

učenci razvijajo bralne sposobnosti.								
S pomočjo branja za bralno značko učenci vzljubijo branje.	0	0	1	4	18	72	6	24
Branje za bralno značko učencem omogoča širjenje literarne in kulturne razgledanosti.	0	0	0	0	12	48	13	52
Z branjem za bralno značko učenci razvijajo ustvarjalnost.	0	0	1	4	16	64	8	32
Branje za bralno značko učencem daje možnost, da se naučijo spoštovati knjige in z njimi pravilno ravnati.	0	0	0	0	11	44	14	56
Branje za bralno značko je za učence nepotrebno, saj jim predstavlja le dodatno delo.	18	72	6	24	1	4	0	0

Eden od ciljev, ki smo si ga zastavili v magistrskem delu, je ugotoviti stališča anketiranih učiteljic do bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Anketirane učiteljice smo zato povabili, da označijo svoje strinjanje oziroma nestrinjanje z različnimi trditvami glede branja za bralno značko v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem. Kot je prikazano v preglednici 4, se 18 oziroma največ učiteljic (72 %) strinja s tem, da »branje za bralno značko učencem omogoča, da postanejo vseživljenjski bralci«, s čimer se 7 učiteljic (28 %) tudi popolnoma strinja. Prav tako se 18 oziroma največ učiteljic (72 %) strinja s tem, da »s pomočjo branja za bralno značko učenci vzljubijo branje«, za kar je popolno strinjanje izrazilo 6 učiteljic (24 %). 16 učiteljic (64 %) se strinja, 8 (32 %) pa se jih popolnoma strinja s tem, da »z branjem za bralno značko učenci razvijajo ustvarjalnost«, kar sicer za 1 učiteljico (4 %) ne velja, saj se s tem ne strinja. Temu sledi 15 učiteljic (60 %), ki se strinjajo in 10 učiteljic (40 %), ki se popolnoma strinjajo s tem, da »z branjem za bralno značko učenci razvijajo bralne sposobnosti«. Večina učiteljic, to je 12 učiteljic (48 %), se strinja, 13 (52 %) pa se jih

popolnoma strinja tudi s tem, da »branje za bralno značko učencem omogoča širjenje literarne in kulturne razgledanosti«. Za 11 učiteljic (44 %) velja, da »branje za bralno značko učencem daje možnost, da se naučijo spoštovati knjige in z njimi pravilno ravnati«, s čimer se popolnoma strinja največ učiteljic, to je 14 učiteljic (56 %). Najmanj učiteljic, in sicer le ena (4 %), pa se strinja s tem, da je »branje za bralno značko /je/ za učence nepotrebno, saj jim predstavlja le dodatno delo«. S tem dejstvom se 6 učiteljic (24 %) ne strinja, 18 oziroma največ učiteljic (72 %) pa se sploh ne strinja.

Z dobljenimi rezultati, ki so prikazani v preglednici 4, smo odgovorili na naše 1. raziskovalno vprašanje, ki se glasi: Kakšen je učiteljev pogled na učinke, ki jih dejavnost bralne značke ima na učence in na njihov odnos do branja v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem? Ugotovili smo, da anketirane učiteljice soglašajo s tem, da ima bralna značka v slovenskih šolah na Tržaškem pozitiven vpliv na učence in na njihov odnos do branja, saj menijo, da z branjem za bralno značko učenci postanejo bralci za vse življenje, da bralna značka vpliva na njihovo branje oziroma na njihove bralne sposobnosti ter na njihov odnos do branja in knjig, a tudi na njihovo literarno in kulturno razgledanost ter ustvarjalnost. Prav zaradi tega ne nasprotujejo temu, da se učenci na teh šolah srečujejo z branjem za bralno značko oziroma je ne ocenjujejo kot nepotrebne. Lahko bi rekli, da anketirane učiteljice soglašajo s tem, kar pravi Dežman (1998), in sicer, da bralna značka spodbuja otroke k branju, vpliva na razvoj bralnih navad in dviga njihovo bralno kulturo.

Glede na to, da vemo zelo malo o izvajanju dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, in sicer le to, da si učenci izposojajo in vračajo knjige ter predstavljajo prebrano na različne načine, kot pravi Tavčar (2013), je bil eden od namenov našega magistrskega dela ugotoviti, na kakšen način učiteljice izvajajo to dejavnost v razredu oziroma v več razredih med poukom slovenskega jezika ali med učnimi urami, namenjenimi bralni znački. Vprašali smo jih, naj opišejo, kako navadno izvajajo dejavnost bralne značke v razredu, ter naj navedejo, v katerem razredu to počnejo. Poglejmo, na kakšen način učiteljice izvajajo dejavnost bralne značke z učenci v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem. 5 anketiranih učiteljic na to vprašanje ni odgovorilo, druge pa so tako opisale izvajanje dejavnosti bralne značke:

- 1. razred: Učenci si sami izberejo knjigo za branje. Ko jo preberejo, v zvezek zapišejo naslov in nekaj narišejo, nato pa povedo sošolcem, kaj jim je bilo v zgodbi najbolj všeč in katera ilustracija jih je najbolj pritegnila. 2. razred: Učenci si sami izberejo knjigo za branje. Ko jo preberejo, pa povedo sošolcem, kaj jim je bilo najbolj všeč in komu bi knjigo svetovali oziroma odsvetovali.

- V 1. razredu učenci pripovedujejo o prebrani knjigi s pomočjo ilustracij.
- V 1. razredu učenci si v šoli izberejo in izposodijo knjigo, jo doma preberejo, nato pa v razredu pripovedujejo in se pogovarjamo o prebrani knjigi. V 3. razredu si med urami bralne značke učenci izposodijo knjige in jih berejo.
- 1. r.: Učencem preberem knjigo, skupaj odgovorimo na vprašanja, učenci preberejo kratke povedi iz knjige. 2. r.: Samostojno tiho in glasno branje.
- 1. r.: Izbira knjige, branje doma, nato prinesejo knjigo v šolo, napišejo naslov in ilustrirajo.
- Izbira knjige, urice, posvečene branju in obravnavi avtorja, razstava knjig in bralne značke, pogovori o knjigah in branju nasploh (2. razred).
- V 2. r. učenci imajo v šolski knjižnici zelo velik izbor knjig, ki si jih prosto izbirajo. V prejšnjih šolskih letih so enkrat na mesec zahajali tudi v NŠK. Učenci, ki so spretni bralci, izbirajo zahtevnejše čtivo, tiste pa, ki šele usvajajo ali utrjujejo tehniko branja, usmerjam na slikanice s krajšim besedilom. Na tak način dosežem, da jih knjige ne plašijo.
- Izbira knjige, branje doma in pripovedovanje prebranega v 2. razredu.
- 3. r.: Samostojno berejo izbrano knjigo.
- 3. r.: Z učenci se najprej pogovorimo o knjigi in prediskutiramo bistvene dogodke. Potem pa kaj ustvarimo, rišemo, priredimo knjigo, rešujemo naloge, če knjiga omogoča, lahko tudi odigramo igro v našem »gledališču« ...
- Najprej sestavimo razredno knjižnico, nato pa knjige predstavim. Knjige beremo skupaj med poukom slovenskega jezika. (3. razred).
- Učenci 4. r. si knjige izposojajo v šolski knjižnici, nato v različnih bralnih kotičkih (če je možno, tudi na vrtu) lahko sami prebirajo knjigo, ki so si ravnokar izposodili, ali tisto, ki so jo prinesli od doma. Za tem se pripravijo za govorni nastop: neke vrste kratke predstavitve in promocije knjige. Seveda za to dejavnost izbiramo samo tiste knjige, ki so nam bile posebno všeč. Ob zaključku branja pa mora vsak učenec dopolniti bralne kartončke vsake knjige. Kartonček je neke vrste kolaž v obliki knjižice, kjer učenci narišejo platnico, strižejo in lepijo, dopolnjujejo glavne podatke in izražajo svoje mnenje o prebranem. Kartončke nato zbiramo v škatlici čaja, vsak ima svojo. Na koncu šolskega leta bodo učenci imeli zbirko lastnih mini knjižic, ki so jih čez leto pridno prebirali.

- Vsi učenci 4. r. enkrat mesečno poročajo o prebranem. Knjige izbirajo v šolski knjižnici. V mestno knjižnico namreč skupaj ne smemo, ker so ekskurzije prepovedane zaradi virusa.
- V 4. razredu učenci izberejo novo knjigo, berejo tisto, ki jo že imajo, ali izpolnijo shedo o prebrani knjigi.
- Učenci sami izbirajo knjige ali vprašajo za nasvet. Berejo tako doma kot v šoli. Ko knjigo preberejo, napišejo na barvan listek naslov knjige in ključne podatke, nato še svoje mnenje ali priporočilo (npr. komu bi bila knjiga lahko všeč ...). Listek obesimo na plakat. Ob tem pa občasno preberem otrokom odlomek iz otroške ali mladinske knjige. Tako smo npr. prebrali knjige Deček Brin, Na domačem kolišču in Martin Krpan (4. razred).
- Učenci prinesejo prebrano knjigo in pripovedujejo o prebranem.
- Učenci prinesejo v šolo prebrano knjigo ter pripovedujejo o prebrani zgodbi.
- Otroci si izposodijo knjigo, nato predstavijo knjigo sošolcem, povedo nekaj o zgodbi. Doma imajo mesečni koledar, na katerega dnevno beležijo, če so brali vsaj 10 minut.
- Učenci doma preberejo knjigo, nato pa v šoli predstavijo, kaj so prebrali.
- Prosto izbirajo knjige, po navadi po sposobnosti branja in razumevanja, poročajo o knjigi, zgodbe poustvarjamo.

Iz odgovorov je razvidno, da si učenci med dejavnostjo bralne značke najprej izberejo knjigo, ki jo nato preberejo doma, nekatere učiteljice, in sicer 2 v 2. in 3 v 3. razredu, pa namenjajo dejavnost bralne značke v razredu prav branju izbranih knjig. Branje je tako samostojno kot skupno. Ena izmed teh učiteljic dodaja, da v 3. razredu najprej uredijo razredno knjižnico, nato pa sama knjige predstavi, druga pa k uricam, posvečenim branju v 2. razredu, prišteva še obravnavo avtorja, razstavo knjig in bralne značke ter pogovore o knjigah in branju. Tudi v 4. razredu, kot pravijo 3 učiteljice, učenci lahko berejo knjigo za bralno značko v šoli, kjer ena učiteljica učencem ponuja različne bralne kotičke za branje, tudi na vrtu. Učiteljica v 1. razredu pa sama prebere knjigo med izvajanjem dejavnosti bralne značke, nato pa v razredu odgovorijo na vprašanja o poslušanem delu ter še učenci preberejo povedi iz knjige. V 1. razredu sta se 2 učiteljici odločili za ilustriranje prebranega, med katerimi ena za tem povabi učence, da povedo, kaj jim je bilo od prebranega najbolj všeč. Ta učiteljica podobno počne tudi v 2. razredu, kjer učenci še svetujejo oziroma odsvetujejo prebrano knjigo sošolcem. 2 učiteljici v 1.,

ena učiteljica v 2. in ena v 3. razredu usmerjajo učence v pripovedovanje ter nekatere tudi v pogovor o prebranih knjigah, pri čemer se ena učiteljica v 1. razredu poslužuje ilustracij, tista v 3. razredu pa se po pogovoru o prebranem posveča različnim ustvarjalnim dejavnostim. Tudi učiteljica v 4. razredu pravi, da učenci poročajo o prebranem, in sicer enkrat mesečno; druga dejavnost vodi tako, da učenci 4. razreda pripravijo govorni nastop ter izpolnjujejo bralne kartončke, ki jih shranjujejo do konca šolskega leta. Izvajanje dejavnosti v 4. razredu sta opisali še dve učiteljici, kjer se ena posveča izpolnjevanju shed, to je vnaprej pripravljenih delovnih listov, na katere učenci napišejo glavne podatke, kratko obnovo in mnenje o prebrani knjigi, ena pa jim ponudi listek, na katerega zapišejo podatke in mnenje o knjigi, nato pa ga obesijo na plakat. Ob tem občasno še sama prebere odlomek iz kakšne knjige. 5 učiteljic ni pojasnilo, v katerem razredu izvajajo opisane dejavnosti. Te so zapisale, da dejavnost bralne značke izvajajo tako, da učenci pripovedujejo oziroma predstavijo prebrano. Ena izmed teh je dodala, da učenci doma dnevno beležijo, ali so brali vsaj 10 minut, ena pa pravi, da zgodbe tudi poustvarjajo. Iz podanih odgovorov je razvidno, da si učenci knjige izposojajo v šoli, dve učiteljici pa pravita, da so v prejšnjih šolskih letih zahajali tudi v mestno knjižnico oziroma v Narodno in študijsko knjižnico (NŠK) v Trstu. Tega, kot tudi številnih drugih dejavnosti, pa v zadnjem obdobju ne počnejo, saj jih pri tem omejujejo ukrepi, ki v državi veljajo zaradi širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2.

Z analiziranjem opisov dejavnosti bralne značke, ki so jih navedle anketirane učiteljice, smo odgovorili na naše 2. raziskovalno vprašanje, ki pravi: Na kakšen način učitelji v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem izvajajo dejavnost bralne značke? Spoznali smo, da si odgovori anketiranih učiteljic niso enotni, saj se same odločajo, na kakšen način bodo izvajale dejavnost bralne značke z učenci. Dejavnost v razredu večinoma izvajajo tako, da si učenci izbirajo in prebirajo knjige, prebrane knjige nato predstavijo, pripovedujejo oziroma se o njih pogovarjajo. Le nekatere se odločajo za ustvarjalnejše dejavnosti, kot so branje v bralnih kotičkih, ilustriranje, priprava razstav, dramatizacija, oblikovanje plakata ali knjižice o prebranih knjigah. Nekatere učiteljice pa še same kaj preberejo. Vse anketirane učiteljice so omenile branje knjig za bralno značko, dejavnosti, ki jih izvajajo po tem, pa niso opisale vse učiteljice. Mislimo, da so številni ukrepi in priporočila, ki so jih tako učenci kot učitelji morali upoštevati za preprečevanje širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2, v šolskem letu 2020/2021 bistveno vplivali na omejeno izvajanje dejavnosti bralne značke, pa tudi drugih dejavnosti v razredu.

Poleg načina izvajanja dejavnosti bralne značke v razredu smo od anketiranih učiteljic želeli izvedeti, ali pri tem določajo število knjig, ki jih morajo učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem prebrati za bralno značko v posameznem razredu. Zanimalo nas je, kako je s tem tako pri slovenski kot pri italijanski bralni znački. Preglednice o številu knjig niso izpolnile vse anketirane učiteljice oziroma nekatere so jo izpolnile le delno. Za 1. razred je 20 učiteljic navedlo število slovenskih knjig, 16 učiteljic število italijanskih knjig, za 2. razred je 17 učiteljic navedlo število slovenskih knjig, 14 učiteljic število italijanskih knjig, za 3. razred je 19 učiteljic navedlo število slovenskih knjig, 16 učiteljic število italijanskih knjig, za 4. in 5. razred pa je 18 učiteljic navedlo število slovenskih knjig, 14 učiteljic pa število italijanskih knjig. Odgovore smo zbrali v dveh preglednicah.

Preglednica 5: Število prebranih knjig za doseganje slovenske bralne značke

SLOVENSKA BZ				
1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred
Ni določeno (6)	Ni določeno (3)	Ni določeno (4)	Ni določeno (4)	Ni določeno (3)
10 (5)	10 (5)	10 (3)	10 (5)	10 (5)
8 (2)	8 (4)	8 (5)	8 (3)	8 (3)
15 (1)	15 (2)	15 (3)	15(1)	15 (3)
Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 1 na mesec (1)	Vsaj 1 na mesec (1)
7 (1)	7 (1)	7 (1)	8 in več (1)	8 in več (1)
Poljubno (1)	Ne vem (1)	Ne vem (1)	Ne vem (1)	Ne vem (1)
Odkvisno od posameznika (1)		Ne vem točno (1)	Ne vem točno (1)	Ne vem točno (1)
3 (1)			6 (1)	
5 (1)				

Opombe. Številke v oklepajih predstavljajo število posameznih odgovorov.

V preglednici 5 smo prikazali odgovore anketiranih učiteljic glede števila knjig, ki jih učenci morajo prebrati za slovensko bralno značko. Razvidno je, da se večinoma strinjajo s tem, da v nobenem razredu ne določajo števila knjig za branje za slovensko bralno značko. Največ pa jih določa, da morajo učenci prebrati 10 knjig za doseganje bralne značke. Kar nekaj jih soglašja tudi z 8 knjigami, nekaj pa se jih opredeljuje za 15 knjig. Vse ostale odgovore pa je podala po ena anketirana učiteljica, med katerimi so se

nekateri ponavljali v več razredih. Poleg tega pa po ena učiteljica ne ve, koliko knjig morajo prebrati od 2. do 5. razreda, oziroma ne ve točno, koliko jih morajo prebrati od 3. do 5. razreda.

Preglednica 6: Število prebranih knjig za doseganje italijanske bralne značke

ITALIJANSKA BZ				
1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred
Ni določeno (5)	Ni določeno (5)	Ni določeno (3)	Ni določeno (3)	Ni določeno (4)
5 (4)	5 (4)	5 (5)	5 (2)	5 (2)
			3 (2)	3 (2)
Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 2 na mesec (1)	Vsaj 1 na mesec (1)	Vsaj 1 na mesec (1)
7 (1)	7 (1)	7 (1)	5 in več (1)	5 in več (1)
		6 (1)	6 (1)	
4 (1)	4 (1)	4 (1)	4 (1)	4 (1)
10 (1)	10 (1)	10 (1)	10 (1)	10 (1)
Po želji (1)	Po želji (1)	Po želji (1)	Po želji (1)	Po želji (1)
Poljubno (1)		Ne vem (1)	Ne vem (1)	Ne vem (1)
2 (1)		15 (1)		

Opombe. Številke v oklepajih predstavljajo število posameznih odgovorov.

V preglednici 6 smo prikazali še odgovore anketiranih učiteljic glede števila knjig, ki jih učenci morajo prebrati za italijansko bralno značko. Iz preglednice lahko razberemo, da se največ anketiranih učiteljic strinja s tem, da v nobenem razredu ne določajo števila knjig za branje za italijansko bralno značko. Veliko jih določa 5 knjig od 1. do 5. razreda, nekaj pa jih v 4. in 5. razredu dodeljuje 3 knjige. Ostale odgovore pa je zapisala po ena anketirana učiteljica, med katerimi so se tudi tukaj nekateri ponavljali v več razredih ter so podobni tistim za slovensko bralno značko. Poleg tega pa po ena učiteljica ne ve, koliko knjig morajo prebrati od 3. do 5. razreda.

Ena učiteljica je za vse razrede in za obe bralni znački napisala:

- Osebno ne določam števila knjig, vsak jih prebere, kolikor more, npr. v 2. razredu od 5 do 25 knjig.

Anketirane učiteljice si torej niso enotne glede števila knjig, ki jih učenci morajo prebrati za bralno značko, prav tako ne sledijo številu slovenskih knjig, ki jih priporoča Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki predlaga tudi branje 1 pesniške zbirke v

vsakem vzgojno-izobraževalnem obdobju, česar nobena anketirana učiteljica ne omenja. Večinoma se strinjajo s tem, da ne določajo ne števila slovenskih ne števila italijanskih knjig za bralno značko. Tiste pa, ki število določajo, se v največji meri opredeljujejo za enako število knjig v vseh razredih, in sicer 10 ali 8 slovenskih in 5 italijanskih knjig. Malo učiteljic prilagaja število knjig posameznemu vzgojno-izobraževalnemu obdobju oziroma razredu ali jeziku branja.

Anketirane učiteljice smo vprašali še, v kolikšnem času morajo učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem prebrati eno knjigo za bralno značko. Njihovi odgovori so bili naslednji:

- Ni določeno. (3 učiteljice so podale enak odgovor.)
- Ne določamo časa.
- Ni določenega časa.
- Ni časovno omejenega obdobja za branje.
- Roka za branje knjig ne določam, vabim pa jih, naj redno berejo knjige.
- Čas ni določen, odvisno od njihovih sposobnosti in motivacije za branje.
- Spodbujam, da berejo, a ne določam terminov.
- Odvisno od posameznika.
- Čas je odvisen od knjige, ki so jo izbrali, in od bralnih sposobnosti bralca.
- Odvisno od knjige.
- V 1 tednu. (3 učiteljice so podale enak odgovor.)
- Teden dni, a rok po potrebi podaljšamo.
- V 1. razredu 1 knjigo v 1 tednu, ko znajo brati.
- 2 tedna.
- Približno 2 tedna.
- V 1 mesecu. (3 učiteljice so podale enak odgovor.)
- V približno 1 mesecu.
- V enem mesecu morajo prebrati najmanj eno knjigo.
- V obdobju 1 meseca.

Večina anketiranih učiteljic ne določa časa branja knjige, saj nekatere pravijo, da je odvisen od posameznika, a tudi od knjige, ki jo prebira, kar se nam zdi najboljša rešitev, saj omogoča učencem, da berejo v skladu s svojimi sposobnostmi ter pri tem ne občutijo pritiska zaradi omejenega časa oziroma ne doživljajo branja kot nekaj stresnega. Učiteljice, ki določajo termin branja, se v največji meri opredeljujejo za 1 mesec, tem sledijo tiste, ki ponudijo manj časa, in sicer 1 teden, pri čemer pa ena učiteljica rok po potrebi podaljša, ter učiteljici, ki učencem dasta za branje knjige na razpolago 2 tedna.

Boža Krakar Vogel (1991 v Dežman, 1998) in Igor Saksida (1992 v Dežman, 1998) pravita, da so cilji bralne značke razvijanje bralne zmožnosti in bralne kulture ter pridobivanje književnega znanja. Za učiteljico Olgo Tavčar (2013) pa je glavni cilj bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji spodbujanje veselja do branja. Poglejmo, kaj o tem menijo anketirane učiteljice, torej kateri je zanje glavni cilj izvajanja dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem. Odgovori so bili naslednji:

- Da si učenci z branjem širijo obzorja, pridobivajo izkušnje, ustvarjalnost in bogatijo besedni zaklad.
- Bogatenje besedišča, razumevanje prebranega, spoznavanje pravljičnih junakov, ljudskih zgodb ...
- Veselje do branja, bogatenje besedišča, osebna in kulturna rast ...
- Učenci naj bi z branjem knjig, ki so jim všeč, vzljubili branje, obogatili besedišče in izboljšali bralne, a tudi jezikovne sposobnosti.
- Spodbujanje učencev k branju in doživljanju branja kot nekaj prijetnega.
- Širiti ljubezen do branja in gojiti bralno kulturo.
- Vzljubiti branje in bogatenje besedišča.
- Da vzljubijo branje.
- Da vzljubijo branje in se ob tem zabavajo.
- Učenci vzljubijo branje, branje z razumevanjem.
- To, da učenci uživajo v branju.
- V 3. razredu je v ospredju spodbujanje ljubezni do branja.
- Vzljubiti branje, zabava, sprostitvev.
- Da otroci vzljubijo branje in književnost.

- Da vzljubijo branje in književnost in se ob tem zabavajo.
- Vzljubitev branja književnosti.
- Ljubezen do branja, knjig, literature ... širjenje besedišča in pridobivanje izkušenj za življenje. Branje je potovanje in obenem temelj za učenje v šoli ter za vseživljenjsko učenje.
- Vzljubiti branje in književnost ter ob tem uživati.
- Urjenje bralne sposobnosti.
- Razvijanje bralnih sposobnosti.
- Razvijanje: prave motivacije do branja, iskrene ljubezni do jezika, zavestnega spoštovanja do knjig in ne nazadnje tudi vsestranski razvoj besedišča, domišljije, miselnih predstav ...
- Da učenci spoznavajo nova področja, nove vrste besedil in na tak način pridobivajo nove izkušnje in si ustvarijo nove interese.
- Spodbujati učence, da spoznajo čim več različnih vrst besedil.
- Spoznati različne književne zvrsti in razvijanje kulture branja.
- Branje.

Odgovori anketiranih učiteljic se niso bistveno razlikovali, saj se jih največ strinja s tem, da je glavni cilj izvajanja dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem vzbujanje in razvijanje ljubezni oziroma veselja do branja, knjig in književnosti, kot pravi učiteljica Tavčar (2013), ob čemer naj bi se učenci tudi zabavali, sprostili in uživali. Za velik del anketiranih učiteljic pa je glavni cilj izvajanja dejavnosti bralne značke bogatenje in širjenje besednega zaklada. Menimo, da se to nanaša predvsem na besedni zaklad v slovenščini, ki danes za velik del učencev osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem ni prvi oziroma materni jezik. S cilji bralne značke, ki sta jih opredelila Boža Krakar Vogel (1991 v Dežman, 1998) in Igor Saksida (1992 v Dežman, 1998), se strinja manjši del anketiranih učiteljic. Nekatere soglašajo s tem, da je glavni cilj bralne značke razvijanje književnega znanja s spoznavanjem književnih vrst in zvrsti, za nekatere bralna značka stremi k razvijanju bralne zmožnosti, druge pa pravijo, da je njen glavni cilj razvijanje bralne kulture. Po besedah nekaterih anketiranih učiteljic dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah učencem omogočajo pridobivanje novih izkušenj. Dežman (1998) trdi, da je ključni del branja za bralno značko branje, saj bralna značka predstavlja dolgoročno motivacijo za branje. S tem se strinjata tudi dve

anketirani učiteljici, saj ena pravi, da je glavni cilj dejavnosti bralne značke razvijanje prave motivacije za branje, druga pa je napisala, da je cilj te dejavnosti prav njen temelj, in sicer branje.

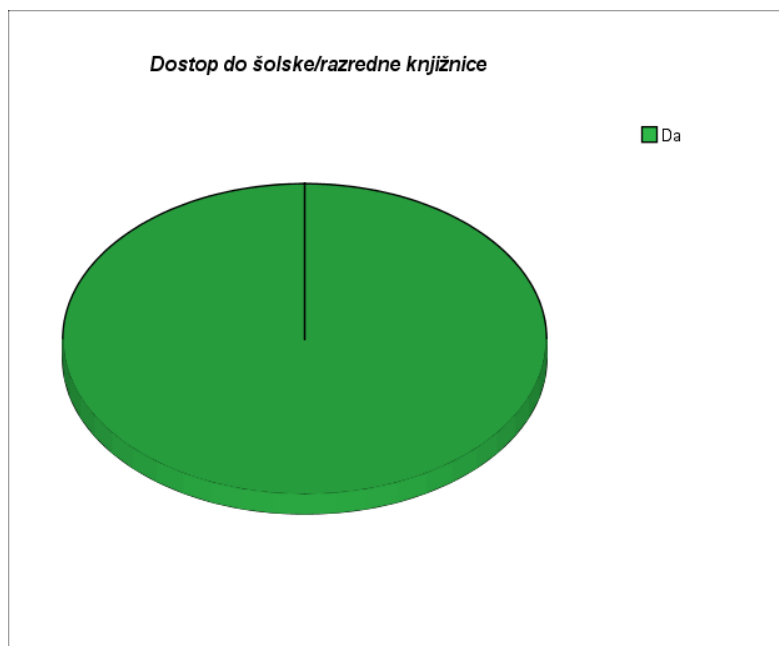
Preglednica 7: Stališče anketiranih učiteljic do odnosa, ki ga imajo učenci do bralne značke

	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Strinjam se		Popolnoma se strinjam	
ODNOS UČENCEV DO BZ	f	%	f	%	f	%	f	%
Učenci so motivirani za branje knjig za bralno značko.	0	0	3	12	20	80	2	8
Učenci neradi prebirajo knjige za bralno značko.	4	16	16	64	4	16	1	4
Učenci raje berejo knjige za bralno značko, ki si jih izbirajo sami.	0	0	1	4	13	52	11	44
Učenci raje prebirajo knjige v slovenščini.	2	8	13	52	10	40	0	0
Učenci raje prebirajo knjige v italijanščini.	2	8	8	32	11	44	4	16
Za učence je branje knjig za bralno značko tekmovanje v tem, kdo bo prebral več knjig.	3	12	11	44	8	32	3	12
Učenci nočejo prebirati knjig, ki jim jih vi priporočate.	1	4	20	80	4	16	0	0

Anketirane učiteljice smo povabili, da označijo svoje strinjanje oziroma nestrinjanje z različnimi trditvami glede odnosa, ki ga imajo učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem do bralne značke oziroma do branja za bralno značko. Iz

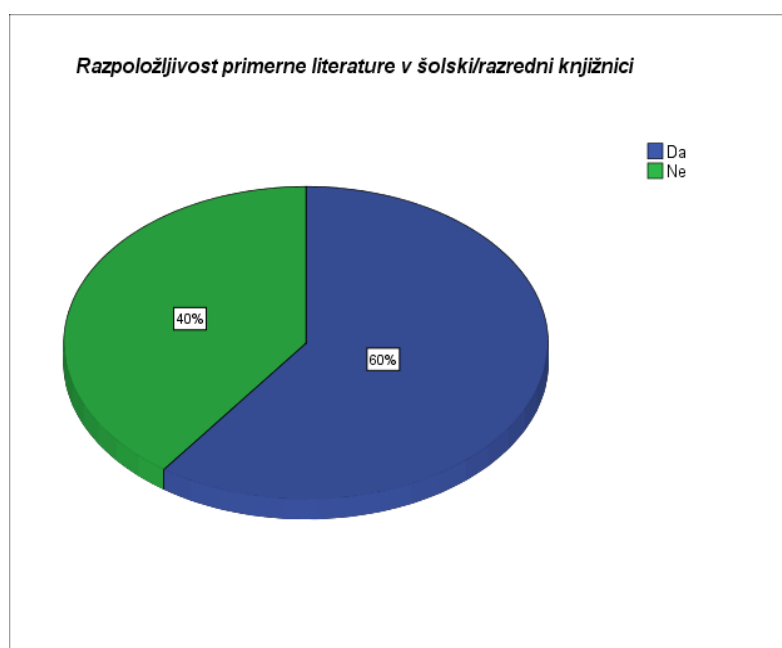
preglednice 7 je razvidno, da se največ učiteljic, in sicer 20 (80 %), strinja s trditvijo: »Učenci so motivirani za branje knjig za bralno značko.«, 2 učiteljici (8 %) se s tem popolnoma strinjata, 3 (12 %) pa se ne strinjajo. 16 učiteljic (64 %) se ne strinja, 4 učiteljice (16 %) se sploh ne strinjajo, prav tako 4 učiteljice (16 %) pa se strinjajo ter ena (4 %) učiteljica se popolnoma strinja s trditvijo, da »učenci neradi prebirajo knjige za bralno značko«. S trditvijo »Učenci raje berejo knjige za bralno značko, ki si jih izbirajo sami.« se strinja 13 učiteljic (52 %), 11 (44 %) pa se jih popolnoma strinja. Le ena učiteljica (4 %) se s tem ne strinja. 13 učiteljic (52 %) se ne strinja oziroma 2 (8 %) se sploh ne strinjata s trditvijo »Učenci raje prebirajo knjige v slovenščini.«, s čimer se strinja 10 učiteljic (40 %). Nekaj več, in sicer 11 učiteljic (44 %), pa se strinja s trditvijo »Učenci raje prebirajo knjige v italijanščini.«, s katero se 4 učiteljice (8 %) popolnoma strinjajo, 8 učiteljic (32 %) se ne strinja, 2 (8 %) pa se, tako kot pri slovenščini, sploh ne strinjata. 11 učiteljic (44 %) se ne strinja, 3 (12 %) pa se sploh ne strinjajo s trditvijo, da je »za učence /je/ branje knjig za bralno značko tekmovanje v tem, kdo bo prebral več knjig«. Z njo se strinja 8 učiteljic (32 %) in 3 (12 %) se popolnoma strinjajo. Čeprav učenci raje prebirajo knjige, ki si jih izbirajo sami, se največ učiteljic, to je 20 (80 %), ne strinja, ena (4 %) pa se sploh ne strinja s trditvijo »Učenci nočejo prebirati knjig, ki jim jih vi priporočate.«. S trditvijo se strinjajo 4 učiteljice (16 %).

Anketirane učiteljice opažajo, da učenci slovenskih osnovnih šol na Tržaškem dobro sprejemajo bralno značko in branje za to dejavnost, saj to radi počnejo ter so za to motivirani. Raje se odločajo za branje knjig, ki si jih sami izbirajo, a so odprti tudi za učiteljeve nasvete pri izbiri knjig za branje. Učenci so bolj naklonjeni branju knjig v italijanskem jeziku, na kar mislimo, da vpliva predvsem to, kar smo že omenili, in sicer, da danes za večji del učencev na teh šolah slovenščina ni prvi jezik, ampak je na mestu prvega jezika italijanščina. Branja za bralno značko ne doživljajo kot tekmovanja v številu prebranih knjig.

Graf 5: Dostop do šolske ali razredne knjižnice

Že v vprašanju, kjer smo anketirane učiteljice spraševali o načinu izvajanja dejavnosti bralne značke, jih je velika večina povedala, da si učenci knjige za bralno značko izbirajo v šoli, kar potrjuje tudi graf 5. Na njem je jasno vidno, da imajo vse anketirane učiteljice (100 %) dostop do šolske ali razredne knjižnice v šolah, na katerih poučujejo oziroma izvajajo dejavnost bralne značke. Menimo, da je to zelo pomembno in dragoceno tako za šole oziroma učiteljice kot tudi za njihove učence.

Graf 6: Razpoložljivost primerne literature v šolski ali razredni knjižnici

Anketirane učiteljice smo vprašali, ali mislijo, da imajo v šolski ali razredni knjižnici dovolj primerne literature za vse učence. Graf 6 prikazuje, da ima največ anketiranih učiteljic, to je 15 učiteljic (60 %), na razpolago dovolj primerne literature v šolski oziroma razredni knjižnici, preostalih 10 učiteljic (40 %) pa se s tem ne strinja. Svoje mnenje glede tega, ali v knjižnici imajo oziroma nimajo na razpolago dovolj primerne literature za vse učence, so anketirane učiteljice pojasnile tako:

- Vsako leto nabavimo nove knjige za šolsko knjižnico.
- Vsako leto nabavimo nekaj knjig, ki bi obogatile ponudbo naše knjižnice.
- Na naši šoli se vsako leto potrudimo, da nekoliko obogatimo knjižnico. Na pomoč nam priskoči »Združenje staršev« in »sv. Miklavž« ter ostali dobrotniki, ki nas občasno obdarijo z novim gradivom. Drugače nam starši radi prinašajo knjige, ki so jih odrabili ali v božičnem času priredimo manjši sejem voščilnic in ročnih del ter zasluženi znesek potrošimo za nakup novih knjig.
- Na šoli imamo veliko knjig v italijanščini in slovenščini, ki so napisane z velikimi in malimi tiskanimi črkami.
- Jih imamo za vse stopnje in knjige kupujemo vsako šolsko leto.
- Knjižnica ima knjige za posamezne stopnje šolanja.
- Redno kupujemo nove knjige.
- Imamo različne knjige, primerne za vse stopnje. Vsako leto kupujemo nove knjige.
- Imamo na razpolago veliko količino knjig, tako da imajo učenci možnost izbire.
- Vsako leto obiščemo knjižni sejem v Ljubljani. Z nakupom knjig obogatimo šolsko knjižnico.
- Naša knjižnica je precej bogato obložena in tudi urejena.
- Knjižnico smo v zadnjih letih obogatili z več sodobnejšimi knjigami, ki ustrezajo bralnim zahtevam današnjih otrok. Ob tem pa so jim na razpolago tudi knjige izpred nekaj let, ki nekako sodijo v slovensko klasiko. Seveda je vedno zelo hvalevredno in dobrodošlo, če na šoli prejmemo ali si preskrbimo novejšje knjige.
- V šolski knjižnici imamo bogat izbor knjig, ki so razdeljene po starostnih stopnjah. Glede na njihove bralne sposobnosti lahko učenci izberejo primerno knjigo.
- Šolska knjižnica je dobro založena, saj šteje približno 5000 knjig, ki jih vsako leto dokupimo in posodobimo.

- Šola nima dovolj denarja, da bi lahko posodobila razredne knjižnice. To sistematsko delamo v veliki meri s pomočjo staršev.
- Menim, da je glede na velikost naše šole izbira in količina knjig zelo majhna.
- Prostorska stiska in stiska z razpoložljivimi sredstvi.
- Nimamo velikega izbora knjig zaradi denarne stiske in knjig, ki jih učenci ne vračajo v letih.
- Mislim, da je literature kar precej, a je večina te že precej zastarele in poškodovane. Pogrešam kaj sodobne literature.
- Primanjkuje nekaj novejših knjig, ki so trenutno na trgu.
- ... ker je premalo izbire.
- Premalo knjig na zalogi.
- Zdi se mi, da je premalo izbire.

Anketirane učiteljice, ki so mnenja, da imajo knjižnice šol, na katerih so aktivne, dovolj primerne literature za vse učence, so pozitivno mnenje v največji meri utemeljile z dejstvom, da jih vsako leto oziroma redno obogatijo in posodobijo z novimi knjigami. Te nabavijo same, nekatere pa pravijo, da jih šoli darujejo starši ali kdo drug, saj ena učiteljica dodaja, da šola nima dovolj denarja, da bi lahko z lastnimi sredstvi knjižnico posodobila. Kar nekaj učiteljic se strinja s tem, da imajo na razpolago veliko literature za vse učence in za vse stopnje, kar je zelo pomembno, saj je, kot pravi avtor Sancore (2002, v prav tam), stik z raznolikimi besedili v šolski ali razredni knjižnici pomemben dejavnik za spodbujanje bralne motivacije. Tiste anketirane učiteljice pa, ki so mnenja, da šolske ali razredne knjižnice nimajo dovolj primerne literature za vse učence, so mnenje večinoma podprle z dejstvom, da imajo v teh knjižnicah preprosto premalo možnosti izbire. Poleg tega dve učiteljici utemeljujeta slabo razpoložljivost literature s pomanjkanjem denarja, kar je že predhodno omenila ena učiteljica, dve učiteljici pa s pomanjkanjem sodobne literature. Njunega mnenja nista utemeljili 2 anketirani učiteljici.

Preglednica 8: Na kakšen način anketirane učiteljice motivirajo učence za branje za bralno značko

NAČINI MOTIVIRANJA ZA BRANJE ZA BZ	f	%
Sem tudi sama navdušena bralka, učencem sem za vzгляд.	15	60

Pogosto glasno in interpretativno berem.	21	84
Učenci imajo dostop do raznolikega bralnega gradiva.	15	60
Učencem nudim možnost izbiranja knjig.	20	80
Spodbujam druženje in pogovor ob knjigah.	16	64
Poslužujem se strategij motiviranja, ki temeljijo na igri.	7	28
Drugo	1	4

Preglednica 8 prikazuje, na kakšen način anketirane učiteljice motivirajo učence v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem za branje za bralno značko. Izbrale so lahko več načinov. Največ anketiranih učiteljic, in sicer 21 (84 %), se odloča za glasno in interpretativno branje. Tem sledi 20 učiteljic (80 %), ki učence motivirajo tako, da jim nudijo možnost izbiranja knjig. 16 učiteljic (64 %) spodbuja druženje in pogovor ob knjigah, 15 (60 %) jih pravi, da imajo učenci dostop do raznolikega bralnega gradiva ter da so tudi same navdušene bralke in so učencem vzgled (60 %). Najmanj učiteljic pa se poslužuje strategij motiviranja, ki temeljijo na igri, kot so strategije po M. Sarto (2015) ali tiste po G. Rodariju (2020), saj je ta odgovor označilo 7 učiteljic (28 %). Ena učiteljica (4 %) dodaja drug način motiviranja za branje za bralno značko, in sicer:

- Učenci lahko gredo sami v Narodno in študijsko knjižnico in si tam izbirajo knjige po želji.

Navedeno bi osebno uvrstili bolj k dejavnostim za promoviranje knjig in branja, kar pa ima prav tako pomemben vpliv na bralno motivacijo otroka.

Številni raziskovalci (Castle, 1994; Vovington, 2000; Sweet, Guthrie in NG, 1998; Turner, 1997, v Pečjak, 2005) ugotavljajo, da so pri motiviranju za branje najbolj uspešni tisti učitelji, ki učencem nudijo možnost izbiranja knjig, jim glasno berejo različna besedila ter spodbujajo k sodelovanju, torej tudi k sodelovanju v pogovoru ob knjigah. Največji delež anketiranih učiteljic se poslužuje prav omenjenih načinov za motiviranje učencev k branju za bralno značko ter so tudi same navdušene bralke, torej so učencem vzgled, tako da lahko trdimo, da anketirane učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem uspešno motivirajo učence za branje za bralno značko.

Preglednica 9: Kako anketirane učiteljice določajo izbor besedil za bralno značko

DOLOČANJE IZBORA BESEDIL ZA BZ	f	%
Sama sestavim seznam knjig za posamezen razred.	3	12
Poslužujem se seznama, ki ga priporoča Društvo Bralna značka Slovenije.	7	28
Učenci si knjige izbirajo sami.	10	40
Nekaj knjig določim jaz, nekaj pa si jih učenci izberejo sami.	16	64
Drugo	1	4

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS nudi mentorjem bralne značke seznime knjig za mlade bralce, na podlagi katerih oblikujejo priporočilne seznime za učence v posameznem razredu ali triletju (Jamnik, 2018). Poglejmo, kako določajo izbor knjig za bralno značko anketirane učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Izbrale so lahko enega ali več možnih odgovorov. V preglednici 9 je prikazano, da se največ učiteljic, in sicer 16 (64 %), odloča za to, da nekaj knjig določijo same, nekaj pa si jih izberejo učenci. 10 učiteljic (40 %) izbiro knjig prepušča izključno učencem, 7 (28 %) pa se jih poslužuje priporočilnega seznama, ki ga ponuja Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, kot to počnejo mentorji bralne značke v Sloveniji. Najmanj učiteljic, in sicer le 3 učiteljice (12 %), samostojno sestavi seznam knjig za posamezen razred. Ena učiteljica (4 %) pa dodaja drug način izbora besedil za bralno značko in pravi:

- Na šoli imamo že razdeljene knjige glede na starostno stopnjo.

Glede na to, da so knjige tako urejene, pa sklepamo, da si jih učenci izbirajo sami.

Večina učiteljic v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem torej prepušča izbiro knjig za branje za bralno značko učencem, a jim nekaj knjig določijo tudi same. Na tak način učencem omogočajo, da izbirajo knjige za branje glede na svoje želje in potrebe ter s tem razvijajo predvsem njihovo bralno motivacijo. Istočasno pa jih s takim načinom izbiranja knjig za bralno značko tudi usmerjajo k izboru njim primerne in kvalitetne otroške oziroma mladinske literature.

Preglednica 10: Na kakšen način anketirane učiteljice preverjajo prebrane knjige za bralno značko

PREVERJANJE PREBRANIH KNJIG ZA BZ	f	%
Učenci rešijo delovni list o prebrani knjigi in oblikujejo dnevnik branja.	12	48
Učenci ustno obnovijo knjigo pred razredom.	11	44
Učenci odgovarjajo na moja vprašanja o prebrani knjigi v usmerjenem pogovoru.	16	64
Učenci se v skupinah pogovarjajo o prebranih knjigah.	7	28
Učenci rešijo uganko, križanko ali kviz o prebrani knjigi.	4	16
Učenci napišejo obnovo o prebrani knjigi.	5	20
Drugo	2	8

Od anketiranih učiteljic smo želeli izvedeti, katere dejavnosti se po navadi poslužujejo, da preverjajo prebrano knjigo za bralno značko v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Čeprav smo anketirane učiteljice že prosili, naj opišejo, na kakšen način izvajajo dejavnost bralne značke z učenci, nismo od vseh dobili odgovorov glede tega, katero dejavnost izvajajo, ko učenci preberejo knjigo za bralno značko. Tako kot z rezultati, prikazanimi v prejšnjih dveh preglednicah, bomo tudi v tem primeru dodatno dosegli enega naših ciljev in dopolnili odgovor na naše 2. raziskovalno vprašanje, pri katerem se sprašujemo, na kakšen način učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem izvajajo dejavnost bralne značke.

Dežman (1998) pravi, da mora preverjanje prebranega zajemati sproščeno dejavnost, na primer pogovor ali pripovedovanje. Kot je razvidno iz preglednice 10, največ anketiranih učiteljic, in sicer 16 (64 %), uporablja prav pogovor za preverjanje prebranega, in sicer usmerjen pogovor, 7 učiteljic (28 %) pa spodbuja tudi skupinske pogovore o prebranem. Pogovor o knjigi oziroma predvsem njeno pripovedovanje je največ učiteljic navedlo tudi pri opisovanju izvajanja dejavnosti bralne značke. Anketiranim učiteljicam, ki se poslužujejo usmerjenega pogovora, sledi 12 učiteljic (48 %), ki uporabljajo delovne liste, in 11 učiteljic (44 %), ki učence povabijo, da ustno obnovijo knjigo. Tudi pisne obnove služijo preverjanju prebranega, to možnost je označilo 5 učiteljic (20 %). 4 učiteljice (16 %) pa uporabljajo bolj sproščene in zabavne

dejavnosti, saj učencem zastavljajo uganke ali pripravijo križanke in kvize. Delovnih listov, obnov in ugank, križank ter kvizov ni omenila nobena učiteljica, ko je opisovala izvajanje dejavnosti bralne značke. Druga načina preverjanja prebranega, ki ju navajata 2 učiteljici (8 %), sta naslednja:

- Učenci ustno predstavijo, kaj jim je bilo v zgodbi najbolj všeč; v 1. razredu pa tudi narišejo del zgodbe.
- Rišejo zgodbo oziroma vsebino knjige.

Učiteljici se poslužujeta sproščenih in ustvarjalnih dejavnosti, to sta pripovedovanje in ilustriranje. Tako pripovedovanje kot tudi ilustriranje so nekatere učiteljice že omenile pri opisovanju izvajanja dejavnosti bralne značke.

Iz odgovorov, ki so prikazani v preglednici 10, lahko razberemo, da anketirane učiteljice uporabljajo enega ali več načinov preverjanja prebranega, saj število vseh odgovor presega število anketiranih učiteljic. Spoznali smo, da se večinoma ne poslužujejo ustvarjalnih in igrivih dejavnosti, saj je, kot smo že omenili, najmanj uporabljena dejavnost pri preverjanju prebranega ilustriranje, malo pa je tudi učiteljic, ki uporabljajo uganke, križanke ali kvize. Veliko učiteljic se odloča za pisne dejavnosti, kjer prevladuje preverjanje prebranega z izpolnjevanjem delovnih listov, malo uporabljeno pa je pisanje obnov. Nekaj več učiteljic raje povabi učence k ustnemu obnavljanju prebranega oziroma k pogovarjanju o prebranem. Najbolj uporabljena dejavnost pri preverjanju prebranega za bralno značko je usmerjen pogovor, kar potrjuje to, da so govorne dejavnosti, kot je pogovarjanje o prebranem oziroma pripovedovanje prebranega, najbolj prisotne pri izvajanju dejavnosti bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem.

Preglednica 11: Stališče anketiranih učiteljic do rezultatov, ki jih učenci dosegajo pri bralni znački

REZULTATI PRI BZ	Sploh se ne strinjam		Se ne strinjam		Strinjam se		Popolnoma se strinjam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Vsi učenci dosežejo slovensko in italijansko bralno značko.	0	0	12	48	13	52	0	0

Večina učencev poleg bralne značke doseže tudi pohvalo in knjižnega molja.	0	0	14	56	9	36	2	8
Večina učencev poleg bralne značke doseže tudi pohvalo, a ne doseže knjižnega molja.	1	4	11	44	13	52	0	0
Drugo	0	0	2	8	0	0	0	0

Na koncu bralnega leta uspešni bralci dosežejo bralno značko, za katero prejmejo različna priznanja in nagrade (Jamnik, 2018). Učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji berejo knjige za bralno značko tako v slovenskem kot v italijanskem jeziku, kar pomeni, da lahko dosežejo tako slovensko kot italijansko bralno značko. Kot lahko vidimo v preglednici 11, se 13 učiteljic (52 %) strinja s trditvijo, da »vsi učenci dosežejo slovensko in italijansko bralno značko«, 12 (48 %) pa se jih s tem ne strinja. Tisti učenci, ki so uspešni pri branju knjig v slovenskem jeziku, na nekaterih šolah prejmejo pohvalo za svoj uspeh, tisti pa, ki so uspešni pri obeh bralnih značkah, dobijo znamenje knjižnega molja. S trditvijo »Večina učencev poleg bralne značke doseže tudi pohvalo in knjižnega molja.« pa se največ učiteljic, in sicer 14 (56 %), ne strinja. Strinjanje oziroma popolno strinjanje pa je s tem izrazilo 9 učiteljic (36 %) in 2 učiteljici (8 %). Več učiteljic, in sicer 13 (52 %), se strinja s trditvijo »Večina učencev poleg bralne značke doseže tudi pohvalo, a ne doseže knjižnega molja.«, čeprav se 11 učiteljic (44 %) s tem ne strinja in 1 (4 %) se sploh ne strinja. 2 učiteljici (8 %) sta pod možnost »drugo« glede rezultatov, ki jih učenci dosegajo pri branju za bralno značko, dodali:

- Ne vem točno, saj na tej šoli letos poučujem prvič.
- Večina učencev doseže oziroma najboljši bralci dosežejo tudi pohvalo in knjižnega molja.

Odgovori anketiranih učiteljic so torej pokazali, da učenci v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem večinoma dosežejo tako slovensko kot italijansko bralno značko, a pri tem niso vsi uspešni. Poleg tega pa jih nekaj dobi tudi pohvalo za svoj uspeh pri branju knjig v slovenskem jeziku, manj pa jih prejme tudi knjižnega molja za uspeh pri

branju knjig v obeh jezikih. Mislimo, da je razlog za to, da jih malo prejme predvsem knjižnega molja, v tem, da, kot smo že omenili, se za to odločajo le na nekaterih šolah. Predstavljamo si, da po navadi podeljujejo le klasična priznanja in nagrade Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS za uspeh pri branju knjig v slovenskem jeziku ter priznanja, ki jih učitelji oblikujejo za učenčev uspeh pri branju knjig v italijanskem jeziku. Prepričani pa smo, da učiteljice pohvalijo prav vse učence, ki so med šolskim letom brali za bralno značko.

Preglednica 12: Kako bi anketirane učiteljice izboljšale dejavnost bralne značke

PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE DEJAVNOSTI BZ	f	%
Z rabo IKT (informacijsko-komunikacijsko tehnologijo).	11	44
Z vključitvijo staršev in sodelovanjem z njimi.	10	40
Z izborom sodobnejšega bralnega gradiva.	16	64
Z oblikovanjem bralnega kotička v razredu.	13	52
Z organiziranjem spodbudnih poustvarjalnih dejavnosti.	17	68
Drugo	3	12

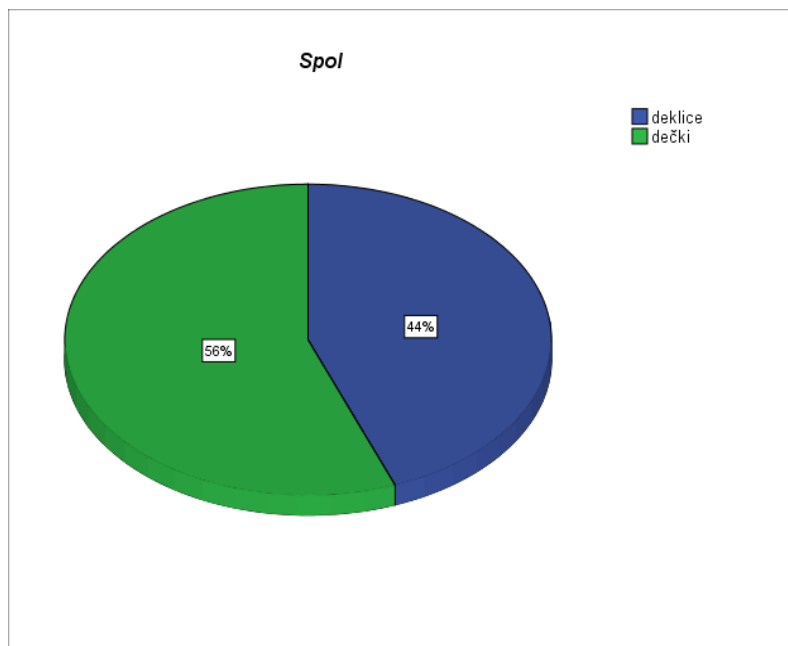
Učitelji imajo zelo pomembno vlogo pri spodbujanju učencev k branju in razvijanju njihove bralne motivacije, pri čemer igra pomembno vlogo bralna značka oziroma izvajanje dejavnosti bralne značke v razredu. Seveda pa mora biti dejavnost, ki jo učitelj izvaja z učenci, njim prilagojena, spodbudna, ustvarjalna in sproščena, da bo učitelj z njo lahko uspešno spodbujal učence k branju oziroma vplival na razvoj njihovih bralnih navad in bralne kulture (Dežman, 1998). Anketirane učiteljice smo zato vprašali, kako bi lahko izboljšale izvajanje dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, da bi z njo na čim bolj učinkovit način spodbujale učence k branju. Na razpolago smo jim ponudili različne ustvarjalne rešitve ter več možnih odgovorov. Iz preglednice 12 lahko razberemo, da bi največ anketiranih učiteljic, to je 17 (68 %), dejavnost bralne značke izboljšalo z organiziranjem spodbudnih poustvarjalnih dejavnosti, tem pa sledi 16 učiteljic (64 %), ki bi izbirale sodobnejše bralno gradivo. 13 učiteljic (52 %) meni, da bi izvajanje dejavnosti bralne značke lahko izboljšale z oblikovanjem bralnega kotička v razredu, 11 (44 %) jih je prepričanih, da bi dejavnost

lahko izboljšala raba IKT. Najmanj anketiranih učiteljic, in sicer 10 učiteljic (40 %), bi dejavnost bralne značke izboljšalo s sodelovanjem s starši. 3 učiteljice (12 %) navajajo druge rešitve in pravijo:

- V tem času, ko se moramo strogo držati vseh določenih pravil zaradi pandemije, je vsako didaktično delo močno oteženo.
- S sodelovanjem z NŠK pri branju pravljic.
- Z glasnim interpretativnim branjem profesionalcev.

Če torej povzamemo, največ anketiranih učiteljic bi dejavnost bralne značke izboljšalo z uporabo spodbudnih poustvarjalnih dejavnosti. Razlog za to je po našem mnenju v tem, da so anketirane učiteljice večinoma mnenja, da dejavnosti, ki jih izvajajo v okviru bralne značke, niso dovolj spodbudne za učence. Poleg tega bi veliko anketiranih učiteljic izboljšalo dejavnost bralne značke z izbiro sodobnejšega gradiva, čeprav jih velik del razpolaga s takim gradivom, saj pravijo, da imajo v šolskih ali razrednih knjižnicah širok izbor knjig, ki jih redno posodablja. Izmed nujenih možnosti je najmanj anketiranih učiteljic izbralo izboljšanje bralne značke s sodelovanjem s starši, malo bi jih oblikovalo bralne koticke v razredu, še manj pa bi jih uporabilo IKT, česar nobena učiteljica ni niti omenila pri izvajanju dejavnosti bralne značke, čeprav danes nudi številne možnosti, ki jih učiteljice lahko izkoristijo pri izvajanju različnih dejavnosti v razredu. Najmanj anketiranih učiteljic je pod »drugo« zapisalo, da bi dejavnost bralne značke izboljšalo glasno interpretativno branje odrasle osebe. Navedene dejavnosti, ki bi jih manj anketiranih učiteljic uporabilo za izboljšanje dejavnosti bralne značke, in sicer sodelovanje s starši, oblikovanje bralnih koticov, raba IKT in glasno interpretativno branje odrasle osebe, pa so prav tako pomembna sredstva za spodbujanje otrok k branju. Ena anketirana učiteljica potrjuje, kar smo že omenili, in sicer to, da je pandemija SARS-CoV-2 pomembno vplivala na izvajanje dejavnosti z učenci ter na pouk na splošno.

3.4.2 Rezultati vprašalnika za učence

Graf 7: Spol anketiranih učencev

V raziskavi so poleg učiteljic sodelovali tudi učenci, ki obiskujejo razrede osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, v katerih dejavnost bralne značke izvajajo učiteljice, vključene v raziskavo. Graf 7 prikazuje spol anketiranih učencev. Iz njega lahko razberemo, da je v raziskavi sodelovalo največ dečkov, in sicer 115 (55,8 %), nekaj manj pa deklic, ki jih je bilo 91 (44,2 %).

Preglednica 13: Razred, ki ga obiskujejo anketirani učenci

RAZRED	f	%
1. razred	36	17,5
2. razred	39	18,9
3. razred	35	17
4. razred	41	19,9
5. razred	55	26,7

Učenci, ki so sodelovali v raziskavi, so stari približno od 6 do 11 let in obiskujejo različne razrede osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem. Kot je razvidno iz preglednice 13, največ anketiranih učencev, in sicer 55 (26,7 %), obiskuje 5. razred, tem sledi 41 učencev (19,9) 4. razreda, 39 učencev (18,9 %) 2. razreda, 36 učencev (17,5 %) 1. razreda in 35 učencev (17 %) 3. razreda, ki jih je tudi najmanj. Če pa učence

ločimo na 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje, opazimo, da je v raziskavi sodelovalo več učencev iz 1. vzgojno-izobraževalnega obdobja.

Preglednica 14: Stališče anketiranih učencev do branja in bralne značke

						
STALIŠČA DO BRANJA IN BZ	f	%	f	%	f	%
Rad/-a berem.	106	51,4	70	34	30	14,5
Branje me sprosti.	97	47	69	33,5	40	19,4
Ob branju se veselim in zabavam.	94	45,6	78	37,8	34	16,5
Branje me dolgočasi.	39	18,9	56	27,2	111	53,9
Branje je nekaj, kar mi povzroča težave.	39	18,9	50	24,3	117	56,8
Bralna značka je zabavna.	114	55,3	70	34	22	10,6
Bralna značka je tekmovanje za priznanja.	88	42,7	47	22,8	71	34,4
Branje za bralno značko je samo še dodatno šolsko delo.	38	18,4	58	28,1	110	53,4
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih priporoča učitelj/učiteljica.	41	19,9	65	31,5	100	48,5
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlagajo starši.	34	16,5	51	24,7	121	58,7
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlaga prijatelj/prijateljica.	47	22,8	78	37,8	81	39,3
Najraje prebiram knjige za bralno značko, ki si jih sam/-a izberem.	157	76,2	41	19,9	8	3,9
Za bralno značko izbiram samo tanke knjige.	45	21,8	67	32,5	94	45,6

Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo lepe ilustracije.	98	47,6	67	32,5	41	19,9
Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimiv naslov.	90	53,7	76	36,9	40	19,4
Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimivo vsebino.	111	53,9	68	33	27	13,1
Pri bralni znački bi kaj spremenil/-a.	53	25,7	39	18,9	114	55,3

Opombe. 😊 »Trditev drži.«, 😐 »Trditev včasih drži, včasih ne drži.«, ☹️ »Trditev ne drži.«.

O odnosu učencev do bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem so nam nekaj že povedale anketirane učiteljice iz svojega zornega kota. V magistrskem delu pa smo želeli izvedeti tudi stališča učencev do te dejavnosti, a tudi do branja na splošno. Njihova stališča smo prikazali v preglednici 14. Če pogledamo samo prvih 5 trditev, ki se nanašajo na odnos učencev do branja na splošno, lahko razberemo, da se največ anketiranih učencev, in sicer 106 (51,4 %) strinja s trditvijo »Rad/-a berem.«, s katero se 70 učencev (34 %) delno strinja, 30 učencev (14,5 %) pa se ne strinja. Tem sledi 97 učencev (47 %), za katere drži trditev »Branje me sprosti.«. Ta včasih drži, včasih ne drži za 69 učencev (33,5 %) in ne drži za 40 učencev (19,4 %). 94 učencev (45,6 %) pravi, da zanje drži trditev »Ob branju se veselim in zabavam.«, ki včasih drži, včasih ne drži za 78 učencev (37,8 %) ter ne drži za 34 učencev (16,5 %). S trditvijo »Branje me dolgočasi.« se strinja 39 učencev (18,9 %), za katere drži tudi trditev »Branje je nekaj, kar mi povzroča težave.« (18,9 %). Prva trditev včasih drži, včasih pa ne za 56 učencev (27,2 %) ter ne drži za velik del učencev, in sicer za 111 učencev (53,9 %). S trditvijo »Branje je nekaj, kar mi povzroča težave.« se ne strinja največ anketiranih učencev, in sicer 117 (56,8 %), delno strinja pa se z njo 50 učencev (24,3 %).

V nadaljevanju pa bomo namenili pozornost odnosu anketiranih učencev do bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem, saj bomo pogledali, v kakšni meri se strinjajo z ostalimi trditvami, ki smo jim jih ponudili. Iz preglednice 14 je razvidno, da za velik del anketiranih učencev, to je 114 učencev (55,3 %), drži trditev, da je »bralna značka /je/ zabavna«, ki včasih drži, včasih ne drži za 70 učencev (34 %) ter ne drži za 22 učencev (10,6 %). 88 učencev (42,7 %) se strinja s tem, da je »bralna značka /je/ tekmovanje za priznanje«, s čimer se 47 učencev (22,8 %) delno strinja, 71 učencev

(34,4 %) pa se ne strinja. Za velik del anketiranih učencev, in sicer za 110 (53,4 %), ne drži trditev »Branje za bralno značko je samo še dodatno šolsko delo.«, ki včasih drži za 58 učencev (28,1 %) ter drži za 38 učencev (18,4 %). Kakšna pa so stališča anketiranih učencev do načina izbiranja knjig za bralno značko? Za 100 učencev (48,5 %) ne drži trditev, da »za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih priporoča učitelj/učiteljica«, ki pa delno drži za 65 učencev (31,5 %) in drži za 41 učencev (19,9 %). Največ učencev, to je 121 (58,7 %) se ne strinja s trditvijo »Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlagajo starši.«, s katero se delno strinja 51 učencev (24,7 %), strinja pa 34 učencev (16,5 %). Tudi s trditvijo »Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlaga prijatelj/prijateljica.« se učenci večinoma ne strinjajo, saj ta ne drži za 81 učencev (39,3 %), včasih drži, včasih ne drži za 78 učencev (37,8 %), drži pa za 47 učencev (22,8 %). Trditev, ki drži za največ učencev, to je 157 učencev (76,2 %), je naslednja: »Najraje prebiram knjige za bralno značko, ki si jih sam/-a izberem.«. Nestrinjanje do tega je izrazilo le 8 učencev (3,9 %), delno strinjanje pa 41 učencev (19,9 %). Kadar učenci izbirajo knjigo za bralno značko, se večinoma ne strinjajo s trditvijo »Za bralno značko izbiram samo tanke knjige.«, saj ta ne drži za 94 učencev (45,6 %), včasih drži za 67 učencev (32,5 %) ter drži za 45 učencev (21,8 %). Za več učencev pa drži trditev »Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo lepe ilustracije.«, kar včasih drži za 67 učencev (32,5 %), ne drži pa za 41 učencev (19,9 %). Kar nekaj anketiranih učencev se strinja tudi s trditvijo »Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimiv naslov.«, saj je 90 učencev (53,7 %) izrazilo strinjanje, 76 učencev (36,9 %) delno strinjanje, 40 (19,4 %) pa nestrinjanje. Kadar učenci izbirajo knjigo za branje za bralno značko, se v največji meri strinjajo s trditvijo »Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimivo vsebino.«, saj trditev drži za 111 učencev (53,9 %), včasih drži, včasih ne drži za 68 učencev (33 %), ne drži pa za 27 učencev (13,1 %). Za konec smo od anketiranih učencev želeli izvedeti, ali bi pri bralni znački kaj spremenili. Za velik del učencev, in sicer 114 učencev (55,3 %) trditev »Pri bralni znački bi kaj spremenil/-a.« ne drži, včasih drži za 39 učencev (18,9 %), drži pa za 53 učencev (25,7 %).

Zgoraj predstavljeni rezultati o stališčih anketiranih učencev do branja in bralne značke so nam omogočili, da odgovorimo na naše 3. raziskovalno vprašanje, ki se glasi: Kakšen je odnos učencev do branja in dejavnosti bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem? Najprej pogledjmo, kakšen je odnos učencev do branja. Ugotovili smo, da anketirani učenci večinoma radi berejo, saj jih branje sprosti, veseli in zabava. Poleg tega pa jih branje večinoma ne dolgočasi, predvsem pa jim ne povzroča težav. Sklepamo, da anketirani učenci doživljajo branje kot nekaj prijetnega in se z njim radi ukvarjajo, ker so za to tudi ustrezno motivirani s pomočjo različnih

dejavnikov tako doma kot v šoli. Eden izmed teh dejavnikov je predvsem dejavnost bralne značke. Ta je za velik del učencev zabavna ter jim ne predstavlja le še dodatnega šolskega dela, s čimer se strinjajo tudi anketirane učiteljice. Kar nekaj učencev doživlja bralno značko kot tekmovanje za priznanja, čeprav učiteljice ne opažajo, da bi tekmovali v številu prebranih knjig. Anketirani učenci najraje prebirajo knjige za bralno značko, ki si jih izberejo sami, kar zaznava tudi precej anketiranih učiteljic. Pri izbiranju knjig za branje pa se učenci odločajo predvsem za knjige, ki imajo zanimivo vsebino, a tudi take, ki imajo lepe ilustracije ali zanimiv naslov. Lahko bi torej zaključili, da je odnos učencev do branja in bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem zelo pozitiven. Prav zaradi tega velika večina anketiranih učencev pri bralni znački ne bi ničesar spremenila.

Anketirane učence smo prosili, naj pojasnijo, kaj bi pri bralni znački v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem spremenili in česa ne bi spremenili, ter naj utemeljijo, zakaj bi oziroma ne bi vnesli navedenih sprememb. Najprej pogledjmo, kaj bi anketirani učenci spremenili pri bralni znački in zakaj. 73 anketiranih učencev ni odgovorilo na to vprašanje, drugi pa so navedli naslednje odgovore:

- Nič. (34 učencev je podalo enak odgovor.)
- Ne bi spremenil/spremenila nič. (22 učencev je podalo enak odgovor.)
- Ne, ne bi nič spremenil/spremenila, ker mi je všeč, tako kot je. (6 učencev je podalo enak odgovor.)
- Nič, ker je lepo tako. (6 učencev je podalo enak odgovor.)
- Nič, ker je prav tako.
- Mislim, da ne bi spremenila nič, ker se mi zdi tako že v redu. (2 učenki sta podali enak odgovor.)
- Pri bralni znački ne bi spremenila nič, ker je že tako zelo zanimiva.
- Nič, ker mi je všeč, tako kot je. O knjigi narišem tisto stran, ki jo izberem.
- Ne vem. (5 učencev je podalo enak odgovor.)
- Da bi lahko izbrala več knjig sama.
- Da bi v šoli imeli več knjig, ker jih imamo preveč malo in nekatere mi niso všeč.
- Bi dodal kako knjigo od tistih, ki jih imam doma.
- Bi spremenila to, da bi si lahko drugi izposojali naše domače knjige in mi od drugih. Tako bi brali nove stvari.

- Da otroci berejo knjige, ki so primerne za bralce, tako nimajo težav pri težkih besedah.
- Spremenil bi to, da bi si 2-krat lahko izposodil isto knjigo, ker če mi je bila všeč, jo lahko spet berem.
- Jaz bi spremenila, da bi brali debelejšje knjige, ker so bolj zanimive.
- Knjige bolj moderne.
- Bi spremenila stare knjige v nove, ker so mi bolj všeč nove knjige.
- Da bi lahko izbrali knjige v več jezikih. Tako bi imeli več izbire.
- Da lahko beremo več knjig in stripov v italijanščini, ker je lepo.
- Več lepih ilustracij.
- Da bi bile knjige bolj poslikane, ker so mi všeč slike.
- Večkrat knjige nimajo vsebine, ki privlači otroke za branje.
- Rad bi bral tudi e-knjige in stripe.
- Jaz bi spremenil to, da bi brali več stripov.
- Da bi brali bolj zanimive knjige. (3 učenci so podali enak odgovor.)
- Bi spremenila knjige, da bi bile zabavne, ker branje mi je všeč tako tako.
- Jaz bi spremenil knjige, da bi bile bolj kratke.
- Bi zamenjala branje, da bi zamenjali črke, da bi bile smešne.
- Prostor, v katerem držimo knjige za bralno značko, ker so slovenske in italijanske zmešane.
- Pri bralni znački bi spremenila: da otroci, če ne želijo poročati o knjigi, niso primorani.
- Da bi brali knjige samo v šoli, in ko bi končali, bi obnovili ustno, tako ne bi mogli goljufati.
- Spremenila bi to, da je treba pisati obnovo knjig, ki jih berem, ker me starši primorajo pisati dolge obnove.
- Da ne bi pisali obnove, ker mi ni všeč. (2 učenca sta podala enak odgovor.)
- Pisanje mnenja, ker mi ne pride skoraj nič.
- Da bi brali knjigo in samo narisali, ker mi ni všeč pisati.

- Bi predlagala, da vedno pripovedujemo en kos zgodbe in tudi, da povemo našega najljubšega junaka v zgodbi, ker mi je bolj všeč tako.
- Pri bralni znački bi zamenjal, da je treba napisati samo naslov in avtorja, ne pa cele obnove, ker je preveč dolga.
- Pri bralni znački bi zamenjala, da ne pišemo obnove, ker potem nerada berem.
- Jaz bi spremenil, da ne bi bilo obnov, ker mi ni všeč pisati. Namesto obnove bi pustil risbico, ker mi je všeč risati.
- Bi spremenila to, da lahko gremo ven brat knjigo vsak malo, ker mi je zelo všeč brati.
- Bi postavila bralno značko v sredo, ker v torek imam gimnastiko in pozabim knjigo.
- Da bi imeli en zvezek za bralno značko.
- Bi spremenil to, da za bralno značko moraš prebrati več kot 20 knjig, ker drugače je prelahko.
- Predlagam, da tisti, ki prebere manj kot 10 knjig, ne dobi diplome.
- Predlagam, da samo najboljši dobi diplomo. Diplome bi prejeli uvrščeni na 1., 2. in 3. mestu.
- Predlagam, da samo učenci na 1., 2. in 3. mestu dobijo bralno značko.
- Predlagam, da samo najboljši dobi nagrado.
- Bi dala, da bi bilo potrebno prebrati manj knjig za dosegati bralno značko.
- Bi spremenil, da bi bilo treba prebrati manj knjig.
- Da bi brali manj knjig. (2 učenca sta podala enak odgovor.)
- Bi spremenil nagrade. Bi dal tiste, ki so dobili enkrat, ker so lepše.
- Predlagam, da vsi učenci dobijo eno knjigo za dar. (2 učenca sta podala enak odgovor.)
- Predlagam, da bi dobili tudi medalje.
- Jaz bi spremenila, da namesto mape bi dobili medalje.
- Predlagam, da najboljši dobi eno knjigo v dar ter da diplome bi imele različno barvo (1., 2., 3. mesto).

- Ni prav, da beremo samo za eno priznanje, ker si pokvarimo zgodbo, ker mislimo samo na priznanje in hitimo. Spremenil bi to, da se ne dobi priznanja.
- Da je ne bi bilo, ker po mojem ni potrebna.
- Da ne beremo, ker mi ni zanimivo.¹

Izmed vseh anketiranih učencev, ki so odgovorili na to vprašanje, to je 133 učencev, jih največ, in sicer 73, ne bi ničesar spremenilo pri bralni znački, kar jih je velika večina že povedala pri podajanju stališč do bralne značke, saj jim je dejavnost všeč taka, kot je. Poleg tega 5 učencev ne ve, kaj bi pri bralni znački spremenili in zakaj. Med anketiranimi učenci, ki bi pri bralni znački kaj spremenili, teh je 55, pa je največ takih, ki bi spremembe vnesli v izbor knjig, saj je o tem govorilo 19 učencev. Pri tem bi si želeli več različnih knjig, a predvsem več zanimivih in privlačnih knjig, ki so bogate z lepimi ilustracijami in zabavne, saj bi jim bile take knjige všeč. Razen tega pogrešajo tudi sodobnejše knjige in knjige z domačih knjižnih polic in stripe. Veliko je takih učencev, ki bi pri bralni znački spremenili način preverjanja prebranega, in sicer 10 učencev. Pri tem jih največ nasprotuje pisanju, predvsem pisanju obnov, saj jim to ne ugaja. Poleg navedenega bi 8 učencev pri bralni znački spremenilo pravila za njeno doseganje, 5 pa bi jih spremenilo priznanja in nagrade, ki jih prejmejo. Večina učencev je mnenja, da bi bilo treba prebrati manj knjig za bralno značko, kjer bi le najboljši trije bralci dobili priznanje oziroma nagrado. Med učenci, ki bi spremenili priznanja in nagrade za bralno značko, pa prevladujejo tisti, ki bi radi prejeli knjigo v dar, tem sledita učenca, ki svetujeta nagrajevanje bralcev z medaljami. 2 anketirana učenca sta do bralne značke bolj kritična in si želita, da je sploh ne bi bilo, ker za enega učenca ni potrebna, za drugega pa ni zanimiva.

V nadaljevanju bomo pogledali, kaj je anketiranim učencem od bralne značke všeč oziroma česa pri bralni znački ne bi spremenili in zakaj. 75 anketiranih učencev ni zapisalo odgovora na to vprašanje, ostalih 131 učencev pa je podalo naslednje odgovore:

- Nič. (27 učencev je podalo enak odgovor.)
- Bi pustil vse, tako kot je.
- Ne bi spremenil nič. (32 učencev je podalo enak odgovor.)

¹ Navedene izjave so namenoma neelektorirane, saj je s tem zagotovljena večja pristnost učencevih misli.

- Ne bi spremenila nič, ker mi je vseč tako. (8 učencev je podalo enak odgovor.)
- Nič, ker je lepo tako. (5 učencev je podalo enak odgovor.)
- Jaz ne bi spremenila ... ne znam, je lepo tako!
- Nič, ker je prav tako. (3 učenci so podali enak odgovor.)
- Vse je perfektno.
- Ne bi spremenil nič, ker je zabavno in je dosti knjig.
- Vse bi pustila, kot je, ker mi je vse vseč tako, kot je (2 učenki sta podali enak odgovor.)
- Ne bi spremenil ničesar, ker mi je vse v redu.
- Jaz ne bi spremenil nič, ker je prav, da otroci berejo in se kaj naučijo, da bi zrasli s knjigami.
- Nič ne bi spremenil, ker je po mojem že tako dobro organizirano.
- Nič, ker je dobro organizirana.
- Bi pustil vse, kot je, ker mi dopade vse, kar ima.
- Ne bi spremenila nič, ker vse knjige imajo nekaj posebnega.
- Ne bi spremenil nič, ker mi so vseč knjige, ki jih berem.
- Ne vem. (5 učencev je podalo enak odgovor.)
- Da beremo knjige, ker zelo rada berem.
- Ne bi spremenil, da beremo, ker mi je zelo vseč.
- Bi pustil to, da beremo, ker mi je vseč.
- Ne bi spremenila branja, ker rada berem. (2 učenki sta podali enak odgovor.)
- Ne bi spremenila, da moraš brati vsak mesec.
- Da berem debele knjige, ker so bolj primerne zame.
- Da imamo možnost, da beremo, kar želimo.
- Ne bi spremenil tega, da si sam izberem knjige, ker tako je lepše.
- Da si sami izberemo knjige.
- Ne bi spremenila tega, da učitelji nam ne izbirajo knjig.

- Ne bi spremenil, da lahko mi izberemo knjige in da samo tisti, ki preberejo 8 knjig, dobijo bralno značko.
- Da beremo z mamo.
- Ne bi spremenil, da se lahko bere v šoli.
- Pri bralni znački ne bi spremenil časa za brat in tudi ne bi spremenil priznanja.
- Risanja v zvezek. Zelo mi je všeč, ko po vsaki prebrani knjigi narišem nekaj v zvezek.
- Da ko preberemo knjigo, vedno tudi kaj narišemo. Zelo rada rišem.
- Da rišemo, kar smo prebrali, ker mi je zelo všeč. (3 učenci so podali enak odgovor.)
- Risanja, ker mi je zelo všeč. (4 učenci so podali enak odgovor.)
- Ne bi spremenila tega, da lahko po želji ilustriramo knjigo, ker mi je všeč risat.
- Pisanje avtorja in ilustratorja, ker je važno znati, kdo je napisal in narisal knjigo.
- Pri bralni znački ne bi spremenil tega, da napišemo glavne podatke o knjigi, ker drugače ne bi vedeli, kakšna knjiga je.
- Ne bi spremenila, da moramo pisati obnovo, ko preberemo knjigo, drugače nekateri ne bi prebrali knjig.
- Da pišemo obnovo, tako vsi zares preberejo knjigo.
- Pripovedovanja, da se lahko reče nekaj drugim o knjigi.
- Všeč so mi shede za prebrane knjige, ker niso pretežke.
- Ne bi spremenila, da pišemo shede, ker je zelo lepo.
- Da pregledamo prebrane knjige enkrat na mesec, ker je tako prav in imamo tudi dovolj časa za pripravo govornega nastopa.
- Ne bi spremenil, da moraš prebrati najmanj 8 knjig za priznanje, ker ne bi bilo pravično do tistih, ki se trudijo, in do tistih, ki se ne trudijo.
- Priznanja.
- Ne bi spremenila priznanja, ker mi je lepo znati, da se potrudiš v branju.
- Da dobiš priznanje, tako mama in oče sta vesela.
- Bi želela, da na koncu leta ostane stvar, da dobimo priznanje.

- Ne bi spremenila, da dajo priznanja.²

Pri opredeljevanju glede tega, česa pri bralni znački ne bi spremenili, se je največ anketiranih učencev, in sicer 88 učencev, opredelilo za to, da bi celotno dejavnost bralne značke obdržali tako, kakršna je, ker je dobro organizirana in jim je že tako všeč. Tudi v tem primeru 5 učencev ne ve, kaj bi pri bralni znački obdržali in zakaj. Prepričani pa so, da je branje tista dejavnost, ki je pri bralni znački ne bi spremenili, saj jim je všeč oziroma radi berejo ter bi obdržali to, da si lahko sami izbirajo knjige za branje. Velik del učencev, in sicer 18, pa pravi, da pri bralni znački ne bi spremenili dejavnosti, ki jih v razredu izvajajo za preverjanje prebranega, med katerimi prevladujejo tisti, ki bi obdržali ilustriranje prebranega, saj zelo radi rišejo. Kljub temu da anketirani učenci večinoma nasprotujejo pisanju obnov, bi 2 učenca to dejavnost obdržala, saj menita, da tako vsi učenci res preberejo izbrano knjigo. 2 učenca bi obdržala tudi izpolnjevanje shed oziroma delovnih listov o prebranem, saj jim je to všeč, ker shede niso pretežke. 4 učenci pravijo, da ne bi spremenili priznanj, ki jih prejmejo za bralno značko, saj en učenec meni, da tako vidijo, da so se pri branju potrudili, drugi pa je zapisal, da priznanja razveselijo starše.

S tem da smo anketirane učence vprašali, kaj bi pri bralni znački na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem spremenili in kaj bi ohranili, smo ugotovili, da so učenci na teh šolah zadovoljni z izvajanjem te dejavnosti, saj jih velika večina pri njej ne bi ničesar spremenila oziroma bi to dejavnost v celoti ohranila tako, kakršna je. Največ učencev, ki bi v dejavnost bralne značke vnesli kako spremembo, bi to storilo s spreminjanjem oziroma razširjanjem in posodabljanjem izbora zanimivejših in bolj privlačnih knjig ter stripov za bralno značko. S tem se torej strinjajo z učiteljicami, ki bi dejavnost bralne značke izboljšale predvsem z izbiro sodobnejšega gradiva. Po branju se v razredu učenci srečujejo z različnimi dejavnostmi preverjanja prebranega, česar največ učencev ne bi spremenilo. Pri tem jim je všeč predvsem ilustriranje prebranega, manj zadovoljni pa so s pisanjem obnov. Zelo malo učencev omenja ustno predstavljanje oziroma obnavljanje ali pripovedovanje prebranega, s čimer so večinoma zadovoljni, noben učenec pa ne omenja pogovora o prebranem, čeprav te dejavnosti uporablja največ anketiranih učiteljic pri izvajanju dejavnosti bralne značke oziroma za preverjanje prebranega. Učenci se večinoma strinjajo, da je za bralno značko treba brati, a bi za dosego bralne značke raje brali manj knjig. Na koncu, pri podeljevanju bralnih značk, pa bi želeli ohraniti priznanja, ki jih prejmejo uspešni bralci, tem bi radi dodali še knjižni dar.

² Navedene izjave so namenoma nelektorirane, saj je s tem zagotovljena večja pristnost učenčevih misli.

Analizirani odgovori torej dodatno potrjujejo, da učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem radi berejo, tudi za bralno značko, in se radi vključujejo v dejavnosti, ki jih učiteljice organizirajo v okviru dejavnosti bralne značke v razredu.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

V tem poglavju bomo predstavili glavne ugotovitve magistrskega dela ter bistvene zaključke v povezavi z zastavljenimi raziskovalnimi vprašanji. Poleg tega pa bomo skušali odpreti nova vprašanja in navesti predloge za nadaljnje raziskovanje.

V magistrskem delu smo obravnavali motiviranje učencev za branje in bralno značko, ki je ena pomembnejših in uspešnejših dejavnosti za motiviranje mladih bralcev k branju (Dežman, 1998). Pri tem smo se osredotočili na dejavnost bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, ki ima pomembno vlogo pri spodbujanju učenja slovenščine in branja v slovenščini, omogoča ohranjanje slovenskega jezika in književnosti ter pomaga ohranjati nacionalno identiteto (Jamnik, 2000).

S pomočjo dveh vprašalnikov, kjer so enega reševale učiteljice razrednega pouka, ki so se v šolskem letu 2020/2021 ukvarjale z vodenjem oziroma izvajanjem dejavnosti slovenske in/ali italijanske bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, drugega pa so reševali njihovi učenci, smo ugotovili, na kakšen način omenjene učiteljice izvajajo dejavnost bralne značke z učenci, kakšna so njihova stališča do te dejavnosti ter kakšna so stališča učencev tako do branja na splošno kot do bralne značke. Na tak način smo spoznali, ali so učenci v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem ustrezno motivirani za branje za bralno značko oziroma za branje na splošno.

Bralna značka spodbuja otroke k branju kvalitetne, predvsem slovenske mladinske literature, vpliva na razvoj bralnih navad in dviga njihovo bralno kulturo (Dežman, 1997; Jamnik, 2000). Poleg tega Jamnik (2000) pravi, da je bralna značka umeščena v celotno prizadevanje za večjo funkcionalno pismenost posameznika in družbe. Z raziskavo smo prišli do spoznanja, da tudi učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem pripisujejo bralni znački velik pomen oziroma imajo do bralne značke na omenjenih šolah pozitivna stališča. Strinjajo se s tem, da vsi učenci v osnovnih šolah na Tržaškem berejo za bralno značko, saj menijo, da pozitivno vpliva tako na učence, na njihove bralne sposobnosti, na njihovo literarno in kulturno razgledanost ter ustvarjalnost, kot tudi na njihov odnos do branja in knjig. Poleg tega učiteljice menijo, da z branjem za bralno značko učenci postanejo bralci za vse življenje.

Učiteljice v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem izvajajo dejavnost bralne značke v enem ali več razredih osnovne šole, kjer se šolajo učenci od 1. do 5. razreda, med poukom slovenskega jezika ali med učnimi urami, posebej namenjenimi bralni znački. Pri tem se posvečajo predvsem slovenski bralni znački,

nekateri pa se ukvarjajo tudi z italijansko bralno značko ali pa z obema bralnima značkama. Z analizo rezultatov smo ugotovili, da se učiteljice same odločajo, na kakšen način bodo izvajale dejavnost bralne značke v razredu, večinoma pa to počnejo tako, da si učenci najprej izbirajo knjige v šolski ali razredni knjižnici, kjer imajo na razpolago dovolj primerne literature za vse učence, saj izbor knjig redno posodablja in bogatijo. Učiteljice izbirajo knjig prepuščajo učencem, nekaj knjig pa jim določijo oziroma svetujejo. Izbrane knjige nato učenci prebirajo, kar večkrat počnejo tudi v šoli oziroma v razredu, pogosto pa jim glasno berejo tudi učiteljice same. Branju se lahko posvečajo toliko časa, kolikor želijo oziroma zmorejo, saj jim učiteljice ne določajo roka vrnitve prebrane knjige. Za tem učiteljice preverjajo prebrano predvsem tako, da učenci knjige predstavijo, pripovedujejo oziroma se o njih pogovarjajo v usmerjenem pogovoru. Iz dobljenih rezultatov smo razbrali, da se učiteljice poslužujejo ene ali več dejavnosti za preverjanja prebranega, med katerimi so najbolj uporabljene govorne dejavnosti, manj uporabljene so pisne dejavnosti, najmanj pa ustvarjalne in igrive dejavnosti.

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (2018) predlaga mentorjem branja v osnovnih šolah število knjig, ki jih morajo učenci prebrati za dosego bralne značke v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju. V slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem pa smo ugotovili, da se učiteljice glede tega same odločajo in večinoma ne določajo števila knjig. Tiste pa, ki število določajo, se v največji meri opredeljujejo za 10 ali 8 slovenskih in 5 italijanskih knjig v vseh 5-ih razredih osnovne šole, kar pomeni, da števila knjig ne prilagajajo učencem in jeziku branja. Z odločitvami učiteljic glede števila knjig se učenci ne strinjajo, saj bi jih za dosego bralne značke raje brali manj. Glede doseganja bralne značke pa smo spoznali, da obeh bralnih značk, in sicer tako slovenske kot italijanske bralne značke, ne dosežejo vsi učenci, tisti, ki so uspešni pri branju knjig v slovenskem jeziku, pa za to prejmejo tudi pohvalo.

Za učiteljico Olgo Tavčar (2013) je glavni cilj bralne značke v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji spodbujanje veselja do branja. S tem se strinjajo tudi učiteljice slovenskih osnovnih šol na Tržaškem, saj smo iz njihovih odgovorov ugotovili, da je zanje glavni cilj dejavnosti bralne značke na teh šolah prav vzbujanje in razvijanje ljubezni oziroma veselja do branja, knjig in književnosti, ob čemer naj bi se učenci tudi zabavali, sprostiti in uživali. Poleg tega pa smo ugotovili, da je za velik del učiteljic namen izvajanja dejavnosti bralne značke širjenje besednega zaklada. Sklepamo, da predvsem v slovenskem jeziku, kar je za učence na tem območju zelo pomembno, glede na to, da jih je vedno več takih, za katere slovenščina ni materni jezik. Prav zaradi tega si učiteljice prizadevajo, da učence motivirajo za branje za bralno značko z različnimi spodbudnimi

dejavnostmi, kot so glasno in interpretativno branje, nudenje možnosti izbiranja knjig in pogovarjanje ob knjigah ter so še same navdušene bralke in so učencem vzgled.

Analizirani rezultati so nam pokazali, da so, po opažanjih učiteljic, učenci v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem motivirani za branje za bralno značko, to radi počnejo ter ga ne doživljajo kot tekmovanja v številu prebranih knjig. Pri tem so bolj naklonjeni branju knjig v italijanskem jeziku ter tistih, ki si jih sami izbirajo, čeprav sprejemajo tudi učiteljske nasvete. Lahko rečemo, da so opažanja učiteljic pravilna, saj smo ugotovili, da so stališča učencev tako do branja kot do bralne značke v slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem pozitivna. Učenci se z branjem radi ukvarjajo, saj jih sprosti, veseli in zabava, ob branju se ne dolgočasijo ter jim ne povzroča težav, prav tako zabavna pa se jim zdi dejavnost bralne značke. Ta, tako kot opažajo učiteljice, jim ne predstavlja dodatnega bremena, a jo doživljajo kot tekmovanje za priznanja, čeprav učiteljice ne opažajo, da bi tekmovali v številu prebranih knjig. Učenci, tako kot opažajo tudi učiteljice, najraje prebirajo knjige za bralno značko, ki si jih izberejo sami, pri tem pa se odločajo predvsem za knjige, ki imajo zanimivo vsebino, a tudi take, ki imajo lepe ilustracije ali zanimiv naslov.

Spoznali smo, da prav zaradi pozitivnih stališč, ki jih učenci imajo do bralne značke, pri tej dejavnosti večinoma ne bi ničesar spremenili oziroma bi jo v celoti ohranili tako, kakršna je. Tisti učenci pa, ki bi v dejavnost bralne značke vnesli kako spremembo, bi to storili predvsem pri razširjanju in posodabljanju izbora zanimivejšega in bolj privlačnega bralnega gradiva, ki bi si ga tudi želeli prejeti v dar ob priznanju za uspešno doseženo bralno značko. Ugotovili smo, da so podobnega mnenja tudi učiteljice, ki bi dejavnost bralne značke izboljšale predvsem z izbiro sodobnejšega gradiva, čeprav pravijo, da šolske ali razredne knjižnice redno obogatijo in posodobijo z novimi knjigami. Poleg tega bi učiteljice dejavnost bralne značke rade izboljšale predvsem z organiziranjem spodbudnih poustvarjalnih dejavnosti, kar mislimo, da bi učence dodatno motiviralo k branju za bralno značko, tudi če so ti večinoma zadovoljni z dejavnosti, ki jih izvajajo po branju.

Mislino, da je pandemija SARS-CoV-2 pomembno vplivala na izvajanje dejavnosti bralne značke z učenci v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem in s tem tudi na rezultate našega raziskovanja glede izvajanja te dejavnosti. Poleg tega pa nas je stanje v državi omejevalo pri sami izvedbi raziskave, predvsem pa pri delitvi anket, ki je bila precej otežena. Kljub temu smo z izvedeno raziskavo v magistrskem delu odgovorili na vsa zastavljena raziskovalna vprašanja in dosegli vse zastavljene cilje.

Za konec smo se odločili, da učiteljicam v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji ponudimo učno enoto oziroma primer, ki smo ga zanje oblikovali na podlagi novejših pristopov, ki se kažejo na področju spodbujanja branja (priloga 3). Pripravili smo ga v okviru projekta PRINO (Pripovedovalne strategije med inovacijo in pedagoško prakso), pri katerem smo sodelovali od februarja do junija 2020. Pri tem smo ob bralnomotivacijskih strategijah oblikovali nova in interaktivna didaktična gradiva oziroma didaktizacije nekaterih besedil, ki so izšla pri založbi Malinc, s katerimi bi mlade bralce trajno zavezali branju in pripovedovanju. Gradiva smo likovno oziroma vizualno podprli ter nekatera tudi preizkusili v pedagoški praksi (Velišček in Pregelj, 2020). Učiteljicam v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji ponujamo primer iz projekta, ki smo ga preizkusili v interaktivni obliki z učenci 3., 4. in 5. razreda ene izmed slovenskih osnovnih šol na Tržaškem, v sodelovanju z drugo študentko Pedagoške fakultete. Učiteljice primer lahko izkoristijo pri izvajanju dejavnosti bralne značke z učenci, da bodo te še bolj spodbudne, a predvsem privlačne, ustvarjalne in zabavne, lahko pa ga uporabijo tudi za spodbujanje učencev k branju pri pouku slovenskega jezika. Pri tem naj dejavnosti prilagodijo učencem in pogojem dela ter lahko izberejo kako drugo umetnostno besedilo za svoje mlade bralce. Učna enota oziroma druge enote, prav tako oblikovane po novejših pristopih na področju spodbujanja branja, bi lahko bile uporabne tudi za nadaljnje raziskovanje.

V nadaljnjem raziskovanju bi merili raven bralne motivacije učencev v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, in sicer tako, da bi meritve opravili v šoli oziroma razredu pred izvedbo in po izvedbi dejavnosti, oblikovanih po novejših pristopih spodbujanja branja, ki bi jih ponudili učiteljicam. Pri tem bi se osredotočili na raven bralne motivacije učencev, za katere slovenščina ni materni jezik. Po daljšem obdobju merjenja bi rezultate glede ravni bralne motivacije učencev primerjali med seboj. Na tak način bi lahko ugotavljali učinkovitost novejših pristopov na področju spodbujanja učencev k branju v osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem.

5 LITERATURA IN VIRI

- Baloh, B. (2018). Tujost v jeziku: pripovedovanje otrok v večjezičnem in večkulturnem okolju. *Otrok in knjiga*, 45(102), 23–32. Pridobljeno 21. 7. 2021, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-KL3L3MRK/6618f9b7-7545-4e51-88f5-713abdce6788/PDF>.
- Baloh, B. (2019). *Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Cos'è Nati per Leggere. Pridobljeno 29. 7. 2021, <https://www.natiperleggere.it/approfondisci-nati-per-leggere.html>.
- Dežman, S. (1998). *Bralna značka v osnovni šoli: aktivnosti spodbujanja branja in preverjanja prebranih knjig: priročnik za mentorje bralne značke*. Radovljica: Skriptorij KA.
- Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (2018). *Bralna značka kot interesna ali obogatitvena dejavnost v osnovni šoli*. Pridobljeno 6. 7. 2021, <https://www.bralnaznacka.si/assets/Uploads/Bralna-znacka-kot-interesna-ali-obogatitvena-dejavnost-v-osnovni-soli.pdf>.
- Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (2021). *O nas. Predstavitev*. Pridobljeno 28. 6. 2021, <https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>.
- Grosman, M. (2003). Pogovor o umetnostnem besedilu. V M. Ivšek (ur.), *Pogovor o prebranem besedilu: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2003*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Grosman, M. (2004). *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Sophia.
- Grosman, M. (2005). Znanja za uspešen pouk pismenosti. V J. Vintar (ur.), *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2005* (str. 15–35). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jamnik, T. (2000). S knjigo v svet. V I. Saksida (ur.), *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke* (str. 77–85). Ljubljana: Rokus.
- Jamnik, T. (2018). *Vse, kar bi radi vedeli o bralni znački v osnovni šoli*. Pridobljeno 28. 6. 2021, <https://www.bralnaznacka.si/assets/Uploads/VSE-KAR-BI-RADI-VEDELI-O-BRALNI-ZNACKI-V-OS.pdf>.

- Kordigel, M. (1992). Branje ali branje. *Jezik in slovstvo*, 37(3/4), 75–82. Pridobljeno 5. 3. 2020, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Z3X2VU2M/c56e3791-e801-45e0-89b6-1ec84a819c88/PDF>.
- Kordigel, M. (1994). *Mladinska literatura, otroci in učitelji: komunikacijski model »poučevanja« mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kos, J. (1994). *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.
- Košir, M. (2003). Branje v času osamljenosti. V M. Ivšek (ur.), *Pogovor o prebranem besedilu: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2003*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Krakar Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.
- Nati per Leggere Friuli Venezia Giulia*. Pridobljeno 29. 7. 2021, <https://www.natiperleggere.it/20-storie-friuli-venezia-giulia.html>.
- Pečjak, S. (2005). Dejavnosti učiteljev za spodbujanje bralne motivacije učencev. V J. Vintar (ur.), *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2005* (str. 44–55). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S. in Gradišar, A. (2002). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C. (2006). *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Perko, M. (2000). Kratka zgodovina bralne značke. V I. Saksida (ur.), *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke* (str. 37–57). Ljubljana: Rokus.
- Pezdirč Bartol, M. (2003). *Literarna sestavljanke: umetnostna besedila na tečaju slovenščine: priročnik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Poznanovič Jezeršek, M., Cestnik, M., Čuden, M., Gomivnik Thuma, V., Honzak, M., Križaj Ortar, M., Rosc Leskovec, D., Žveglič, M. in Ahačič, K. (2018). *Učni načrt (posodobljena izdaja). Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo. Pridobljeno 20. 5. 2021,

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf.

Progetto: Animazione alla lettura. Leggere è "giocare". Pridobljeno 3. 3. 2020, <http://web.tiscali.it/ciccianoprimocircolo/Allegati/progetto%20lettura%20e%20animazioni.doc>.

Rodari, G. (1996). *Srečanje z domišljijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rodari, G. (2020). *Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie*. Trieste: Einaudi Ragazzi.

Saksida, I. (2006). Komunikacijski pouk književnosti. *Otrok in knjiga*, 33(67), 46–49. Pridobljeno 3. 3. 2020, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-2RU284QW>.

Saksida, I. (2011). Ustvarjalna obravnava književnih in drugih besedil v vrtcu in šoli. V P. Strani (ur.), *Šola na obronkih slovenščine: metodološki in didaktični vidiki poučevanja slovenščine kot drugega ali tujega jezika v Furlaniji Julijski krajini* (str. 37–49). Trst: Državna agencija za razvoj šolske avtonomije, Območna enota za Furlanijo Julijsko krajino.

Sarto, M. (2015). *Strategije motiviranja za branje: z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev branja*. Medvode: Malinc.

Slemenjak, T. (2005). Motivacijski pristopi k branju. V J. Vintar (ur.), *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2005* (str. 75–83). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stover, L. T. in Bates, J. (2005). O branju in delovanju možganov. V J. Vintar (ur.), *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2005* (str. 36–43). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Štemberger, T. (2020). *Uvod v pedagoško raziskovanje*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Tavčar, O. (2013). 40 let bralne značke v slovenskem zamejstvu v Italiji. *Kekec – literarna revija za učence od 2. do 5. razreda osnovnih šol*, 22(9), 16–17.

Velišček, A. in Pregelj, B. (ur.) (2020). *Pripovedovalne strategije med inovacijo in pedagoško prakso: projekt PRINO*. Medvode: Založba Malinc. Pridobljeno 29. 7. 2021, https://issuu.com/malinc.si/docs/prino_issuu.

Vescovi, G. (2000). Bralna kultura na slovenskih osnovnih šolah v Italiji. V I. Saksida (ur.), *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke* (str. 173–177). Ljubljana: Rokus.

Vidmar, Ž., Stergar, K. in Butina, D. (ur.) (2009). *Literatura: leksikon*. 5. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.

6 PRILOGE

6.1 Vprašalnik za učitelje

Pozdravljeni!

Sem študentka 1. letnika magistrskega študijskega programa 2. stopnje na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, smer Razredni pouk.

Pišem magistrsko delo o bralni znački na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem, tako da vabim učiteljice in učitelje, ki se ukvarjajo z branjem za bralno značko oziroma izvajajo dejavnost slovenske in/ali italijanske bralne značke na omenjenih šolah k reševanju spodnjega vprašalnika.

Vaše sodelovanje bo prispevalo h kakovosti in objektivnosti rezultatov. Anonimnost je zagotovljena, podatki, ki jih bom pridobila, bodo uporabljeni izključno v raziskovalne namene.

Že vnaprej se Vam zahvaljujem za sodelovanje.

Tjaša Doliak

Na vprašanja v spodnji anketi odgovarjajte tako, da obkrožite črko pred ustreznim odgovorom, odgovor zapišite na črto/črte ali ga označite s križcem v tabeli.

1. **Spol:** a) moški b) ženski
2. **Starost:**
 - a) Od 20 do 30.
 - b) Od 31 do 40.
 - c) Od 41 do 50.
 - č) Od 51 do 60.
 - d) 61 in več.
3. **Trenutni zaposlitveni status (možnih je več odgovorov):**
 - a) Za določen čas. b) Za nedoločen čas. c) Na lestvici. d) Zunaj lestvice.
4. **Stopnja izobrazbe:** a) Višješolska. b) Univerzitetna.
5. **Dejavnost bralne značke, ki jo izvajate v razredu v tekočem šolskem letu (možnih je več odgovorov):**

a) Slovenska BZ. b) Italijanska BZ.

6. Razred, v katerem izvajate dejavnost bralne značke v tekočem šolskem letu (možnih je več odgovorov):

a) 1. razred.

b) 2. razred.

c) 3. razred.

č) 4. razred.

d) 5. razred.

7. Leta delovne dobe: _____

8. S križcem označite vaše stališče do branja za bralno značko v osnovni šoli.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Branje za bralno značko učencem omogoča, da postanejo vseživljenjski bralci.				
Z branjem za bralno značko učenci razvijajo bralne sposobnosti.				
S pomočjo branja za bralno značko učenci vzljubijo branje.				
Branje za bralno značko učencem omogoča širjenje literarne in kulturne razgledanosti.				
Z branjem za bralno značko učenci razvijajo ustvarjalnost.				
Branje za bralno značko učencem daje možnost, da se naučijo spoštovati knjige in z njimi pravilno ravnati.				

Branje za bralno značko je za učence nepotrebno, saj jim predstavlja le dodatno delo.				
---	--	--	--	--

9. Opišite, kako navadno izvajate dejavnost bralne značke z učenci. Navedite tudi razred.

10. Dopolnite tabelo, tako da navedete število knjig, ki jih morajo učenci prebrati v okviru slovenske in italijanske bralne značke v posameznem razredu.

	SLOVENSKA BZ	ITALIJANSKA BZ
1. razred		
2. razred		
3. razred		
4. razred		
5. razred		

11. V kolikšnem času morajo učenci prebrati eno knjigo za bralno značko?

12. Kateri je za vas glavni cilj pri izvajanju dejavnosti bralne značke?

13. S križcem označite, v kolikšni meri se strinjate s trditvami glede odnosa učencev do bralne značke oziroma do branja knjig za bralno značko.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Učenci so motivirani za branje knjig za bralno značko.				

Učenci neradi prebirajo knjige za bralno značko.				
Učenci raje berejo knjige za bralno značko, ki si jih izbirajo sami.				
Učenci raje prebirajo knjige v slovenščini.				
Učenci raje prebirajo knjige v italijanščini.				
Za učence je branje knjig za bralno značko tekmovanje v tem, kdo bo prebral več knjig.				
Učenci nočejo prebirati knjig, ki jim jih vi priporočate.				

14. Ali imate dostop do šolske ali razredne knjižnice?

a) Da.

b) Ne.

Mislite, da imate v šolski ali razredni knjižnici na razpolago dovolj primerne literature za vse učence?

a) Da.

b) Ne.

Utemeljite, zakaj mislite, da v šolski knjižnici imate oziroma nimate dovolj primerne literature za vse učence?

15. Na kakšen način motivirate učence za branje za bralno značko? (Možnih je več odgovorov.)

a) Sem tudi sam/-a navdušen/-a bralec/-ka, učencem sem za vzgled.

b) Pogosto glasno in interpretativno berem.

c) Učenci imajo dostop do raznolikega bralnega gradiva.

č) Učencem nudim možnost izbiranja knjig.

d) Spodbujam druženje in pogovor ob knjigah.

e) Poslužujem se strategij motiviranja, ki temeljijo na igri.

f) Drugo: _____

16. Kako določate izbor besedil, ki jih bodo učenci prebrali za bralno značko? (Možnih je več odgovorov.)

a) Sam/-a sestavim seznam knjig za posamezen razred.

b) Poslužujem se seznama, ki ga priporoča Društvo Bralna značka Slovenije.

c) Učenci si knjige izbirajo sami.

č) Nekaj knjig določim jaz, nekaj pa si jih učenci izberejo sami.

d) Drugo: _____

17. Na kakšen način preverjate, ali so učenci prebrali knjigo za bralno značko? (Možnih je več odgovorov.)

a) Učenci rešijo delovni list o prebrani knjigi in oblikujejo dnevnik branja.

b) Učenci ustno obnovijo knjigo pred razredom.

c) Učenci odgovarjajo na moja vprašanja o prebrani knjigi v usmerjenem pogovoru.

č) Učenci se v skupinah pogovarjajo o prebranih knjigah.

d) Učenci rešijo uganko, križanko ali kviz o prebrani knjigi.

e) Učenci napišejo obnovo o prebrani knjigi.

f) Drugo: _____

18. S križcem označite, v kolikšni meri se strinjate s trditvami glede rezultatov, ki jih učenci dosegajo pri bralni znački na šoli, na kateri poučujete.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Vsi učenci dosežejo slovensko in italijansko bralno značko.				
Večina učencev poleg bralne značke doseže				

tudi pohvalo in knjižnega molja.				
Večina učencev poleg bralne značke doseže tudi pohvalo, a ne doseže knjižnega molja.				
Drugo:				

19. Kako bi lahko izboljšali izvajanje dejavnosti bralne značke? (Možnih je več odgovorov.)

- a) Z rabo IKT (informacijsko-komunikacijsko tehnologijo).
- b) Z vključitvijo staršev in sodelovanjem z njimi.
- c) Z izborom sodobnejšega bralnega gradiva.
- č) Z oblikovanjem bralnega kotička v razredu.
- d) Z organiziranjem spodbudnih poustvarjalnih dejavnosti.
- e) Drugo: _____

6.2 Vprašalnik za učence

Sem deklica (pobarvaj):

Sem deček (pobarvaj):

Razred, ki ga obiskujem (pobarvaj):

Če zate trditev drži, pobarvaj 😊; če trditev včasih drži, včasih ne drži, pobarvaj 😐;

če zate trditev ne drži, pobarvaj ☹️:

Rad/-a berem.	
----------------------	--

Branje me sprosti.	
Ob branju se veselim in zabavam.	
Branje me dolgočasi.	
Branje je nekaj, kar mi povzroča težave.	
Bralna značka je zabavna.	
Bralna značka je tekmovanje za priznanja.	
Branje za bralno značko je samo še dodatno šolsko delo.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih priporoča učitelj/učiteljica.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlagajo starši.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki mi jih predlaga prijatelj/prijateljica.	

Najraje prebiram knjige za bralno značko, ki si jih sam/-a izberem.	
Za bralno značko izbiram samo tanke knjige.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo lepe ilustracije.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimiv naslov.	
Za bralno značko izbiram knjige, ki imajo zanimivo vsebino.	
Pri bralni znački bi kaj spremenil/-a.	

Kaj bi pri bralni znački spremenil/-a? Zakaj? _____

Česa ne bi spremenil/-a pri bralni znački? Zakaj? _____

6.3 Praktičen primer za izvedbo dejavnosti bralne značke

Primer smo oblikovali v okviru projekta PRINO (Pripovedovalne strategije med inovacijo in pedagoško prakso) (Velišček in Pregelj, 2020).

BESEDILO: MIZARJEVA ZGODBA

Iban Barrenetxea

NEKAJ UVODNIH BESED: Pri izvedbi se poslužujemo strategije Montserrat Sarto (2015) *In čigavo je to?*

S to strategijo želimo pomagati otrokom pri razlikovanju književnih oseb v zgodbi. S pomočjo strategije jih spodbujamo, da sami odkrijejo, kakšne so književne osebe tako po videzu kot osebnosti.

 OPIS SKUPINE	1. vzgojno-izobraževalno obdobje 2. vzgojno-izobraževalno obdobje Največ 20 otrok.
 CILJI	Književnost, pripovedovanje: – Otrok tvori in pripoveduje zgodbo. – Otrok podoživlja zgodbo. Likovna umetnost: – Otrok oblikuje motiv z lepljenjem in razporejanjem barvnih ploskev. – Otrok oblikuje kolaž iz revijalnega papirja. – Otrok oblikuje motiv po domišljiji.
 KAJ POTREBUJEMO ZA IZVEDBO	– Slikanica: Barrenetxea, I. (2019). <i>Mizarjeva zgodba</i>. Založba Malinc. – Power Point predstavitev.

	– Revije, časopisi, risalni list, škarje in lepilo za oblikovanje kolaža.
 ČAS, POTREBEN ZA IZVEDBO	4 ure
 PREDNOSTI IN PASTI	Strategija je zanimiva, saj otrok od bliže spozna značilnosti vseh junakov v zgodbi ter lahko sam presoja, kakšni so. Daje nam možnost za pogovor o različnih razumevanjih besedila. Strategija daje možnost vsem otrokom, da se vključijo, ter spodbuja njihovo ustvarjalnost (Sarto, 2015). Paziti moramo, da so uporabljene fotografije dovolj velike in jasne. Pomembno je tudi to, da otrokom podamo jasna navodila. Strategija je primernejša za manjšo skupino otrok (prav tam).
 IZVEDBA	1. Pozdravimo in se otrokom predstavimo preko izbrane aplikacije, ki nam omogoča poučevanje na daljavo. Po želji jim delimo Power Point predstavitev. 2. Otrokom pokažemo fotografije mizarjevega poklica, mizarjevih predmetov in orodij ter jih povabimo, da povedo, na kaj jih spominjajo fotografije oziroma kateri poklic predstavljajo. Povemo jim, da poznamo prav posebnega mizarja, ki se loti vsakega dela, tudi najbolj nenavadnega. 3. Ob ilustracijah iz slikanice pripovedujemo Mizarjevo zgodbo oziroma obnovo zgodbe. 4. Po poslušanju vodimo pogovor: <i>Kakšna se vam je zdela zgodba?</i> <i>Se spomnite, kdo vse nastopa v zgodbi? (Baron, mizar, baronica, zdravnik, minister, kardinal, vaški mlinar, deček ...)</i> Z vprašanji jih spodbudimo, da naštejejo osebe, ki nastopajo v zgodbi.

	Za tem jim razložimo neznane besede (baron, kardinal, minister). Nato jim pokažemo fotografije predmetov, ki so povezani z zgodbo oziroma z junaki v njej. Za vsak predmet jih vprašamo, čigav je oziroma kdo ga uporablja v zgodbi. 5. Razumevanje besedila preverimo tudi s kvizom, ki ga lahko oblikujemo z aplikacijo Kahoot!. 6. Otroke nato vprašamo, kaj mislijo, kakšen bi bil baron von Bombus, če bi živel danes, v današnjem modernem času. Vprašamo jih tudi, kako bi bil oblečen baron danes ter kaj bi imel v rokah namesto meča. Povemo jim, da bo moderni baron, kot so si ga sami predstavljali, oživel, saj ga bodo izdelali. Otroci oblikujejo modernega barona z rezanjem ali trganjem in lepljenjem časopisnega ali revijalnega papirja. Otroci oblikujejo kolaž. 6. Naročimo jim, naj si predstavljajo, da njihov moderni baron vstane iz risalnega lista in vstopi v zgodbo. Razmisliti morajo, kako bi se zgodba spremenila, če bi v njej nastopal njihov moderni baron. Otroci sestavijo novo, krajšo zgodbo o modernem baronu, ki jo tudi zapišejo. 7. Predstavijo in pripovedujejo novo zgodbo s pomočjo kolaža svojega modernega barona. 8. Za konec izvedemo refleksijo dela otrok in premislimo, ali je bila izvedba strategije in ostalih dejavnosti primerna in uspešna ali ne. Otroke povabimo k refleksiji lastnega dela. tako da se pogovorimo o nastalih zgodbah ter si ogledamo kolaže modernih baronov in jih analiziramo.
 PRILAGODITVE OB IZVEDBI NA DALJAVO	Celotna didaktizacija je namenjena učenju na daljavo. Učitelj uporablja Power Point predstavitev in izbrano aplikacijo, preko katere poteka izobraževanje.

PREDSTAVITEV IZDELKOV

Svoje likovne izdelke in pripovedi posredujejo učitelju, ta pa jih lahko objavi na spletni strani oziroma naredi »digitalno razredno razstavo«.

Fotografije primerov učenčevih likovnih izdelkov in pripovedi

Nekega dne je bogataš baron von Bonbonbus z novo glavo šel v laboratorij, da bi zgradil časovno kapsulo. Ker je imel novo glavo, ni več razmišljal, kako bi se boril proti ljudem, temveč je razmišljal, kako jim bi pomagal.

Med tem ko je razmišljal o časovni kapsuli, je izvedel, da je v deželo prišel smrtonosni virus. Spomnil se je na mizarja Firmina in ga dal poklicati. Ker se je med tem časom izobraževal, se tudi Firmin ni več ukvarjal samo z lesom. Skupaj z baronom sta si zamislila novega junaka Mikroskopulosa. Z veliko limuzino ga je Firmin pospremil v baronovo palačo.

In od tam je Mikroskopulus rešil svet.

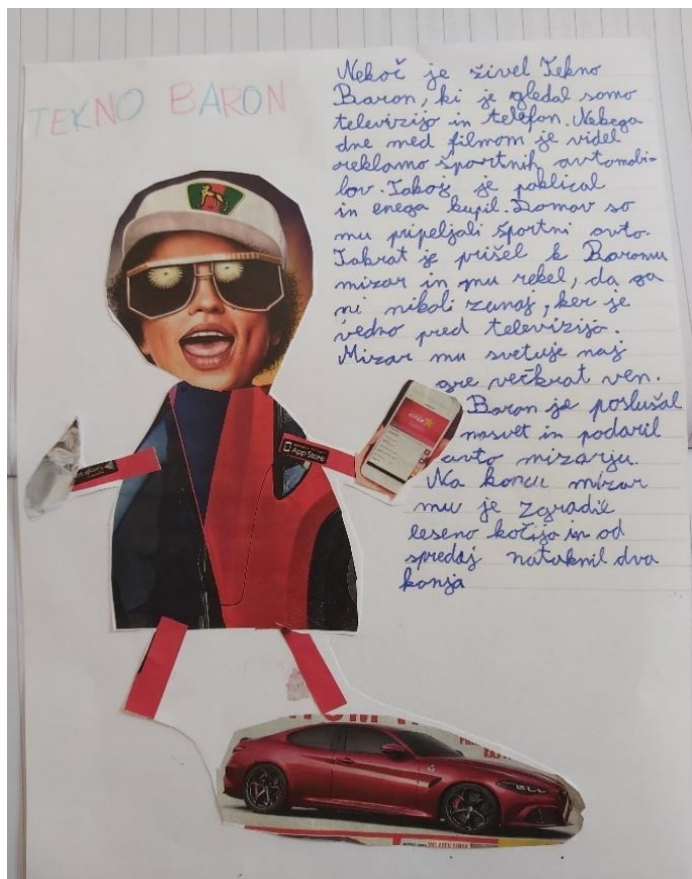
MIZARJEVA ZGODBA

(NADALJEVANJE)

Nekoga večera je baron šel na kroki na balkon. kmalu zatem je začel deževati in spneti. Tako se je baron odločil, da se vrne v palačo. Gledal je začudeno okoli sebe, ker je bilo okoli njega vse spremenjeno. Njegova stara palača se je spremenila v moderno hišo. V tej hiši je sedaj živel zelo bogata družina: očka David, mama Maja in sin Daniel. kmaj je baron vstopil v njihovo veliko hišo, so mislili, da je baron tat, ki jih hoče ropati.

Ko pa so spoznali, kako je bil obličen baron, so spoznali, da ni tat. Tako so se spoznali in se spoprijateljili. Videli so, da je baron živel z njimi. Naučili so ga vse, kar mora vedeti moderen človek. Čez kakih pet let, je bil baron kot vsi drugi (moderen). Naučil se je igrati tudi košarko in nogomet. Nekaj časa, ko se je sprehajal po gozdu, se je spomnil tistih trenutkov, ko mu je mizar izdelal roki, nogi in glavo. Torej, naj glava ni bila nič lesena, temveč je ogledala nebo. Poklical je nato mizarja, naj mu iz lesa izdelava eno nogo, tako, da bi bolje

igral nogomet. Ko je bila noga dokončana, so se baron hitro preizkusil v igranju nogometa. Koga mu je bila zelo všeč, ampak ni bil še zadovoljen. Naučil se je nato mizarja, naj mu izdelava drugi dve roki, da bi bolje igral košarko. Stvar je bil že star, ampak se je vrneno hitro lotil dela. Poklical mu je tako dve novi roki. Gledal je tudi to preizkusil s košarko. Vseel je bil. Šel je spat zelo zadovoljen.

BARON ERIK

Nekoč je živel baron po imenu Erik. Šel je v Milan s svojim avtom Ferrari, da bi si kupil po meri krojeno obleko. Vstopil je v znano modno hišo. Tu je zagledal prelepo modno oblikovalko. To dekle naj bi mu sešilo obleko. Baron je vprašal dekle, kako ji je ime. Odgovorila mu je, da se imenuje Sissi. Na pogled sta se zaljubila, se kmalu poročila in skupaj srečno živela.

